

Konjunkturläget

Augusti 2002

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2002

Konjunkturinstitutet (KI) gör analyser och prognoser över den svenska och internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. Rapporten publiceras fyra gånger per år, i mars, juni, augusti och november. *The Swedish Economy* är motsvarande rapport på engelska. *Analysunderlag* publiceras i anslutning till Konjunkturläget (inte i juni) och består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform.

I serien *Specialstudier* publiceras rapporter som härrör från utredningar eller andra externa uppdrag. Forskningsresultat publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen *Reprints*. Rapporter i dessa tre serier kan beställas utan kostnad. Flertalet publikationer kan också laddas ner direkt från konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12-14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08-453 59 00, Telefax: 08-453 59 80
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023-3463
ISBN 91-89226-34-8

Förord

I Konjunkturläget augusti 2002 presenteras en prognos av den ekonomiska utvecklingen 2002–2004 i Sverige och i omvärlden. I ett särskilt avsnitt jämförs den innevarande prognosen med den bedömning som presenterades i juni 2002.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Hans Lindberg. Beräkningarna avslutades den 19 augusti 2002.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

Konjunkturuppgången fortsätter. BNP bedöms öka med 1,9 procent i år, 2,7 procent 2003 och 2,4 procent 2004. Ökade långtidsjukskrivningar och förtidspensioner innebär att det blir svårt att nå sysselsättningsmålet samt att åtgärder behövs för att de statliga utgifterna inte ska överstiga utgiftstaket. Utrymmet för ytterligare ofinansierade skattesänkningar och utgiftsreformer är obefintligt 2003–2004.

Världskonjunkturen fortsätter att förbättras (se diagram 1), men uppgången är förhållandevis långsam. Tillväxten i OECD-området tilltar dock under hösten och bedöms uppgå till ca 3 procent 2003–2004. Den expansiva ekonomiska politiken bidrar starkt till återhämtningen. Sommarens börsfall gör dock att de internationella konjunkturutsikterna är svårbedömda och risken finns att uppgången planar ut.

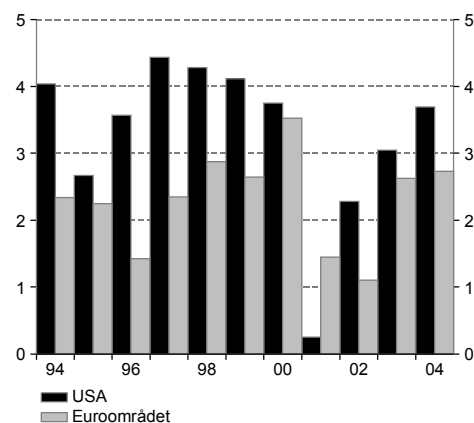
I den amerikanska ekonomin föll tillväxten tillbaka under det andra kvartalet och bedöms nu ta fart mer rejält först under våren 2003. I euroområdet har optimismen bland hushåll och företag dämpats till följd av oron på finansmarknaderna. En relativt expansiv ekonomisk politik väntas dock bidra till att hushållens konsumtion och företagets investeringar tilltar senare i år.

Den svenska BNP-tillväxten bottnade i slutet av 2001 och är på väg uppåt (se diagram 2). Men BNP-tillväxten i år bedöms stanna vid 1,9 procent till följd av den svaga utvecklingen under slutet av 2001, lageravvecklingen fram till sommaren och en stigande import under slutet av året. Hushållens konsumtion ökar nu snabbt mot bakgrund av en expansiv finanspolitik samtidigt som lagerutvecklingen börjar spä på efterfrågan. Den svenska exporten har utvecklats starkt hittills i år och kommer att ta fart ytterligare när tillväxten i omvärlden ökar 2003 och efterfrågan på telekomprodukter tilltar 2004. Tillsammans med investeringarna i UMTS-näten bedöms detta medföra att den svenska BNP-tillväxten ökar till 2,7 procent under 2003. Under 2004 sjunker tillväxten något till 2,4 procent, bl.a. till följd av en mindre expansiv ekonomisk politik som dämpar konsumtionsutvecklingen.

Konjunkturförsvagningen förra året fick ett begränsat genomslag på arbetsmarknaden. Nedgången i sysselsättningen har uteblivit till följd av bl.a. en stark sysselsättningsutveckling i den offentliga sektorn. Sysselsättningen bedöms vara oförändrad under hösten för att sedan börja öka med viss eftersläpning i förhållande till BNP-utvecklingen. Arbetslösheten stabiliseras runt 4 procent.

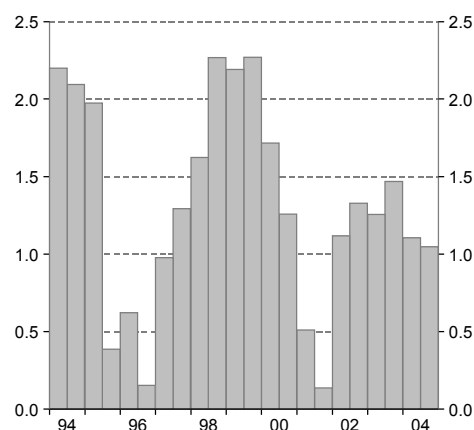
Det blir svårt att nå målet att 80 procent av befolkningen i åldern 20–64 år ska vara reguljärt sysselsatt på

Diagram 1 BNP i USA och Euroområdet

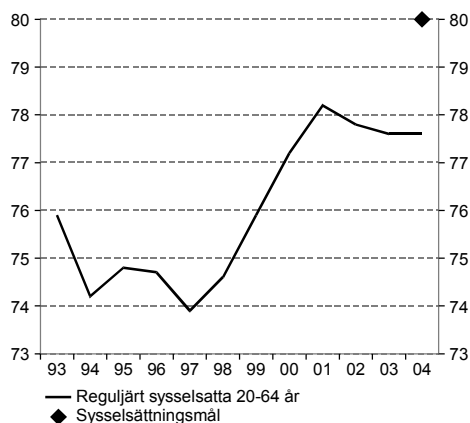
Källor: US Department of Commerc och Eurostat.

Diagram 2 BNP till marknadspris
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

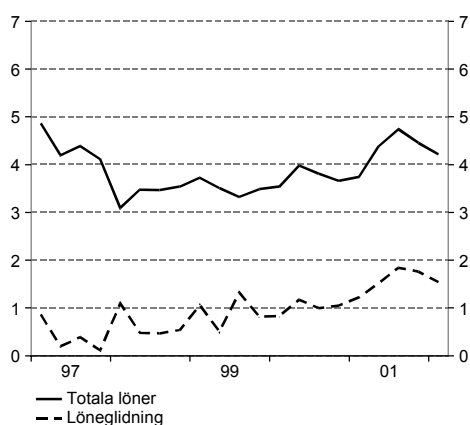
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Regulerad sysselsättningsgrad
I procent av befolkningen i åldern 20-64 år

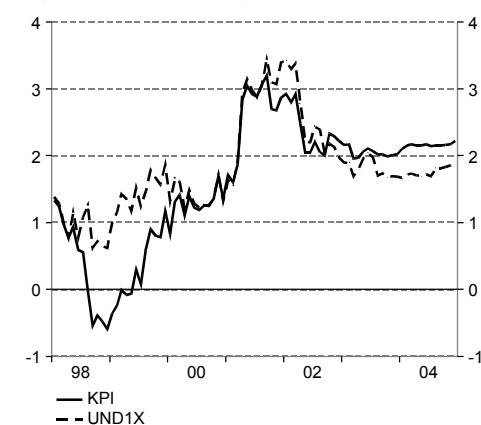
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Timlöner
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Inflation
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

arbetsmarknaden 2004. Andelen äldre i den arbetsföra befolkningen stiger samtidigt som andelen långtidssjukskrivna och förtidspensionerade ökar. Den reguljära sysselsättningsgraden bedöms stanna vid 77,8 procent 2004 (se diagram 3). Det skulle därmed krävas ytterligare 116 000 personer i sysselsättning för att nå målet. Arbetslösheten måste sjunka mer påtagligt utan att löneökningarna tar fart för att målet ska nås. Det skulle också behövas åtgärder som håller tillbaka långtidssjukskrivningarna och de förtida pensionsavgångarna.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2000	2001	2002	2003	2004
BNP till marknadspris	3,6	1,2	1,9	2,7	2,4
Bytesbalans ¹	3,3	3,0	3,6	3,2	3,3
Sysselsättningsgrad ²	77,2	78,2	78,0	77,8	77,8
Öppen arbetslöshet ³	4,7	4,0	4,0	4,1	4,1
Timlön	3,7	4,3	4,0	4,1	4,1
Produktivitet i näringslivet ⁴	2,6	0,7	3,4	3,2	2,9
KPI, dec-dec	1,4	2,9	2,2	2,0	2,2
UND1X, dec-dec	1,3	3,4	2,0	1,7	1,9
Offentligt finansiellt sparande ⁵	3,7	4,8	1,7	1,3	1,6
Reporänta ⁶	4,00	3,75	4,25	4,50	4,75
10-årig statsobligationsränta ⁶	4,9	5,2	5,3	5,6	5,7
TCW-index ⁶	128,0	138,6	134,2	129,8	125,4

¹ I procent av BNP.

² Regulerad sysselsättning i procent av befolkningen, 20-64 år.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

⁵ I procent av BNP.

⁶ Vid årets slut.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

Lönerna ökade med 4,3 procent 2001, vilket var snabbare än väntat. Sysselsättningen ökade starkt 1999-2001 och löneglidningen blev förhållandevis hög i de delar av ekonomin som berördes sent av konjunkturavmattningen. Bristtalen på arbetsmarknaden är nu lägre och löneglidningen tycks ha avtagit något (se diagram 4). Samtidigt ger de befintliga treårsavtalen lägre påslag 2002-2003 än 2001. Löneökningstakten bedöms därför minska till 4,0 procent 2002 och därefter stiga något som följd av konjunkturuppgången.

Inflationen har som väntat fallit tillbaka med ca 1 procentenhet sedan årsskiftet (se diagram 5). Nedgången bedöms fortsätta mot bakgrund av att de tillfälliga effekterna på inflationen klingar av, kronan förstärks och det lägre resursutnyttjandet får fullt genomslag i prisbildningen. Inflationen väntas därför vara i linje med Riksbankens mål redan i slutet av i år. Under 2003 överstiger dock tillväxten i efterfrågan den långsiktigt hållbara och resursutnyttjandet blir mer an-

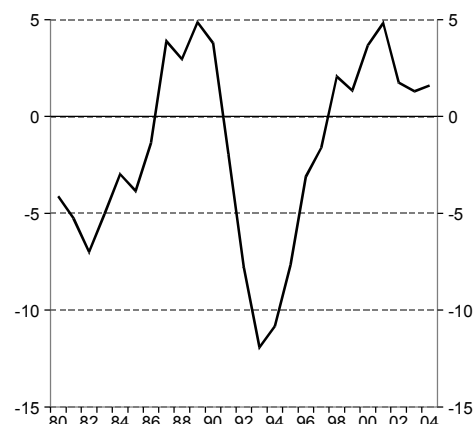
strängt. För att motverka att inflationen blir högre än 2 procent 2005 bedöms reporäntan behöva höjas till 4,75 procent med start under hösten 2003.

De senaste åren har överskotten i de offentliga finanserna varit stora och de årliga mål regeringen och Riksdagen satt för det offentliga finansiella sparandet har klarats med bred marginal. Men överskotten är nu på väg att krympa (se diagram 6). Den expansiva finanspolitiken med stora skattesänkningar, utgiftsreformer samt ökande kostnader för sjukskrivningar (se diagram 7) och förtidspensioner är förklaringen till de sjunkande överskotten.

Det offentliga finansiella sparandet bedöms uppgå till 1,7 procent i år, 1,3 procent 2003 och 1,6 procent 2004. Detta sparande är något lågt i förhållande till målet om ett överskott på två procent i genomsnitt över konjunkturcykeln. Utsikterna att nå målet är dock goda om åtgärder vidtas som bromsar utgiftsutvecklingen och håller tillbaka kostnaderna för bl.a. sjukskrivningar och förtidspensioner. Sådana åtgärder skulle också kunna bidra till att hålla statens utgifter inom de utgiftstak som har lagts fast av Riksdagen. Utan besparingsåtgärder förväntas statens utgiftstak överskridas med 5 miljarder kronor i år samt 20 respektive 13 miljarder 2003 och 2004.

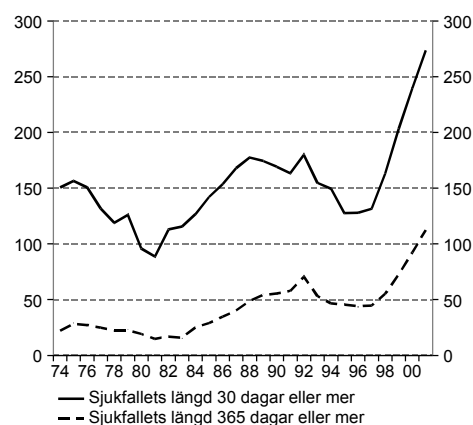
Det finns inte något utrymme för ytterligare ofinansierade skattesänkningar eller utgiftsreformer 2003–2004 i förhållande till överskottsmålen. I Konjunkturläget november 2001 gjordes långsiktiga beräkningar för det finansiella sparandet som indikerade ett utrymme på 25 miljarder kronor 2004–2006 för sänkta skatter eller utgiftsreformer. Utrymmet är nu halverat till följd av de stigande statliga utgifterna och uppstår först 2006. Bilden skulle dock bli en annan om åtgärder genomförs för att hålla tillbaka utgiftsutvecklingen och undvika överskridanden av utgiftstaken.

Diagram 6 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 Antal sjukskrivna vid slutet av året
Tusental

Källa: Riksförsäkringsverket.

Innehåll

Konjunkturprognos	11
Internationell ekonomi	13
Finansiell ekonomi.....	29
Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi.....	33
Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser	55
Offentliga finanser	69
Prognosjämförelse.....	85

Fördjupning och faktarutor

Varför växer USA:s ekonomi snabbare än den svenska?	18
Hur väl förutspår Konjunkturbarometern den ekonomiska tillväxten? En ny indikatoransats.....	34
Hur mycket påverkas konsumtionen av fallande aktiekurser?	44
Konjunkturinstitutets definition av skattekvoten	73

Konjunkturprognos

2002–2004

Internationell ekonomi

Försiktig internationell återhämtning

Den internationella konjunkturuppgången fortsätter, men i långsammare takt än väntat (se tabell 2). Den kraftiga börsnedgången under sommaren har dämpat förväntningarna hos både hushåll och företag, vilket har ökat osäkerheten om efterfrågeutvecklingen.

Tillväxten inom OECD-området förväntas uppgå till 1,7 procent i år och sedan öka till kring 3 procent de två följande åren (se diagram 8). Till följd av bl.a. börsfallet är konjunkturutsikterna mer svårbedömda än före sommaren och risken finns att konjunkturuppgången planar ut.

Tabell 2 BNP och KPI i världen

Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
USA	0,3	2,3	3,0	3,7	2,8	1,5	2,0	2,4
Japan	-0,5	-0,2	1,0	1,4	-0,7	-1,1	-0,7	-0,5
Euroområdet	1,5	1,1	2,6	2,7	2,5	2,0	1,7	1,8
Tyskland	0,7	0,7	2,4	2,4	2,4	1,4	1,2	1,4
Frankrike	1,8	1,3	2,8	2,8	1,8	1,7	1,5	1,5
Storbritannien	1,9	1,8	2,8	2,7	1,2	1,2	1,7	2,1
OECD ¹	0,7	1,7	2,8	3,1	2,1	1,2	1,5	1,8
Världen	2,2	2,7	3,8	3,9				

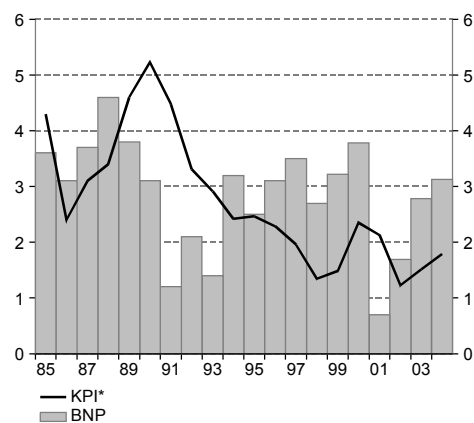
¹ BNP-siffrorna avser samtliga OECD-länder medan KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna är harmoniserade KPI-tal.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

De senaste revideringarna av statistiska data för USA har ändrat den allmänna konjunkturbilden (se tabell 3). Enligt nu aktuella siffror genomgick USA en recession med negativ tillväxt under de första tre kvartalen förra året och en årstillväxt som stannade vid 0,3 procent. Effekterna av terrorattackerna den 11 september visade sig dock vara kortvariga. Tillväxten ökade snabbt under fjärde kvartalet 2001 och första kvartalet 2002, delvis tack vare den mycket expansiva ekonomiska politiken. Under andra kvartalet föll dock tillväxten återigen tillbaka. Den amerikanska ekonomin förväntas fortsätta att växa i måttlig takt under resten av 2002, för att därefter gradvis börja expandera snabbare.

För OECD-området som helhet förutses en ökad tillväxt redan under andra halvåret i år. Efterfrågan stimuleras framför allt av den expansiva ekonomiska politiken. Till detta kommer att lagerneddragningarna nu i stort sett är avslutade

Diagram 8 BNP och inflation i OECD
Årlig procentuell förändring

* Se fotnot i tabell 2.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

i USA och avtar i Europa. Lagerinvesteringarna förväntas därmed ge ett positivt, eller åtminstone neutralt, bidrag till BNP-tillväxten. Även de fasta investeringarna förväntas ta fart nästa år. För majoriteten av länderna förblir dock produktionsgapet negativt under hela prognosperioden.

Tabell 3 BNP och slutlig inhemsk efterfrågan i USA och euroområdet

Årlig procentuell förändring

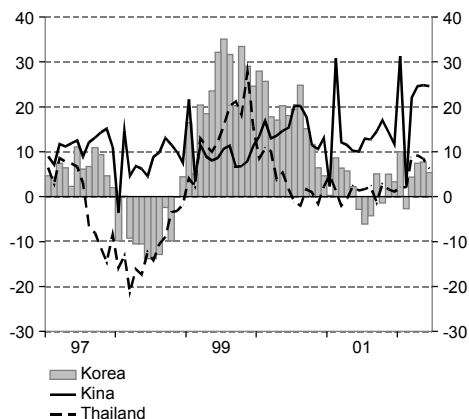
	2001	2002	2003	2004
USA				
Slutlig inhemsk efterfrågan	1,5	2,1	2,8	3,5
Lagerinvesteringar ¹	-1,4	0,7	0,3	0,0
Nettoexport ¹	-0,2	-0,7	-0,2	0,1
BNP	0,3	2,3	3,0	3,7
Euroområdet				
Slutlig inhemsk efterfrågan	1,4	0,9	2,5	2,6
Lagerinvesteringar ¹	-0,6	-0,2	0,3	0,1
Nettoexport ¹	0,7	0,4	-0,2	0,1
BNP	1,5	1,1	2,6	2,7

¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Industriproduktionen i Korea, Kina och Thailand

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Nationella källor.

I Ostasien, där industriproduktionen ökade under första halvåret i år, finns nu tecken på en avmattning (se diagram 9). En stark konsumtions- och investeringsutveckling i många av länderna under det senaste året talar dock för att tillväxttaket i området även fortsättningsvis kommer att vara hög.

Inflationstakten i OECD-området bedöms falla från 2,1 procent i fjol till 1,2 procent i år till följd av det lägre resursutnyttjandet. I euroområdet sjunker inflationen till den Europeiska centralbankens övre gräns på 2 procent. Inflationen i euroområdet hölls uppe av stora prisökningar på energi och livsmedel, vilka nu väntas dämpas. I Japan fortsätter priserna att sjunka. Inflationstakten inom OECD-området som helhet förutspås öka gradvis under de kommande åren för att nå en nivå kring 1,8 procent 2004.

Det måttliga inflationstrycket motiverar en fortsatt expansiv penningpolitik. En successiv åtstramning väntas först nästa år. Den låga tillväxten inom euroområdet i år bedöms också medföra en något mer expansiv finanspolitik.

Den största risken i den internationella konjunkturutvecklingen är det ömsesidiga beroendet mellan å ena sidan den inhemska efterfrågan i USA och Europa och å andra sidan börsutvecklingen. Ytterligare börsfall eller vikande efterfrågan kan utlösa en negativ spiral av fallande aktiekurser och svagare efterfrågan. En sådan utveckling skulle också kunna föra med sig en snabb depreciering av dollarn.

För att belysa effekterna av ett ytterligare börsfall simulerades en knappt femtonprocentig global börsnedgång med

den ekonometriska världsmodellen NIGEM.¹ Enligt simuleringsresultatet faller BNP i USA med 0,7 procent under det första året jämfört med basscenariot. Efter tre år är BNP alltså ca 0,4 procent lägre än i basscenariot. I euroområdet minskar BNP ca 0,2 procent det första året men är åter på sin ursprungliga bana efter tre år.

Oljepriset i linje med OPEC:s mål

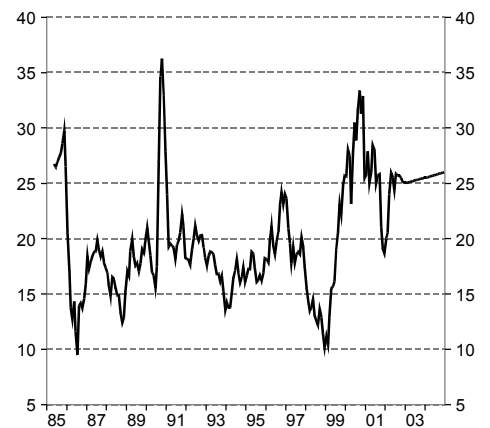
Oljepriset steg under den senare delen av sommaren och har sedan dess uppgått till ca 25 dollar per fat. En fortsatt oro i Mellanöstern, oväntat svag lagerstatistik och ett fortsatt stramt utbud har bidragit till uppgången. Utbudet väntas vara oförändrat under vintern och oljepriset bedöms fortsätta pendla kring 25 dollar per fat under resten av året. Under nästa år och 2004 väntas både utbud och efterfrågan öka men efterfrågan bedöms växa något snabbare. Oljepriset beräknas mot den bakgrunden stiga till 25,5 dollar per fat i slutet av nästa år och till 26 dollar per fat i slutet av 2004. Bedömningen av utbudet är dock osäker. Produktionen i länder utanför OPEC kan i det längre perspektivet komma att öka mer än beräknat och pressa ned priset.

Förändrad bild av den amerikanska ekonomin

Den amerikanska ekonomin har under de senaste månaderna präglats av stor turbulens på de finansiella marknaderna. Börsen har fallit kraftigt i spåren av de uppkomna redovisningsskandalerna och tecknen på att den ekonomiska återhämtningen bromsats upp. Såväl företags- som konsumentförtroendet har sjunkit tillbaka den senaste tiden medan riskpremierna på osäkra företagsobligationer stigit markant (se diagram 11). Långräntorna har fallit med över 0,5 procentenheter sedan inledningen av juni och de tidigare förväntningarna om styrräntehöjningar under senare delen av året har undanröjts. Samtidigt har dollarn försvagats rejält, såväl mot euron som i effektiva termer.

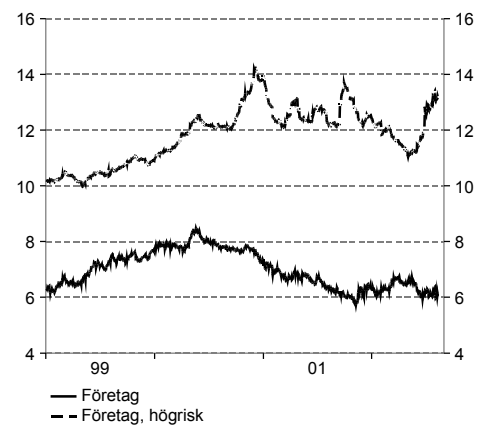
Omfattande revideringar av den ekonomiska statistiken för 2000 och framför allt för 2001 har förändrat bilden av konjunktursvackan. För helåret 2001 reviderades BNP-tillväxten ned med ca 1 procentenhet till 0,3 procent. Statistiken visar nu att ekonomin befann sig i recession under de tre första kvartalen 2001, även om det ackumulerade BNP-fallet begränsades till måttliga 0,6 procent. Även för det inledande kvartalet 2002 har tillväxten, vilken tidigare rappor-

Diagram 10 Oljepris
Brent USD/fat, månadsvärden

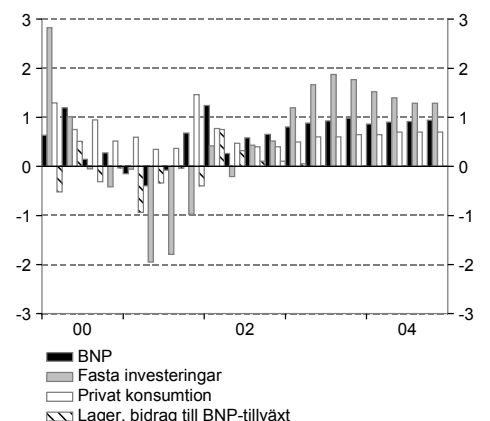
Källor: Thomson Financial Datastream och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Avkastning på företagsobligationsindex i USA
Procent, dagsvärden

Källa: Merrill Lynch.

Diagram 12 BNP och efterfrågekomponenter i USA
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongsrensade kvartalsvärden.

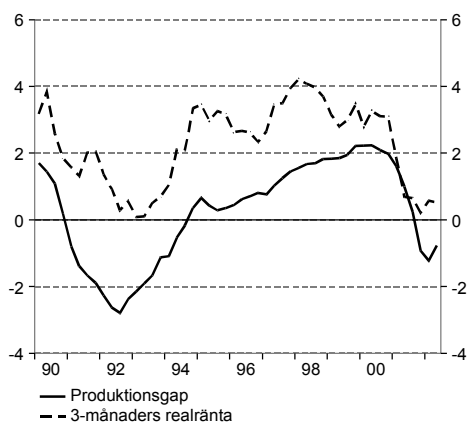

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

¹ NIGEM står för National Institute General Equilibrium Model. NIGEM är en simuleringsmodell som utarbetats av National Institute of Economic and Social Research i London.

Diagram 13 Produktionsgap och realränta i USA

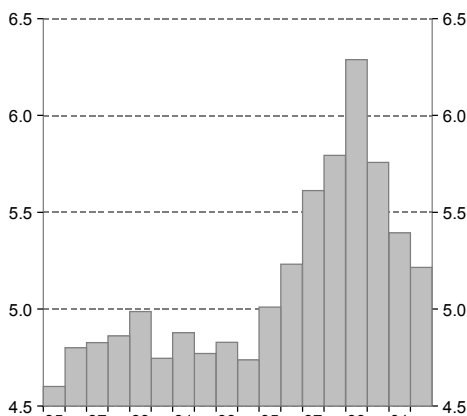
Procent av potentiell BNP respektive procent, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Hushållens förmögenhetskvot i USA

Nettoförmögenhet som andel av disponibel inkomst

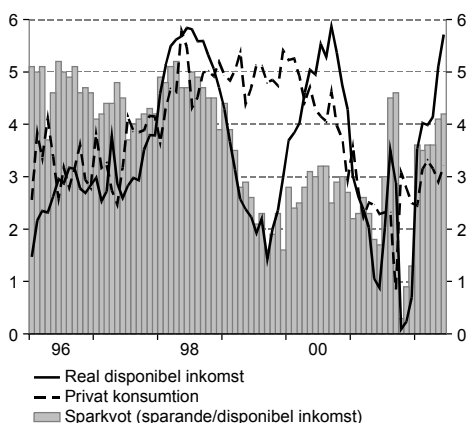

Anm. Nettoförmögenhet vid slutet av året, med undantag för 2002 som avser kvartal 1.

Källor: Federal Reserve System och Bureau of Economic Analysis.

Diagram 15 Hushållens konsumtion, disponibel inkomst och sparkvot i USA

Procent respektive årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Bureau of Economic Analysis.

terades till ca 1,5 procent i konsekutiv kvartalstakt (se diagram 12), skrivits ned något.

De omfattande revideringarna har medfört att Konjunkturinstitutets bedömning av resursutnyttjandet i den amerikanska ekonomin har ändrats. Det s.k. produktionsgapet var sannolikt mer negativt under årets första hälft än vad som tidigare antogs (se diagram 13). Nedskrivningarna av BNP-tillväxten har främst skett genom att arbetsproduktiviteten justerats ned. Tillsammans med de redan gjorda nedjusteringarna medför detta att de tidigare höga siffrorna för tillväxten i arbetsproduktiviteten från mitten av 1990-talet och framåt nu dragits ned till en mera modest nivå. Under åren 1996 till 2001 uppgick den genomsnittliga arbetsproduktivitetsstillväxten i amerikanskt näringsliv till ca 2,4 procent per år, vilket är marginellt högre än i Sverige under samma period (se fördjupningsrutan "Varför växer USA:s ekonomi snabbare än den svenska?", sid. 18).

Förhandsstatistiken för det andra kvartalet i år indikerar att tillväxten blev oväntat låg. En orsak till den svaga BNP-utvecklingen var en mycket kraftig ökning av importen. Den totala inhemska efterfrågan utvecklades i ganska god takt, bl.a. till följd av att de tidigare lagerneddragningarna upphörde och att den offentliga konsumtionen fortsatte att växa snabbt. Även maskininvesteringarna bidrog till den växande inhemska efterfrågan. Efter att ha minskat i sex kvartal i rad, ökade nu åter maskininvesteringarna, framför allt i IKT-utrustning. Hushållens konsumtion utvecklades dock relativt svagt, efter att ha ökat snabbt under slutet av 2001 och inledningen av innevarande år.

USA:s ekonomiska tillväxt förutses bli måttlig även under de närmaste kvartalen. Den senaste tidens börsras har medfört att hushållens nettoförmögenhet reducerats kraftigt (se diagram 14). Detta bidrar till att hushållen förväntas använda en del av inkomstökningarna framöver till att ytterligare öka sitt sparande (se diagram 15). Den senaste tidens stabilisering av arbetsmarknaden har tillsammans med en alltjämt relativt hög löneökningstakt och låga prisökningar lett till att hushållens reala disponibla inkomster fortsatt växa snabbt. Utvecklingen av de reala disponibla inkomsterna förväntas bli god också framöver, även om den dämpas något av stigande inflation. Trots ett ökat sparande bedöms hushållens konsumtion fortsätta att växa, om än något långsammare än vad som förutsågs i prognosen i juni (se diagram 12).

Den svaga ekonomiska utvecklingen har medfört att företagens investeringar pressats tillbaka rejält under de senaste två åren. Det vikande företagsförtroendet under sommaren, den fortsatt svaga orderingången för varaktiga varor i tillverkningsindustrin och de höga premierna på osäkra företagsobligationer bidrar till att företagens investeringar förväntas fortsätta att utvecklas blygsamt den allra närmaste

tiden. Den, trots revideringarna, relativt goda produktivitetstillväxten under de senaste kvartalen har medfört att enhetsarbetskostnaderna är betydligt lägre än för ett år sedan. Detta har bidragit till att företagens vinster (se diagram 16) ökat betydligt, något som tillsammans med låga marknadsräntor och en successivt stigande efterfrågan bör stimulera investeringarna på lite längre sikt.

Den mycket expansiva ekonomiska politiken är ett av skälen till att lågkonjunkturen hittills blivit relativt mild. Den ökade offentliga konsumtionen, bl.a. i form av försvarsutgifter, och de genomförda skattesänkningarna har medfört att de tidigare stora offentliga överskotten förbytts till underskott, vilka beräknas bestå även under nästa år. Fjolårets serie av sänkningar av styrräntan ned till 1,75 procent har lett till att den korta realräntan är nära noll (se diagram 13). Det låga inflationstrycket (se diagram 17) och det rådande produktionsgapet gör det dock möjligt för Federal Reserve att avstå från att höja styrräntan ännu en tid.

En ökande tillväxttakt i hushållens konsumtion och i företagens investeringar gör att BNP-tillväxten förutses öka gradvis under 2003 och 2004. En fortsatt försvagning av dollarn under prognosperioden innebär att även utrikeshandeln bedöms ge ett visst positivt bidrag till tillväxten under 2004. I takt med att resursutnyttjandet och inflationstrycket åter ökar förväntas Federal Reserve successivt höja styrräntan mot mera normala nivåer. Den reviderade synen på produktionsgapet, som innebär att gapet bedöms vara negativt under hela prognosperioden, bidrar dock till att styrräntan förväntas höjas i långsammare takt än vad som förutsågs i juniprognosen. Styrräntan förväntas nu uppgå till 4,25 procent i slutet av 2004.

Tabell 4 Ekonomiska indikatorer för USA

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	2000	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	4,3	2,5	2,8	2,0	2,7
Offentlig konsumtion	2,8	3,7	4,2	4,1	3,3
Fasta investeringar	5,5	-2,7	-1,5	4,4	6,3
Lagerinvesteringar ¹	0,0	-1,4	0,7	0,3	0,0
Nettoexport ¹	-0,9	-0,2	-0,7	-0,2	0,1
BNP	3,8	0,3	2,3	3,0	3,7
KPI	3,4	2,8	1,5	2,0	2,4
Arbetslöshet	4,0	4,8	5,8	5,7	5,5
Styrränta ^{2, 3}	6,50	1,75	1,75	2,75	4,25
Lång ränta ^{2, 4}	5,2	5,0	4,6	5,2	5,8
YEN/USD ²	112,1	126,9	119,5	119,7	120,0
USD/EURO ²	0,90	0,89	0,99	1,02	1,05

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

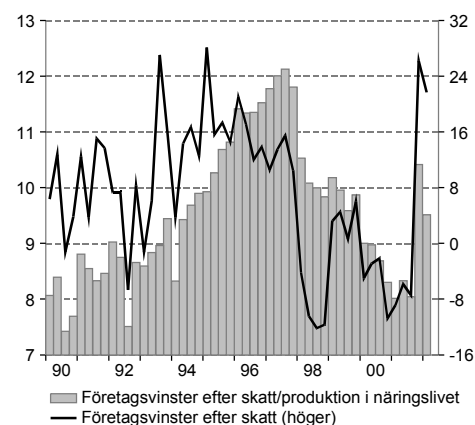
³ Federal Funds target rate.

² Vid slutet av respektive år.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

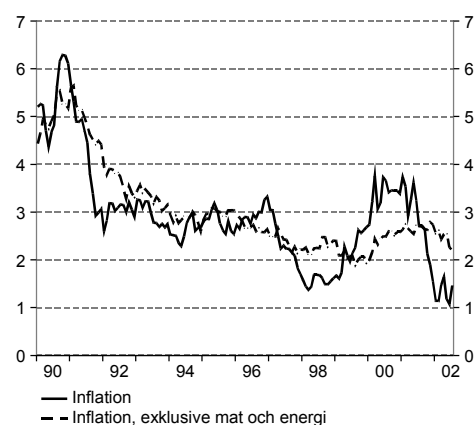
Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Företagsvinster i USA
Årlig procentuell förändring respektive procent, kvartalsvärden

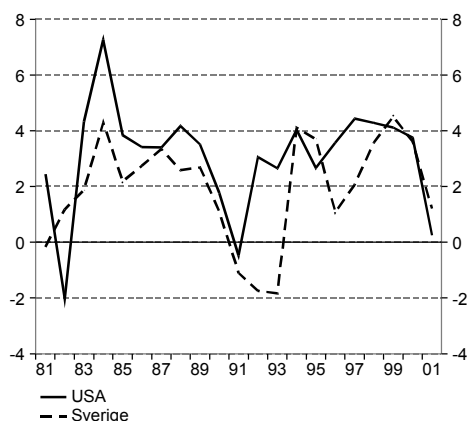
Källa: Bureau of Economic Analysis.

Diagram 17 Inflation i USA
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

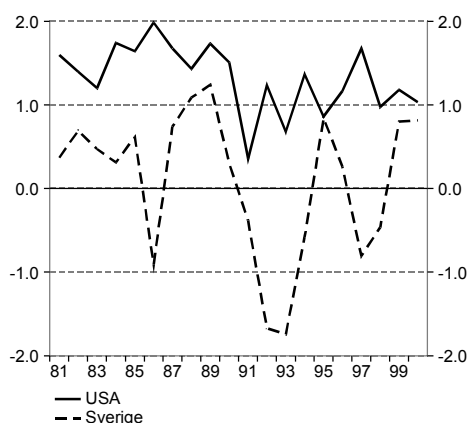
Källa: U.S. Department of Labour.

Diagram 18 BNP i USA och Sverige
Årlig procentuell förändring

Källor: Bureau of Economic Analysis och Statistiska centralbyrån.

Diagram 19 Arbetskraft i USA och Sverige
Årlig procentuell förändring

Källa: OECD.

Varför växer USA:s ekonomi snabbare än den svenska?

De senaste 20 åren har den årliga BNP-tillväxten i USA uppgått till i genomsnitt 3,1 procent medan den i Sverige endast var 1,9 procent (se diagram 18). Till de faktorer som är viktiga för den långsiktiga ekonomiska tillväxten hör bl.a. den teknologiska utvecklingen, humankapitalet och arbetsmarknadens funktionssätt. Den sistnämnda faktorn har av flera bedömare pekats ut som den avgörande orsaken till Europas relativt låga tillväxt. Även arbetskraftsutbudet är en faktor som spelar roll i sammanhanget. Diagram 19 visar att arbetskraften har utvecklats svagare i Sverige än i USA under de senaste 20 åren. Den genomsnittliga årliga tillväxten i arbetskraften var 1,3 procent i USA medan den i Sverige endast var 0,1 procent

För att belysa tillväxtens bestämningsfaktorer brukar man analysera den inom ramen för en produktionsfunktion med två produktionsfaktorer och en produktivitetstrend. En intressant fråga i sammanhanget är om skillnaderna i BNP-tillväxten kan tillskrivas någon av produktionsfaktorerna eller om de beror på den långsiktiga produktivitetstillväxten.

Följande samband kan användas som utgångspunkt:

$$\Delta Y/Y = \Delta L/L + \Delta ALP/ALP.$$

Produktionstillväxten, $\Delta Y/Y$, bestäms alltså av summan av tillväxttakten i arbetsinsatsen, $\Delta L/L$, samt tillväxten i arbetsproduktiviteten, $\Delta ALP/ALP$. Eftersom arbetskraftens utveckling på lång sikt beror på befolkningstillväxten, bestäms den långsiktiga BNP-tillväxten av demografiska faktorer och arbetsproduktivitetsutvecklingen.

I tabell 5 presenteras den genomsnittliga årliga tillväxten i BNP, antalet sysselsatta och arbetsproduktiviteten för USA, EU och Sverige under olika tidsperioder.² Arbetsproduktiviteten mäts som produktion per sysselsatt.³ Som framgår av tabellen hade USA genomgående den högsta tillväxttakten för BNP under 1980- och 1990-talet. Den snabba tillväxten berodde i första hand på den starka utvecklingen av sysselsättningen. Tillväxten i den amerikanska arbetsproduktiviteten var

² Beslutet att välja 1981 som startår har styrts av datatillgänglighet.

³ Ett bättre mått på arbetsproduktiviteten är produktion per arbetad timme. Data över arbetade timmar finns endast för näringslivet i Sverige och USA. Tabell 7 nedan redogör för arbetsproduktiviteten i näringslivet baserat på arbetade timmar.

fram till mitten av 1990-talet ibland lägre än den svenska. Arbetsproduktivetstillväxten i USA accelererade dock under andra delen av 1990-talet. Denna ökning av ekonomins utvecklingspotential kallas ibland "den nya ekonomin" (se diagram 20).⁴

Tabell 5 Tillväxt i BNP, arbetsproduktivitet och antalet sysselsatta i USA, Sverige och EU

Genomsnittlig årlig procentuell förändring

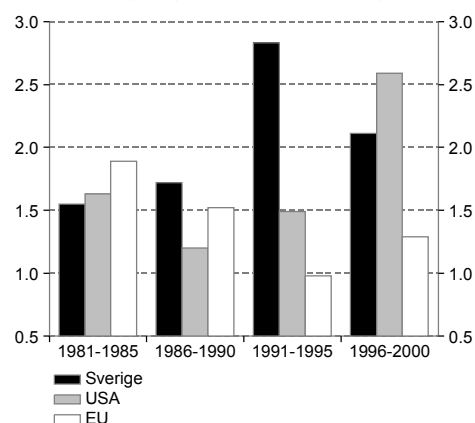
	BNP	Sysselsatta	Arbetsprod.
1981–1985			
USA	3,17	1,54	1,63
EU	1,60	-0,29	1,89
Sverige	1,87	0,32	1,55
1986–1990			
USA	3,23	2,03	1,20
EU	3,18	1,66	1,52
Sverige	2,49	0,77	1,72
1991–1995			
USA	2,40	0,91	1,49
EU	1,47	0,49	0,98
Sverige	0,62	-2,21	2,83
1996–2000			
USA	4,14	1,55	2,59
EU	2,64	1,35	1,29
Sverige	2,97	0,86	2,11
1981–2000			
USA	3,23	1,51	1,72
EU	2,22	0,80	1,42
Sverige	1,99	-0,07	2,06

Källa: OECD.

Demografiska faktorer, som befolkningstillväxt, kan vara en förklaring till den lägre sysselsättningstillväxten i Sverige och EU jämfört med USA. I tabell 6 ges den genomsnittliga årliga tillväxten i den totala befolkningen och befolkningen i åldern 15–64 år. Medan den totala befolkningstillväxten är högst i EU är ökningen i befolkningen i arbetsförålder snabbast i USA. I Sverige är den nästan 3 gånger lägre än i USA. Invandringen till USA under perioden var knappt 16,5 miljoner personer (i genomsnitt ungefär 0,3 procent av befolkningen per

Diagram 20 Arbetsproduktivitet i USA, Sverige och EU.

Genomsnittlig årlig procentuell förändring

Källor: Bureau of Economic Analysis och Statistiska centralbyrån.

⁴ Många forskningsresultat pekar på att investeringar i IKT spelat en viktig roll för produktivetstillväxten i USA. Enligt Oliner och Sichel's artikel "The Resurgence of Growth in the Late 1990s: Is Information Technology the Story?" i *Journal of Economic Perspectives* (2000) beror nästan hälften av produktivitetens ökning mellan första och andra hälften av 1990-talet på en ökad användning av IKT-kapital.

år), vilket kan förmodas ha varit gynnsamt för tillväxten.

Tabell 6 Befolkningstillväxttakt i USA, Sverige och EU
Genomsnittlig årlig procentuell förändring

	Total befolkning	15–64 år
1981–2000		
USA	0,95	0,95
EU	1,14	0,69
Sverige	0,33	0,34

Källa: OECD.

Förutom befolkningstillväxten kan ekonomins sammansättning orsaka skillnader i tillväxten mellan olika länder. I Sverige sker en relativt stor del av produktionen inom den offentliga sektorn. Nationalräkenskaperna räknar inte med någon produktivitetstillväxt inom denna sektor.⁵ Ju större offentlig sektor desto mindre blir den sammanvägda arbetsproduktivitetstillväxten för ekonomin i fråga. Den offentliga sektorn (definierad som staten och kommunerna) stod i Sverige för i genomsnitt ca 29 procent av den totala produktionen under 1990-talet. Motsvarande andel i USA var ca 14 procent.⁶

Att kvantitativt belysa hur den offentliga sektorns storlek påverkar den uppmätta BNP-tillväxten är svårt. Ett enkelt räkneexempel är att anta att näringslivet i Sverige utgör lika stor andel av den totala produktionen som i USA och att den del av produktionen som tidigare skett inom den offentliga sektorn istället sker inom näringslivet med näringslivets högre produktivitetstillväxt.⁷ Den genomsnittliga arbetsproduktivitetstillväxten blir då knappt 0,3 procentenheter högre än i tabell 1 och BNP-tillväxten ökar med lika mycket.

Även om man bortser från den offentliga sektorn och endast studerar det privata näringslivets produktion bekräftas slutsatserna från tabell 5. I detta fall fås också ett bättre mått på arbetsinsatsen, nämligen antalet arbetade timmar. Det gör det möjligt att mäta arbetsproduktiviteten som produktion per timme. På grund av databrist görs denna jämförelse endast för USA och Sverige. Tabell 7 visar genomsnittlig tillväxt i näringslivets förädlingsvärde, arbetade timmar och arbetspro-

⁵ Under perioden 1967–1994 försökte man i USA att uppskatta arbetsproduktiviteten inom den offentliga sektorn och fann att den genomsnittliga årliga tillväxttakten var 1,1 procent för perioden som helhet.

⁶ Siffrorna avser något olika tidsperioder men är i stort jämförbara.

⁷ Här antas att tillväxten i antalet arbetade timmar är oförändrad inom näringslivet.

duktiviteten. Som genomsnitt för hela perioden var tillväxten i förädlingsvärdet högst i USA. Den genomsnittliga produktivetsökningstakten var däremot högst i Sverige. Den lägre tillväxten i förädlingsvärdet i Sverige förklaras alltså av en lägre tillväxttakt för arbetade timmar snarare än en lägre tillväxt i arbetsproduktiviteten (se diagram 21).

Tabell 7 Tillväxt i förädlingsvärde, arbetsproduktivitet och antalet arbetade timmar i näringslivet i USA och Sverige
Genomsnittlig årlig procentuell förändring

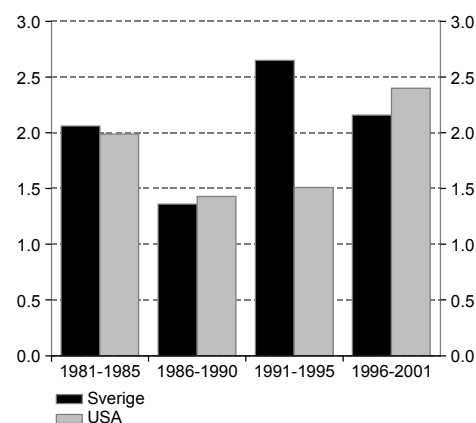
	Förädlingsvärde	Timmar	Arbetsprod.
1981–1985			
USA	3,62	1,63	1,99
Sverige	2,15	0,09	2,06
1986–1990			
USA	3,29	1,86	1,43
Sverige	2,75	1,38	1,36
1991–1995			
USA	2,71	1,20	1,51
Sverige	1,34	-1,29	2,65
1996–2001			
USA	3,86	1,46	2,40
Sverige	3,40	1,22	2,16
1981–2001			
USA	3,39	1,53	1,86
Sverige	2,46	0,40	2,06

Källor: Konjunkturinstitutet och Bureau of Labor Statistics.

Utvecklingen av arbetsproduktiviteten påverkas av förändringar i produktionsprocessens kapitalintensitet. Ett alternativt produktivetsmått är den totala faktorproduktiviteten. Förändringen av den totala faktorproduktiviteten är den del av förändringen i produktionen som inte kan förklaras av en ökning eller minskning i arbetskraften och kapitalstocken. Även när detta mått används står sig de tidigare resultaten. USA har inte uppvisat en högre genomsnittlig produktivitetstillväxt än Sverige eller flertalet europeiska länder under perioden 1980–1998 (se diagram 22).⁸

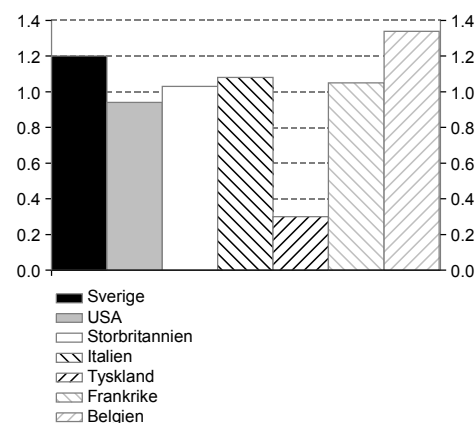
⁸ Produktivetsdata saknas för Portugal, Grekland och Luxemburg. Den genomsnittliga tillväxten i den totala faktorproduktiviteten för euroområdet exklusive dessa tre länder (viktat med OECD:s BNP-vikter) är 0,91 procent för perioden 1980–1998. Motsvarande tal för USA är 0,94 procent. Medeltalet för euroområdet dras ned av det extremt låga tillväxttalet för Tyskland. En orsak till Tysklands låga produktivitetstillväxt är återföreningen mellan Öst- och Västtyskland.

Diagram 21 Arbetsproduktivitet i näringslivet
Genomsnittlig årlig procentuell förändring

Källor: Bureau of Economic Analysis och Statistiska centralbyrån.

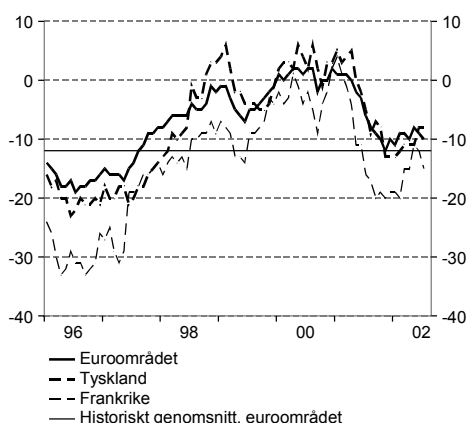
Diagram 22 Total faktorproduktivitet 1980–1998
Genomsnittlig årlig procentuell förändring

Källa: OECD.

Diagram 23 Hushållens förtroende i euroområdet

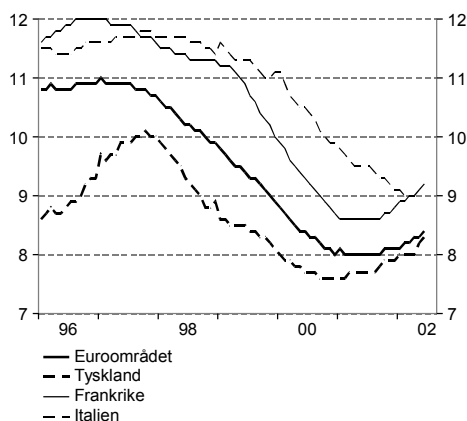
Nettotal, månadsvärden

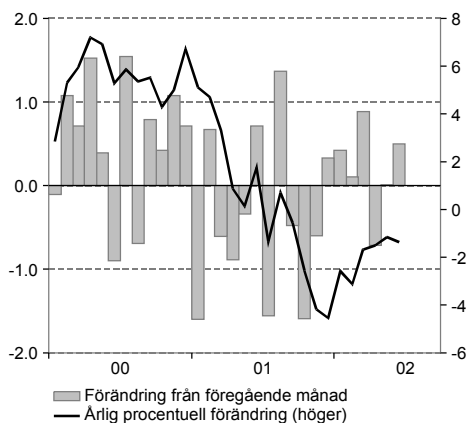
Källa: Eurostat.

Diagram 24 Arbetslösheten i euroområdet

Procent, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 25 Industriproduktion i euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Analysen ovan indikerar att den snabba potentiella tillväxten i USA jämfört med Europa och Sverige till stor del beror på en snabbare ökning av sysselsättningen (och antalet arbetade timmar). Detta trots att USA under andra hälften av 1990-talet uppvisade en mycket snabb arbetsproduktivitetstillväxt. Denna tillväxttakt var dock inte högre än Sveriges produktivitetstillväxt under första hälften av 1990-talet (se diagram 21).

Det finns inget som tyder på att den långsiktiga tillväxttakten för arbetsproduktiviteten är lägre i Sverige än i USA. Snabbare ekonomisk tillväxt i Sverige kräver ett ökat arbetskraftsutbud. Ekonomisk-politiska åtgärder i syfte att minska långtidssjukskrivningarna och förtidspensioneringarna är ett sätt att öka arbetskraftsutbudet. En annan orsak till den lägre BNP-tillväxten i Sverige är den relativt stora offentliga sektorn, som åtminstone i Nationalräkenskaperna, har en låg produktivitetstillväxt.

Långsammare återhämtning i euroområdet

Den senaste tidens utveckling tyder på att återhämtningen i euroområdet blir förhållandevis långsam. Hushållens förtroende (se diagram 23) har påverkats negativt av fortsatta börsfall (se diagram 41 i avsnittet Finansiell ekonomi) och av en gradvis stigande arbetslöshet (se diagram 24). Dessutom tycks introduktionen av euron i form av sedlar och mynt ha framkallat en viss osäkerhet hos hushållen samt bidragit till både en faktisk prisökning och en överskattning av densamma från hushållens sida. Detta kan förmodas vara ett av skälen till att hushållens konsumtion oväntat föll med 0,2 procent det första kvartalet i år. Något lägre utfall än väntat för industriproduktionen under det andra kvartalet (se diagram 25) och sommarens nedgång i företagens förtroende (se diagram 26) är faktorer som talar för en något svagare utveckling inom industrin under våren och sommaren. Bakom den minskade optimismen hos företagen ligger bl.a. fallande aktiepriser, den hastiga apprecieringen av euron och en mindre optimistisk syn på världskonjunkturen.

Trots dämpad optimism hos såväl hushåll som företag och oron på finansmarknaderna, väntas en relativt expansiv penningpolitik och en fortsatt återhämtning av den globala konjunkturen medföra en gradvis ökning av tillväxten till

Data har hämtats från D. Guillec et al., "R&D and Productivity Growth: Panel Data Analysis of 16 OECD Countries", *OECD Economic Studies*, No. 33, 2001/2.

strax över den potentiella (ca 2,5 procent) under slutet av 2002 (se diagram 27).

En fortsatt hygglig ordergång till industrin, framför allt vad gäller exportvaror, (se diagram 28) och positiva bidrag från lagerinvesteringarna fr.o.m. andra kvartalet bedöms skapa förutsättningar för en fortsatt återhämtning av industriproduktionen. Investeringarna väntas dessutom återhämta sig i takt med att kapacitetsutnyttjandet ökar. Stigande löneökningar bör tillsammans med lägre inflation och skattelättnader ge en relativt tydlig ökning av hushållens reala disponibla inkomster. Konsumtionstillväxten bedöms därför gradvis tillta framöver. Eurons appreciering har föranlett en viss upprevidering av importen och en viss nedrevidering av exporten jämfört med juniprognosen. Effekterna väntas inträffa i första hand under nästa år. Då apprecieringen i effektiva termer är betydligt mindre än mot den amerikanska dollarn och euron sannolikt fortfarande är lågt värderad, finns dock skäl att räkna med en måttlig påverkan på handeln.

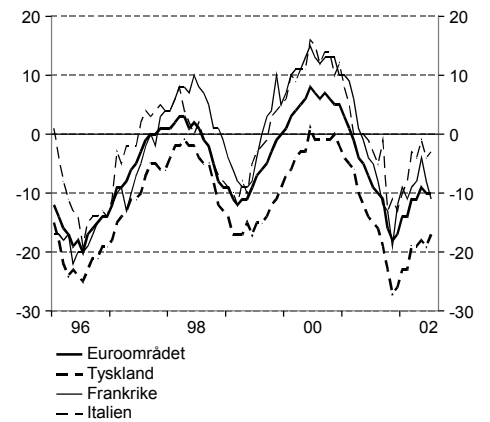
Disciplinen inom ramen för Stabilitets- och tillväxtpakten tycks ha börjat luckras upp något under senare tid. Trots försämrade utsikter för de offentliga finanserna, vilka ökar risken för brott mot reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten, bedöms finanspolitiken bli något mer expansiv än vad som antogs i förra prognosen. Även om en viss omläggning av finanspolitiken i expansiv riktning möjligen skulle kunna motiveras ur ett tillväxtperspektiv, finns en risk att en sådan omläggning får små effekter till följd dels av att ECB kan höja styrräntan för att motverka en inflationsuppgång, dels av att brott mot reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten medför ökad osäkerhet hos företag och hushåll.

Bland annat till följd av tillfälliga effekter på prisnivån under förra året föll inflationen (mätt som årlig procentuell förändring av HIKP) i maj i år till 2 procent (se diagram 29), vilket är den övre gränsen för ECB:s pristabilitetsmål. Under juni minskade inflationstrycket ytterligare något, till 1,8 procent. Mätningen i juli gav en inflation motsvarande 1,9 procent. Kärninflationen (HIKP exklusive livsmedel- och energipriser) är samtidigt kvar på ca 2,5 procent. Även om ofördelaktiga tillfälliga effekter på prisnivån under det andra halvåret 2001 sannolikt förhindrar att inflationen faller mycket under 2 procent i år, väntas det låga resursutnyttjandet, eurons appreciering och en ökad produktivitet göra att kärninflationen sjunker framöver.

Då eurons snabba appreciering och de senaste månader- nas börsfall håller tillbaka efterfrågan och dämpar prisutvecklingen, väntas penningpolitiken vara mer expansiv än vad som antogs i juni. Mot bakgrund av ett negativt produktionsgap, sjunkande inflation, fallande inflationsförväntningar och ökad osäkerhet om konjunkturen, förutses ECB

Diagram 26 Industrins förtroende i euroområdet

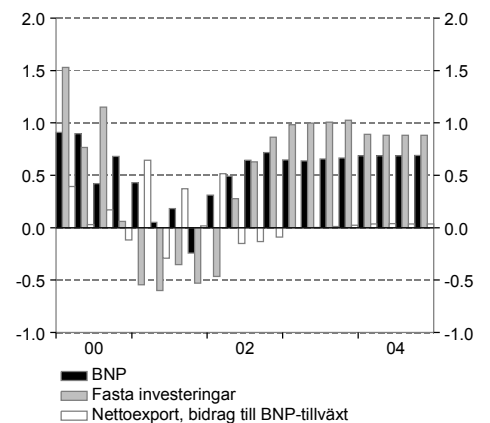
Nettotal, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 27 BNP och efterfrågekomponenter i euroområdet

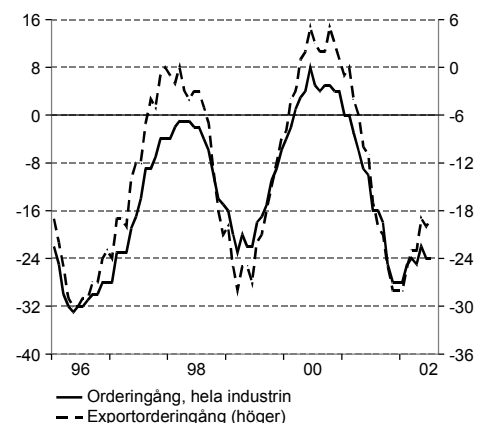
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

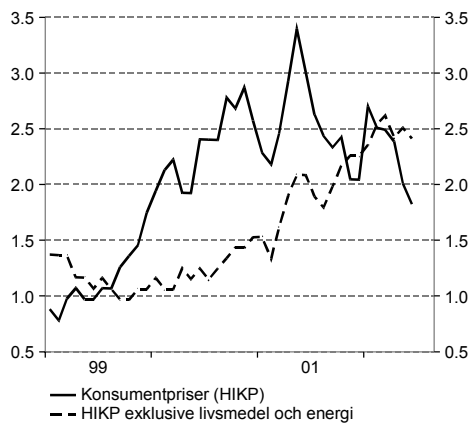
Diagram 28 Total ordergång samt exportordergång i euroområdet

Nettotal, månadsvärden

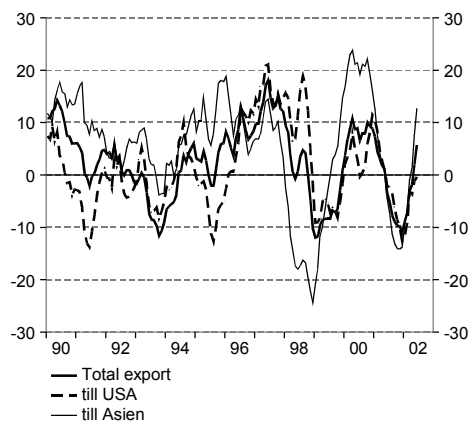
Källa: Eurostat.

Diagram 29 Inflation i euroområdet
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

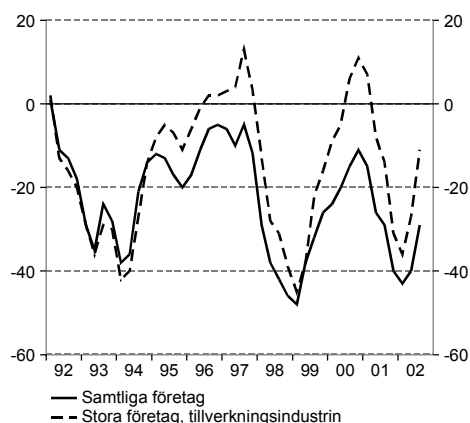
Källa: Eurostat.

Diagram 30 Japans export
Årlig procentuell förändring, 3 månaders glidande medelvärde, löpande priser i yen, månadsvärden

Källa: Ministry of Finance.

Diagram 31 Konfidensindikatorer i Japan
Nettototal, kvartalsvärden

Källa: Cabinet Office.

hålla sin styrränta oförändrad året ut och därefter endast långsamt genomföra höjningar.

Tabell 8 Ekonomiska indikatorer för euroområdet

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	2000	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	2,6	1,8	1,0	2,5	2,5
Offentlig konsumtion	2,0	2,2	1,9	1,5	1,4
Fasta investeringar	4,6	-0,4	-0,1	3,6	3,8
Lagerinvesteringar ¹	0,0	-0,6	-0,2	0,3	0,1
Nettoexport ¹	0,6	0,7	0,4	-0,2	0,1
BNP	3,5	1,5	1,1	2,6	2,7
KPI	2,4	2,5	2,0	1,7	1,8
Arbetslöshet	8,3	8,1	8,4	8,2	8,1
Styrränta ^{2,3}	4,75	3,25	3,25	4,00	4,25
Lång ränta ^{2,4}	4,9	4,8	4,8	5,3	5,50
USD/EURO ²	0,90	0,89	0,99	1,02	1,05

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

² Vid slutet av respektive år.

³ Refiränta.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Källor: Eurostat, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Japan får mindre draghjälp av exporten

Den japanska ekonomin fortsatte enligt preliminära uppgifter att drivas av en rejäl exporttillväxt under andra kvartalet i år. Både den starka tillväxten i Asien och återhämtningen i USA bidrog till exportuppgången (se diagram 30). Den reala effektiva yenkursen var då fortfarande relativt svag, drygt 9 procent lägre än motsvarande kvartal 2001. Uppgången gjorde att framtidstron bland de japanska företagen förbättrades något i juni (se diagram 31).

Både investeringar och privat konsumtion har dock sannolikt varit dämpade under andra kvartalet. Företagen fortsätter att pressa sina kostnader genom lönesänkningar och personalminskningar. Enhetsarbetskostnaderna har därmed sjunkit och förbättrat lönsamheten (se diagram 32). Företagens vinstmarginaler pressas dock av den svaga inhemska efterfrågan, som har bidragit till en långvarig deflation i Japan. I juni sjönk konsumentpriserna med 0,7 procent.

Under tredje kvartalet förväntas exporttillväxten bromsas upp. Detta beror framför allt på de svagare tillväxtutsikterna i USA och den senaste tidens förstärkning av yenen mot dollarn. Även exporten till Asien påverkas negativt, då många länder i regionen är starkt beroende av USA:s import.

För maskininvesteringarna väntas en viss återhämtning ske under andra halvåret i år, främst till följd av ökade investeringar inom IT-området. Utvecklingen understöds av

regeringens pågående satsning på datorisering av offentliga tjänster. Även inom den privata sektorn, främst hos de mindre och medelstora företagen, finns det behov av att öka IT-investeringarna. Den totala maskininvesteringstillväxten hålls dock tillbaka av den rådande överkapaciteten. Inom tillverkningsindustrin dämpas nyinvesteringarna också av en fortsatt utflyttning av produktionskapacitet till låglöneländer, som t.ex. Kina.

Även den privata konsumtionsutvecklingen förutspås bli dämpad under prognosperioden, dels för att sysselsättningen sannolikt fortsätter att minska i spåren av ökade rationaliseringar och utflyttningar, dels till följd av en svag löneutveckling. Eftersom den inhemska efterfrågan bedöms krympa i år och det mesta tyder på att exporttillväxten blir betydligt svagare under andra halvåret, väntas BNP sjunka med 0,2 procent i år. För nästa år beräknas landets samlade produktion öka med 1 procent och 2004 med 1,4 procent. Deflationen i konsumentpriserna bedöms fortsätta, men avta från -1,1 procent i år till -0,5 procent 2004 (se diagram 33)

De svagare exportutsikterna har föranlett regeringen att försöka påskynda det strukturella reformprogrammet som ska vitalisera ekonomin. Reformerna omfattar privatiseringar och skattesänkningar. Finansieringen är dock oklar och det offentliga budgetunderskottet, som i år väntas bli ca 7-8 procent av BNP, riskerar att öka ytterligare.

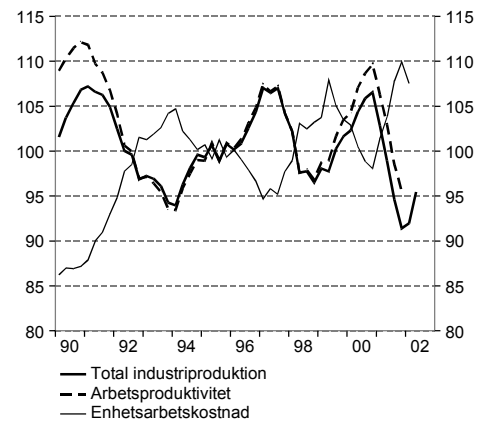
Snabbare tillväxt i Storbritannien

Den brittiska BNP-tillväxten 2001 har skrivits ned från 2,2 till 1,9 procent men enligt den senaste statistiken ökar nu BNP snabbt. Tillväxten andra kvartalet, mätt som konsekutiv kvartalstillväxt, uppgick till 0,9 procent. Bakom den stora BNP-ökningen låg en snabb tillväxt i industriproduktionen.

Arbetslösheten har ökat marginellt till strax över 5 procent. Samtidigt har löneökningstakten i hela ekonomin stigit efter flera månader med låga löneökningar. Löneökningstakten exklusive bonusutbetalningar, vilket är ett bättre mått på den underliggande trenden i timlönens utveckling, har dock varit stabil runt 4 procent under året.

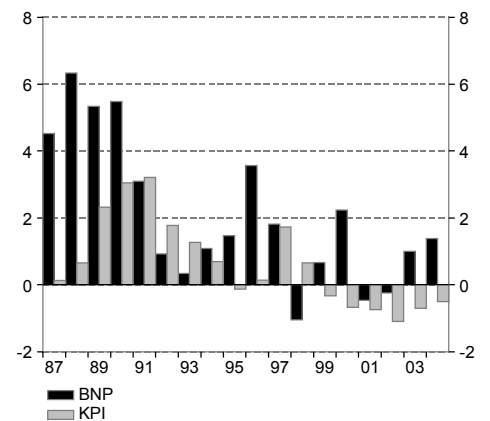
Den senaste tidens växelkursförändringar har lett till att pundet har depreciert mot euron och även i effektiva termer (se diagram 34). Inflationstrycket är relativt lågt och inflationen mätt som RPIX har fortsatt att falla och ligger nu väl under Bank of Englands mål om 2,5 procent (se diagram 35).⁹ Inflationen beräknas bli ca 2,0 procent i år. Den låga inflationstakten har skapat förutsättningar för en fortsatt expansiv penningpolitik. Styrräntan är oförändrad på 4

Diagram 32 Industriproduktion, produktivitet och enhetsarbetskostnad i Japan
Index 1995 = 100, kvartalsvärden

Källor: Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan Productivity Centre och Cabinet Office.

Diagram 33 BNP och KPI i Japan
Årlig procentuell förändring

Källor: Cabinet Office och Konjunkturinstitutet.

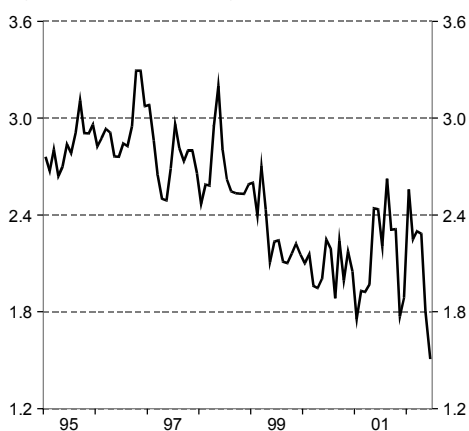
Diagram 34 Effektiv växelkurs för pund sterling
Index 1990=100, månadsvärden

Källa: Bank of England.

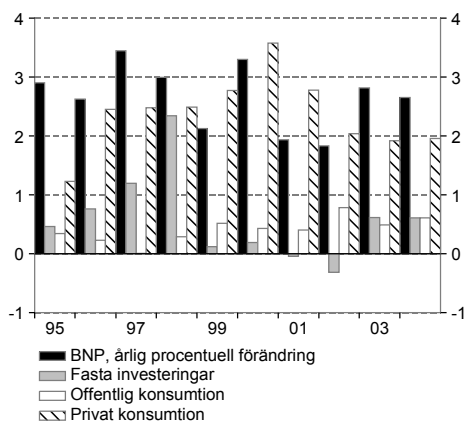
⁹ RPIX är konsumentprisindex exklusive räntekostnader för boende.

Diagram 35 Underliggande inflation (RPIX) i Storbritannien
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

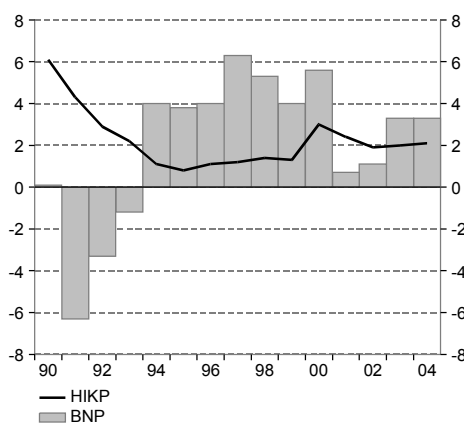
Källa: Office of National Statistics.

Diagram 36 BNP-tillväxten i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Office of National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 BNP och inflation i Finland
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

procent, vilket är den lägsta nivån på 37 år. Även finanspolitiken är fortsatt expansiv med stora utgiftsökningar avseende utbildning, sjukvård, infrastruktur och nationell säkerhet.

Den brittiska ekonomin har under de senaste åren karaktäriserats av en svag industri och en stark tjänstesektor. Under prognosperioden förutses denna obalans minska då aktiviteten inom industrin beräknas tillta. Såväl den disponibla inkomsten som den privata konsumtionen bedöms växa långsammare i år än i fjol. Konsumtionen påverkas också av att börsfallet under sommaren minskar hushållens förmögenhet. Däremot väntas investeringarna och exporten återhämta sig i takt med den internationella konjunkturuppgången. Deprecieringen av pundet leder till en förbättrad konkurrenskraft, vilket ytterligare bidrar till de goda exportutsikterna. Sammantaget görs bedömningen att tillväxten i år kommer att stanna vid 1,8 procent. Nästa år beräknas tillväxten bli 2,8 procent och 2004 2,7 procent (se diagram 36).

Långsam återhämtning i Norden

Tillväxten i Norden var låg i början av året. I Finland föll BNP med 0,6 procent det första kvartalet jämfört med närmast föregående kvartal. Minskningen i BNP berodde framför allt på en svagare exportutveckling. Ett gott tecken är att industriproduktionen, mätt som årstakt, steg i juni. Särskilt stor var ökningen för eltekniska produkter. Arbetslösheten i Finland har hittills inte ökat och är ca 9,0 procent, men den kan komma att öka något den närmaste tiden till följd av den tidigare konjunkturedgången. Inflationen, mätt som årstakt för HIKP, har sjunkit tillbaka under det senaste året, bl.a. på grund av den svaga efterfrågeutvecklingen (se diagram 37). Den lägre inflationen tillsammans med planerade skattesänkningar gör att utsikterna för den privata konsumtionen är goda. BNP-tillväxten drivs i år främst av inhemsk efterfrågan för att under nästa år få draghjälp av exporten. Tillväxten i år väntas bli 1,1 procent. Nästa år och 2004 förutses den dock stiga påtagligt till 3,3 procent (se diagram 37).

Den norska ekonomin utvecklades också svagt under årets första kvartal. BNP föll med 0,3 procent jämfört med föregående kvartal delvis som en följd av nedskärningar i oljeproduktionen. Den norska kronan har förstärkts mot dollarn och euron under sommaren, vilket försämrade de norska företagens konkurrenskraft. Den senaste tidens löneavtal indikerar att löneökningstakten i år blir nära 6 procent.

I juli bedömde Norges Bank att inflationen vid oförändrad ränta skulle komma att överstiga målet om 2,5 procent och höjde därför styrräntan till 7 procent. Finanspolitiken är däremot fortsatt expansiv. Höga löneökningar och en ex-

pansiv finanspolitik gör att den inhemska efterfrågan bedöms ge rejäla bidrag till BNP-tillväxten under prognosperioden. I år uppskattas tillväxten till 1,8 procent och de efterföljande åren till 2,4 och 2,2 procent (se diagram 38).

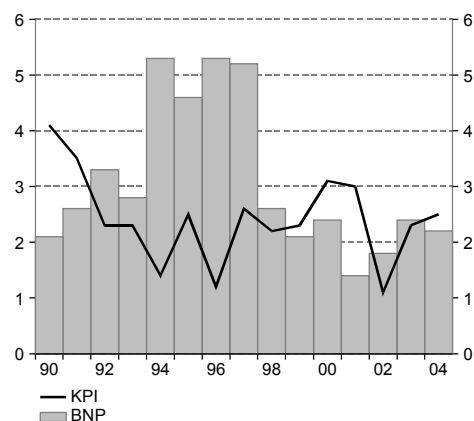
Till skillnad från de övriga nordiska länderna ökade BNP-tillväxten i Danmark något under årets första kvartal. Det var en stark privat konsumtion, särskilt en ökad bilförsäljning, som låg bakom den stigande BNP-tillväxten. Även den danska kronan har förstärkts i effektiva termer och har nu den starkaste kursen på 10 år. Apprecieringen håller nere importpriserna. Däremot kan de höga löneökningarna skapa ett inflationstryck på sikt. Inflation förväntas hamna runt 2,0 procent i år. Trots kronans appreciering ökade exporten i början av året. Den starka kronan gör att importen förväntas växa ungefär lika snabbt som exporten. En stark inhemsk efterfrågan, framför allt privat konsumtion, gör dock att ekonomin troligtvis växer något snabbare i år än i fjol. BNP-tillväxten uppskattas bli 1,5 procent i år och under de kommande åren 2,3 respektive 2,2 procent (se diagram 39).

Viss spridning av den argentinska krisen i Latinamerika

I Argentina är de ekonomiska framtidsutsikterna fortsatt dystra. Regeringen har inte uppnått någon överenskommelse om ett nytt lån med den Internationella valutafonden. Krisen i Latinamerika var inledningsvis begränsad till Argentina, men nu har även Uruguay och Brasilien ekonomiska problem. Uruguay har drabbats av spridningseffekter från Argentina, framför allt via handeln. Landets banksektor har också drabbats av krisen. I Brasilien är problemen främst av inhemskt ursprung. Politisk oro råder i landet inför det kommande valet i oktober. Osäkerheten är stor om den framtida ekonomiska politiken och särskilt hur landets budgetunderskott kommer att hanteras. Den politiska osäkerheten har bl.a. lett till att den brasilianska realen försvagats med drygt 30 procent under året.

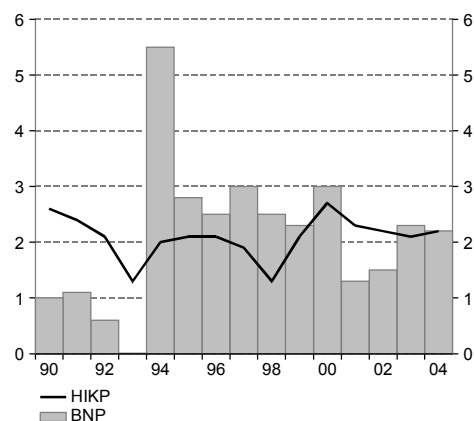
BNP för Latinamerika som helhet bedöms sjunka med 1,2 procent i år. I Argentina väntas den dock falla med ca 15 procent. Problemen synes vara begränsade till regionen och risken för spridningseffekter till övriga världen bedöms vara små.

Diagram 38 BNP och inflation i Norge
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistisk Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 BNP och inflation i Danmark
Årlig procentuell förändring

Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

Finansiell ekonomi

Fortsatta fall på börserna

Sedan årsskiftet har den teknikrelaterade Nasdaq-börsen fallit med ca 30 procent medan det bredare Standard and Poor's 500 index har gått tillbaka något mindre (se diagram 40). Utvecklingen på börserna i euroområdet och Sverige har varit snarlik. Euroområdets Dow Jones EUROSTOXX och det svenska SAX index har båda fallit med ca 30 procent. I Japan har börsnedgången varit mindre markant och det japanska Nikkei 225 har sjunkit med knappt 10 procent (se diagram 41).

Både Standard and Poor's 500 och Nasdaq har utvecklats svagt trots att vinstutvecklingen för de amerikanska företagen förbättrats sedan förra året. De vikande börskurserna kan kopplas till den osäkerhet om företagsvärderingsprinciper som inleddes av Enron-konkursen. Denna osäkerhet har förstärkts sedan oklarheter i bokföringen hos flera företag, däribland Worldcom, uppdagats. Trots att förutsättningarna för vinstutvecklingen har förbättrats, talar denna osäkerhet för en fortsatt volatil utveckling på den amerikanska aktiemarknaden en tid framöver.

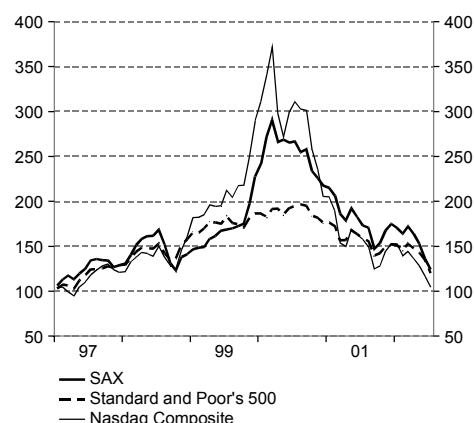
Den svaga utvecklingen av euroområdets Dow Jones EUROSTOXX index kan delvis hänföras till IKT-sektorn, där den fortsatta osäkerheten om lönsamheten hos telefoni-sektorns 3G investeringar bidrar till nedgången. Det kan inte heller uteslutas att en del av nedgången i euroområdet orsakats av den ökade osäkerheten om företagsvärderingsprinciper som uppkommit i USA.

Börsernas nedgång väntas slå olika på den ekonomiska utvecklingen i USA och i euroområdet. Simuleringar med en ekonomisk modell¹⁰ visar att ett börsfall, av samma storleksordning världen över, påverkar den amerikanska ekonomin mest. Framför allt påverkas de amerikanska hushållens konsumtionsutgifter då börsfallet reducerar den finansiella förmögenheten. Den direkta effekten av börsnedgången i euroområdet är betydligt mindre då andelen aktier i hushållens finansiella förmögenhet är relativt låg. Men euroområdets ekonomi påverkas även indirekt via de effekter som ett börsfall får på den amerikanska ekonomin. Som helhet är dock effekten av börsnedgången betydligt mindre för euroområdet än för USA.

Liksom börserna i USA och euroområdet har den svenska aktiemarknaden präglats av nedgången för IKT-sektorn.

Diagram 40 Börsutvecklingen i Sverige och USA

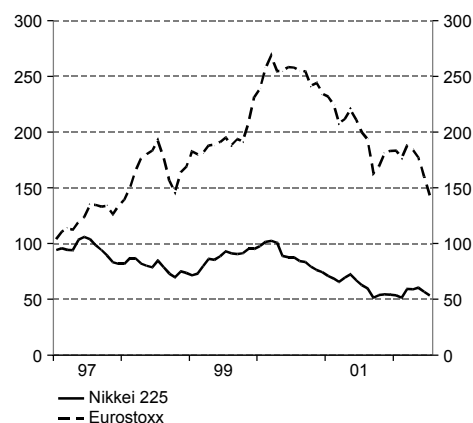
Index 1996-12-30=100, månadsvärden

Källa: Thomson Financial Datastream.

Diagram 41 Börsutvecklingen i euroområdet och Japan

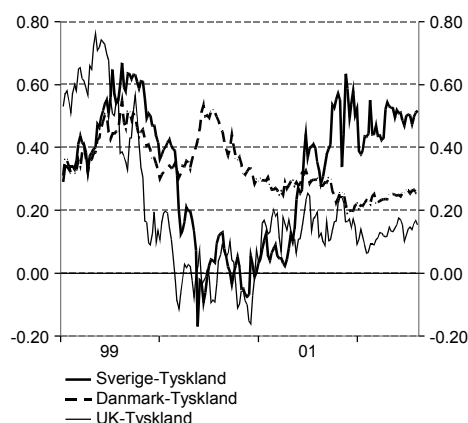
Index 1996-12-30=100, månadsvärden

Källa: Thomson Financial Datastream.

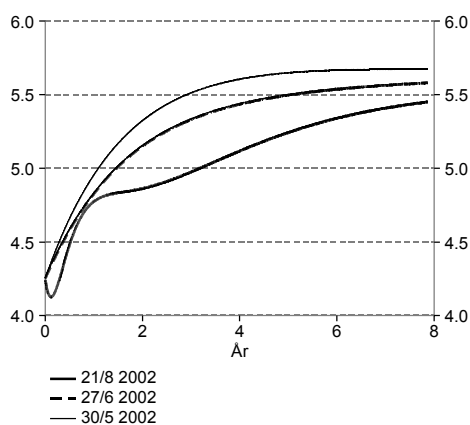
¹⁰ Simuleringarna utfördes med NIGEM som står för National Institute General Equilibrium Model, utarbetad av National Institute of Economic and Social Research i London.

Diagram 42 Rättemarginaler mot euroområdet, 10-åriga obligationer
Procentenheter, veckovärden

Källa: Riksbanken.

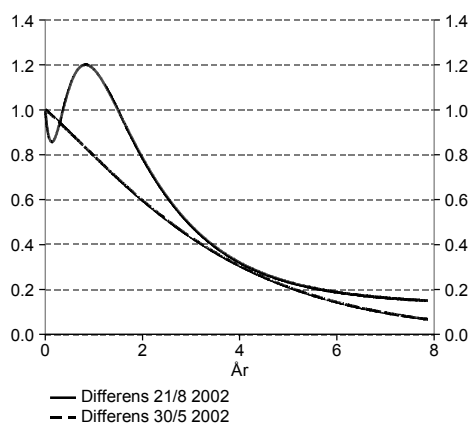
Diagram 43 Förväntad reporänta i Sverige enligt implicita terminräntor
Procent, dagsvärden

Anm. Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Differens mellan förväntad framtida styrränta i Sverige och euroområdet enligt implicita terminräntor
Procent, dagsvärden

Anm. Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Även då det senaste årets kursutveckling inneburit att andelen IKT-relaterade företag i SAX index har minskat har utvecklingen för Ericssonaktien varit utmärkande. De senaste månadernas utveckling innebär att SAX indexet är tillbaka på ungefär samma nivå som sommaren 1997.

Penningpolitisk åtstramning först nästa år

Under sommaren har både de nominella och reala obligationsräntorna i USA fallit tillbaka. Den amerikanska 10-åriga obligationsräntan har exempelvis pressats tillbaka med nära 1 procentenhet sedan början av maj. En orsak är den svaga börsutvecklingen som inneburit en ökad efterfrågan på obligationer. Utvecklingen av de amerikanska obligationsräntorna har också styrts av en tilltagande osäkerhet om styrkan i återhämtningen av den amerikanska konjunkturen.

Utvecklingen i euroområdet och Sverige har varit liknande men något mindre markant. De svenska obligationsräntorna har fortsatt att följa utvecklingen i euroområdet och sjunkit med ca 0,5 procentenheter sedan början av maj. Marginalen mellan den svenska 10-åriga obligationsräntan och motsvarande ränta i euroområdet är fortfarande kvar på den nivå som etablerades i vintras (se diagram 42). Men svängningarna i de svenska obligationsräntorna har varit större och nästan av samma storleksordning som på den amerikanska marknaden.

Före sommaren hade marknadsaktörerna förväntningar om snabba höjningar av den svenska reporäntan. Enligt Prosperas undersökning i början av maj uppgavs en förväntad reporänta på 4,5 procent i augusti och drygt 4,9 procent i maj nästa år. Avkastningskurvan indikerade liknande nivåer. I dagsläget har förväntningar fallit tillbaka. Avkastningskurvan indikerar nu en förväntad reporänta på ca 4,25 i slutet av året och ca 4,8 procent i slutet av 2003 (se diagram 43). Trots att förväntningarna om den framtida penningpolitiken skiljer sig mellan Sverige och euroområdet i det korta perspektivet är differensen mellan de implicit förväntade styrräntorna i Sverige och euroområdet alltså nära noll på lite längre sikt. (se diagram 44).

Under sommaren har inflationsförväntningarna fallit tillbaka. Detta gäller både inflationsförväntningar för de kommande 12 månaderna enligt Hushållens inköpsplaner och de långsiktiga inflationsförväntningarna mätta som differensen mellan avkastningen på en nominell obligation och en motsvarande real obligation. De längre realräntorna har, i likhet med de internationella, fallit tillbaka något under sommaren (se diagram 45).

Den svenska penningpolitikens uppläggning styrs i första hand av en bedömning av inflationsutsikterna på ett till två

års sikt. Inflationstrycket är dämpat och den underliggande inflationen, UND1X, bedöms att vara ungefär i linje med Riksbankens inflationsmål under prognosperioden. Reporäntan kan därför hållas oförändrad en tid (diagram 46). Nästa år överstiger dock efterfrågetillväxten den långsiktigt hållbara och resursutnyttjandet blir mer ansträngt. För att motverka en inflationsutveckling som hotar överskrida 2 procent under 2005 bedöms reporäntan behöva höjas under hösten nästa år och inledningsvis under 2004 för att då uppgå till 4,75 procent (diagram 47). Prognoserna för penningpolitikens utformning bygger på att Riksbankens inflationsmål och den rörliga växelkursen består under prognosperioden. Prognosen tar därmed inte hänsyn till effekterna av en folkomröstning i EMU-frågan och ett eventuellt inträde i det europeiska valutasamarbetet.

Börsutvecklingens dämpande effekt på de långa obligationsräntorna väntas klinga av framöver och den korta räntan ökar under prognosperioden. Den långa räntan förutses således att stiga från dagens nedpressade nivå. Även i euroområdet är obligationsräntorna nedpressade och den positiva marginalen mellan den svenska 10-åriga obligationsräntan och motsvarande ränta inom euroområdet förväntas bestå i år och under första halvan av 2003.

Tabell 9 Räntor och valutakurser

	2000	2001	2002	2003	2004
Korta räntor¹					
Riksbankens reporänta	4,0	3,75	4,25	4,5	4,75
ECB:s refinansränta	4,75	3,25	3,25	4,0	4,25
Federal funds target rate	6,5	1,75	1,75	2,75	4,25
Långa räntor²					
Sverige	4,9	5,2	5,3	5,6	5,7
Euroområdet	4,9	4,8	4,8	5,3	5,5
USA	5,2	5,0	4,6	5,2	5,8
Valutakurser¹					
SEK/USD	9,66	10,56	9,36	8,86	8,38
SEK/EURO	8,66	9,44	9,27	9,04	8,80
TCW-index	128,0	138,6	134,2	129,8	125,4

¹ Vid slutet av respektive år.

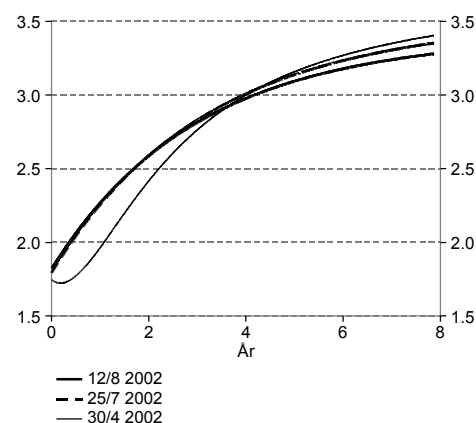
² 10-årig statsobligationsränta, vid slutet av respektive år.

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

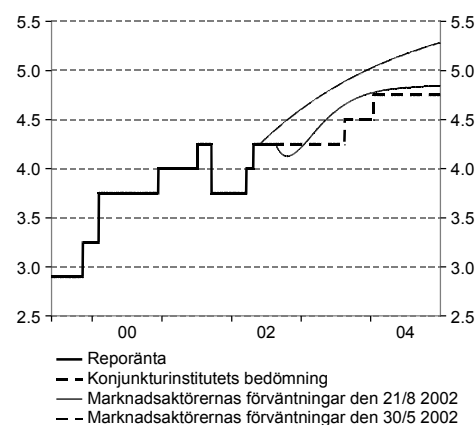
Turbulent för kronan

Efter en gradvis förstärkning sedan mitten av maj förlorade kronan åter i värde under juli. Kronan försvagades såväl mot euron som i effektiva termer, här mätt som TCW-index (se diagram 48). Dollarn har fortsatt att försvagas mot euron sedan Konjunkturinstitutets juniprognos och handlas nu kring 1,00 dollar per euro.

I termer av TCW-index har kronan utvecklats något svagare sedan juni än vad Konjunkturinstitutet förutsåg. Den

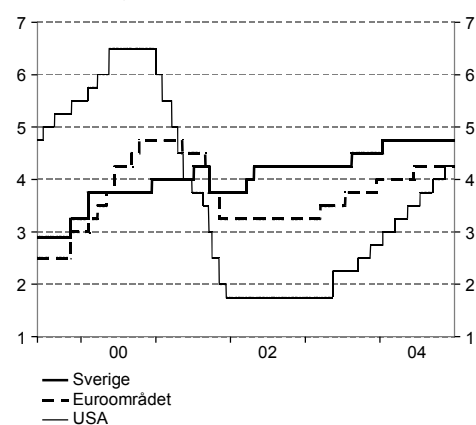
 Diagram 45 Real avkastningskurva i Sverige
Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

 Diagram 46 Reporäntan i Sverige
Procent, dagsvärden

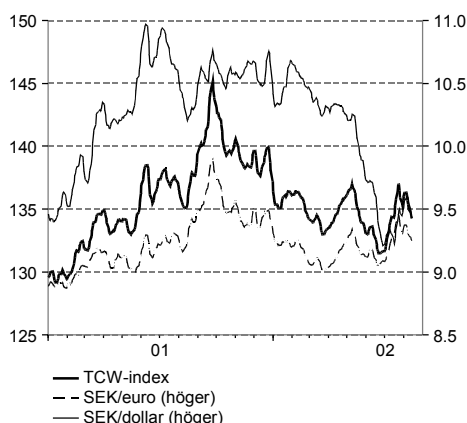
Anm. Förväntningar enligt avkastningskurvan.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

 Diagram 47 Styrräntor
Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

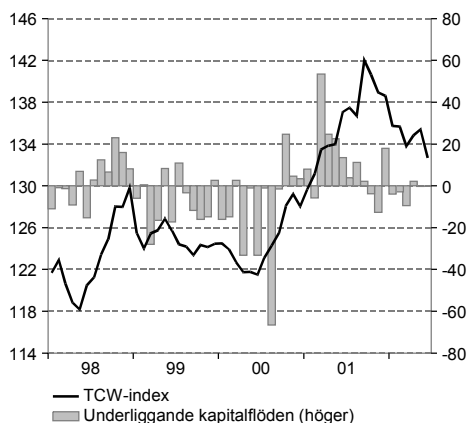
svaga utvecklingen för kronan förklaras troligen delvis av finansiella kapitalutflöden i kölvattnet av den mycket svaga börsutvecklingen under juli.

Utöver effekter av mera tillfällig karaktär som t.ex. underliggande kapitalflöden¹¹ (se diagram 49), tar växelkursprognosen sin utgångspunkt i den reala effektiva (TCW-vägda) växelkursen (se diagram 50) och dess fundamentala bestämningsfaktorer.¹² Konjunkturinstitutets bedömning är att kronan fortfarande är lågt värderad och att de fundamentala faktorerna talar för en förstärkning av kronan.

Kronan antas att gradvis anpassa sig mot den underliggande jämviktsväxelkursen. I termer av TCW-index bedöms kronan förstärkas till något över 125 vid utgången av 2004. Kronan förutses förstärkas med ett par procent mot euron under prognosperioden för att nå en nivå om 8,80 kronor per euro vid utgången av 2004, men betydligt mera mot dollarn som då förväntas kosta kring 8,40 kronor.

Diagram 49 Underliggande kapitalflöden och TCW-index

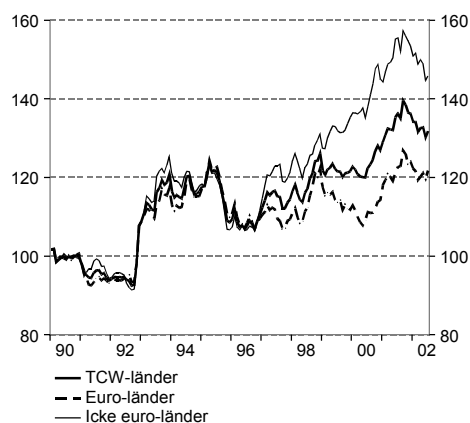
Index respektive miljarder kronor, månadsvärden

Anm. Ett positivt tal för underliggande kapitalflöden indikerar ett nettoutflöde, miljarder SEK.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Kronans reala effektiva växelkurs
Index 1990=100, månadsvärden

Anm. Ett ökande index motsvarar en depreciering.
Källor: Riksbanken, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

¹¹ De underliggande kapitalflödena definieras här som den teckenvända summan av bytesbalans, direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier. Ett positivt tal motsvarar därmed ett underliggande nettoutflöde av kapital. Ett underliggande nettoutflöde måste balanseras av ett nettoinflöde av kapital via handel med räntebärande papper.

¹² Se faktaruta i Konjunkturläget mars 2002 "Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen", sidorna 34-37. Se även K. Nilsson *Do Fundamentals Explain the Behaviour of the Real Effective Exchange Rate?*, Konjunkturinstitutets Working Paper No. 78, 2002.

Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi

Utvecklingen hittills i år ger stöd för synen att den svenska konjunktoren är på väg att förbättras (se diagram 51 och fördjupningsrutan "Hur väl förutspar Konjunkturbarometern den ekonomiska tillväxten?", sid. 34). BNP-tillväxten första halvåret blev 1,6 procent mätt i årstakt, enligt snabbversionen av nationalräkenskaperna. Hushållens konsumtion och varuexporten ökar, medan lageravveckling och investeringar än så länge bidrar negativt till BNP-tillväxten (se diagram 52).

Tillväxtutsikterna inför andra halvåret i år är svårbedömda. Återhämtningen i USA är oväntat svag, men beräknas ändå fortsätta. Den amerikanska importen kommer dock närmast att plana ut under det andra halvåret i år, innan den återigen tar fart. Detta talar för att den svenska varuexporten kommer att stiga långsammare under hösten.

Samtidigt börjar nu lagerutvecklingen spå på efterfrågan och hushållens konsumtion fortsätter att öka i snabb takt. Den dystra utvecklingen på börsen kan medföra att hushållen ökar sparandet på bekostnad av konsumtionsutgifterna. Men hushållens inkomster ökar snabbt i år, reallt med 5,2 procent. Trots att hushållens konsumtionsutgifter bedöms öka med 2,4 procent stiger sparkvoten med 2,4 procentenheter.

Tabell 10 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
BNP till marknadspris	2 167	1,2	1,9	2,7	2,4
Hushållens konsumtionsutgifter	1 080	0,2	2,4	2,8	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	578	1,4	1,7	0,8	0,6
Statliga	163	0,0	1,4	0,2	0,0
Kommunala	415	1,9	1,8	1,0	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	379	1,5	-2,8	5,2	3,6
Lagerinvesteringar ¹	3	-0,5	-0,4	0,4	0,1
Export av varor och tjänster	1 007	-1,4	2,5	6,9	6,7
Import av varor och tjänster	879	-3,9	0,3	8,6	6,8
Total inhemsk efterfrågan	2 040	0,3	0,9	3,1	2,2
Nettoexport ¹	128	0,9	1,0	-0,2	0,3
Bytesbalans ²	66	3,0	3,6	3,2	3,3

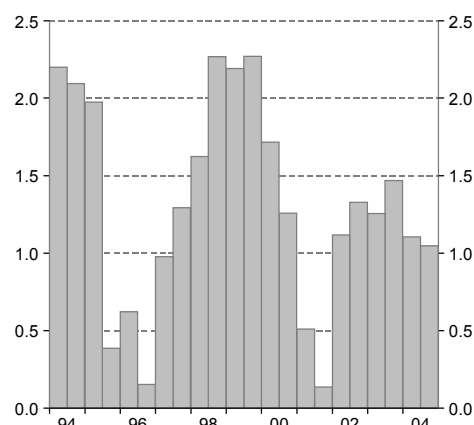
¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

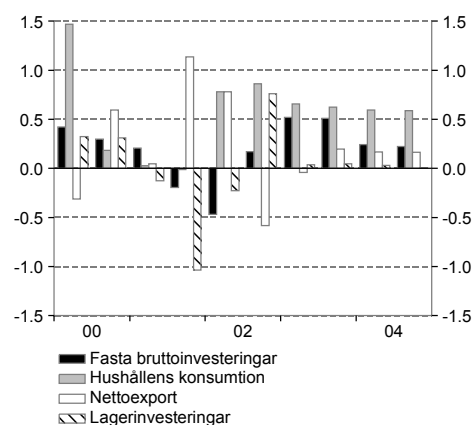
Under 2003 och 2004 breddas konjunkturuppgången genom att den internationella efterfrågan åter ökar stabilt. Dessutom bedöms investeringarna i både industri- och tjänstesekto-

Diagram 51 BNP till marknadspris
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

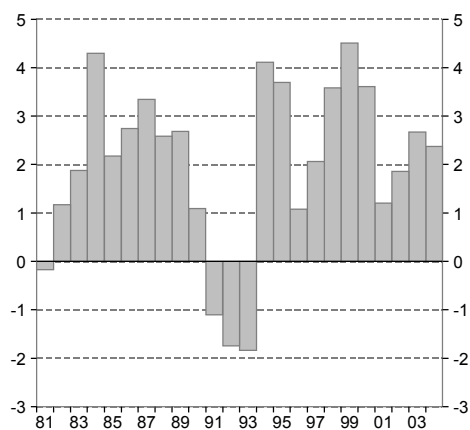
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Bidrag till BNP-tillväxten
Procentenheter, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 BNP till marknadspris
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

rer kommer igång. Den för närvarande tillbakapressade importen väntas öka så mycket att nettoexportens bidrag till tillväxten blir negativt nästa år. Bidraget väntas dock åter bli positivt 2004. Sammantaget bedöms BNP öka med 1,9 procent i år och med 2,7 respektive 2,4 procent de båda påföljande åren (se diagram 53).

Den vikande efterfrågeutvecklingen i fjol medförde att produktivitetstillväxten i näringslivet bromsades upp, i samband med att det uppstod överkapacitet i företagen. När efterfrågan nu stiger kan denna lediga kapacitet tas i anspråk. Produktiviteten väntas därför öka starkt både i år och nästa år. I näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet beräknas produktiviteten öka med 3,4 procent i år och med 3,2 procent nästa år. För 2004 väntas produktiviteten öka med 2,9 procent, vilket är något högre än den långsiktiga trenden.

Hur väl förutspår Konjunkturbarometern den ekonomiska tillväxten? En ny indikatoransats

Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer används flitigt av såväl ekonomiska prognosmakare som ekonomisk-politiska beslutsfattare. Syftet med Konjunkturbarometern är att i kvalitativa termer återge det ekonomiska läget såsom det uppfattas av företag inom olika branscher. Jämfört med andra typer av data, exempelvis makrodata från Nationalräkenskaperna, har enkätbaserade barometerdata fördelen att de är snabbtillgängliga, inte revideras i efterhand och inte innehåller några mätfel. För närvarande omfattar Konjunkturbarometern drygt 6 000 företag inom industrin och tjänstenäringarna.¹³ Detta ger en täckningsgrad motsvarande omkring 50 procent av den totala sysselsättningen i svensk ekonomi. Undersökningen genomförs kvartalsvis och följs sedan 1996 dessutom upp med en något mindre omfattande månadsvis enkät. Frågorna som ställs till företagen berör såväl utvecklingen det senaste kvartalet (utfall) som planer för det kommande kvartalet (förväntan).

Konjunkturbarometerens förhållandevis omfattande frågeunderlag (i dagsläget ca 150 frågor) gör att den inte alltid är överblickbar och helt lätt att tolka. Det förekommer att enkätsvar både inom och mellan branscher pekar i olika riktning och i dessa lägen kan det vara svårt att dra några mer generella slutsatser om de ekonomiska trenderna. Tolkningen av undersökningen underlättas därför om svaren vägs samman till ett sam-

¹³ Tjänstenäringarna tillkom 1991.

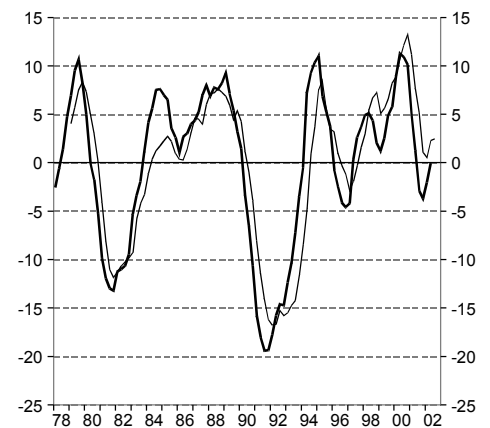
manfattande index. I dagsläget finns två sådana index. De kallas konfidensindikatorer för tillverknings- och byggindustrin (se diagram 88 och 90 i denna rapport). Dessa ger en mer övergripande bild av det ekonomiska läget inom tillverknings- och byggindustrin men vid sammanvägningen utnyttjas bara ett fåtal av svaren och viktningförfarandet som tillämpas är mycket enkelt.¹⁴

Syftet med föreliggande fördjupningsruta är att presentera två nya sammanfattande indikatorindex där ett större antal enkätsvar utnyttjas vid sammanvägningen och viktningförfarandet på ett bättre sätt fångar Konjunkturbarometerns allmänna ekonomiska trend. Den metod som används, i forskningslitteraturen betecknad dynamisk faktoranalys, innebär att enkätsvaren vägs samman till en gemensam komponent där branschspecifika effekter, som spelar mindre roll för ekonomins trendmässiga förlopp, inte tillåts påverka resultatet.¹⁵ Eftersom de sammanvägda enkätsvaren gäller aktiviteten inom tillverknings- och byggindustrin kan förmodas att indikatorserierna i första hand har ett förklaringsvärde för produktionstillväxten inom dessa sektorer. Av intresse är dock också att undersöka om de kan förklara utvecklingen av andra viktiga variabler, t.ex. BNP-tillväxten.

De två skattade indikatorserierna redovisas i diagram 54. Serien ”utfall” (den tjocka linjen) baseras på de frågor i Konjunkturbarometern som avser utvecklingen det senaste kvartalet. Serien ”förväntan” (den tunna linjen) baseras på de frågor som avser planerna det kommande kvartalet. Nollinjen i diagrammet kan tolkas som referenspunkt för en aktivitet som varken ökar snabbare eller minskar långsammare än vanligt. De två djupaste svackorna för indikatorserierna förekommer i slutet av 1981 och runt årsskiftet 1991–1992. Den första nedgången sammanfaller med 1979–1981 års kraftiga oljehjprisstegringar. Den andra nedgången speglar kollapsen av den svenska ekonomin i början av 1990-talet. Konjunkturtoppar märks framförallt i slutet av 1970- och 1980-talen, i början av 1995 samt under 2000. Uppgångarna under 1970- och 1980-talen kan till stor del förmodas hänga samman med de upprepade devalveringarna av den svenska kronan som genomfördes un-

Diagram 54 Indikatorindex: Konjunkturbarometerns utfall 1978:1-2002:2 och förväntan 1979:1-2002:3

Indexvärde, kvartalsvärden

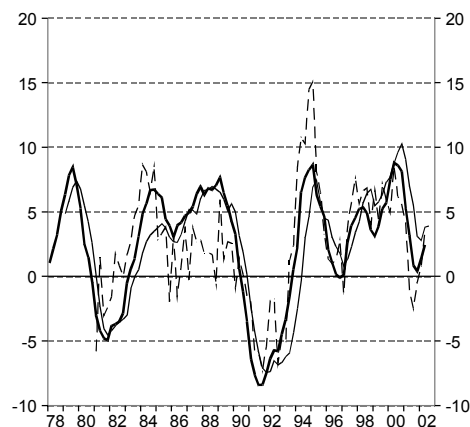

Anm. Den tjocka linjen speglar utfall medan den tunna linjen speglar förväntan. Nollinjen innebär en aktivitet som varken ökar snabbare eller minskar långsammare än vanligt.
Källa: Konjunkturinstitutet.

¹⁴ Konfidensindikatorn för tillverkningsindustrin beräknas som orderstocksomdöme minus omdöme om färdigvarulager plus förväntad produktion. Konfidensindikatorn för byggindustrin är orderstocksomdöme plus förväntad förändring i antalet sysselsatta (före 1996 antalet arbetare).

¹⁵ En mer utförlig metodbeskrivning kommer inom kort att publiceras i Konjunkturinstitutets Working Paper-serie, se Hansson, J., Jansson, P. och Löf, M. "Business Survey Data: Do They Help Forecasting the Macro Economy?".

Diagram 55 Indikatorindex och produktionstillväxten inom tillverknings- och byggindustrin
Procentuell förändring jämfört med samma kvartal året före respektive skaljusterat indexvärde, kvartalsvärden

Anm. Indikatorserierna visas med heldragna linjer. Den tjocka linjen speglar utfall medan den tunna linjen speglar förväntan. Den streckade linjen är produktionstillväxten inom tillverknings- och byggindustrin. Denna har beräknats genom att addera förädlingsvärdet i tillverknings- och byggindustrin. Indikatorserierna har skaljusterats så att de har samma medelvärde och varians som produktionstillväxten. Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

der dessa decennier.¹⁶ Även uppgången under början av 1990-talet sammanfaller med en kraftig försvagning av kronan i samband med övergången från fast till rörlig växelkurs i november 1992. Återhämtningen under senare delen av 1990-talet sker samtidigt som den ekonomiska politiken gradvis ges en mer expansiv inriktning och den internationella konjunkturutvecklingen är stark.

I diagram 55 ställs de bägge indikatorserierna i relation till produktionstillväxten inom tillverknings- och byggindustrin. Det framgår att indikatorserierna, som väntat, förhållandevis väl spårar utvecklingen av produktionstillväxten inom dessa sektorer. I diagram 56 görs jämförelsen istället med BNP-tillväxten. Diagrammet visar att det finns ett tydligt samband även mellan indikatorserierna och BNP-tillväxten.

Tabell 11 Utvärdering av prognosförmåga

Relativ träffsäkerhet

Alternativ prognosmetod	Utfall		Förväntan	
	Innev. kvartal	1 kv. framåt	Innev. kvartal	1 kv. framåt
Barometer utan sammanvägning	1,20	1,23	1,49	1,30
Makromodeller	1,27	1,17	1,38	1,21
Konfidensindikator, tillverkningsindustri	1,45	1,45	1,70	1,49
Konfidensindikator, byggindustri	1,37	1,48	1,74	1,52
HIP, egen ekonomi	1,14	1,05	1,24	1,08
HIP, svensk ekonomi	1,20	1,17	1,38	1,21
HIP, arbetslöshet	1,19	1,23	1,45	1,27
HIP, egen ekonomi (bakåtblickande)	1,16	1,10	1,30	1,13
Aktivitetsindex	1,25	1,10	1,30	1,13

Anm. Siffrorna utgörs av relativa "RMSE":s (Root Mean Squared Errors). En siffra större (mindre) än 1 innebär att indikatorindex har bättre (sämre) prognosförmåga än den alternativa prognosmetoden. Variabeln som prognostiseras är BNP-tillväxten mätt som procentuell förändring jämfört med samma kvartal året före. Prognosmodellerna är s.k. VAR-modeller. De två första alternativa prognosmetoderna ("Barometer utan sammanvägning" samt "Makromodeller") är medianprognoser och bygger på (ett stort antal) VAR-modeller med minst två och högst fem endogena variab-

¹⁶ Under 1970- och 1980-talen devalverades kronan vid sammanlagt sex tillfällen, 1973:1, 1976:4, 1977:2, 1977:3, 1981:3 och 1982:4.

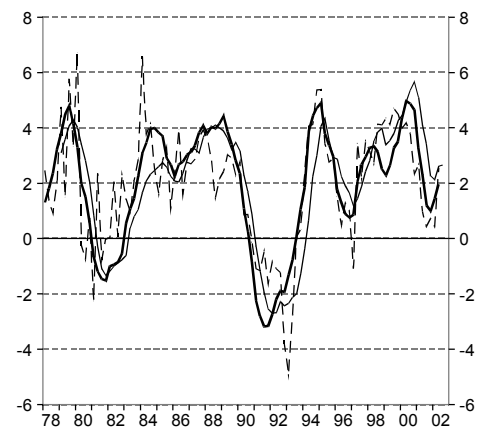
ler. Alla övriga prognosmetoder bygger på VAR-modeller med två endogena variabler. Prognosutvärderingen omfattar perioden 1995:3–2001:3.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksbanken.

För att ytterligare belysa hur användbara indikatorserierna är för att förklara den framtida BNP-tillväxten jämförs prognosförmågan med ett antal alternativa variablers prognosförmåga. Jämförelsen avser BNP-tillväxten innevarande kvartal samt ett kvartal framåt i tiden under perioden 1995:3–2001:3. Resultaten återfinns i tabell 11. Träffsäkerhetsmättet är konstruerat på ett sådant sätt att en siffra större (mindre) än 1 betyder att indikatorseriernas prognosförmåga är bättre (sämre) än de övriga variablernas. Siffran 1,38 i tabellens sjätte rad och tredje kolumn innebär exempelvis att indikatorserien baserad på förväntningar om det innevarande kvartalet ger BNP-prognoser som uppvisar en träffsäkerhet som är 38 procent bättre än motsvarande prognoser gjorda med hushållens förväntningar om utvecklingen i svensk ekonomi (HIP, svensk ekonomi). Eftersom samtliga siffror i tabellen är större än 1 är indikatorseriernas prognoser bättre än vart och ett av de undersökta alternativens. Bland alternativen är det HIP:en för egen ekonomi som ger de bästa prognoserna, följd av SCB:s aktivitetsindex. De sämsta prognoserna erhålls med konfidensindikatorerna för tillverknings- och byggindustrin.

Vad säger då de Konjunkturbarometerbaserade indikatorserierna om den aktuella BNP-tillväxten? I tabell 12 visas prognoser för det tredje kvartalet under två olika antaganden om utvecklingen under det andra kvartalet. I det ena fallet (tabellens två första kolumner) antas tillväxten andra kvartalet överensstämma med Nationalräkenskapernas snabbinformation. I det andra fallet (kolumnerna tre och fyra) beaktas inte snabbinformationen utan indikatorserierna används för att prognostisera såväl det andra som det tredje kvartalet. Prognoserna för tillväxten andra kvartalet, mätt som procentuell förändring jämfört med samma kvartal året före, är 1,7 respektive 2,3 procent. Detta är något lägre än enligt Nationalräkenskapernas snabbinformation men skillnaden är ganska liten. Prognoserna för tredje kvartalet tyder samtidigt på en fortsatt god tillväxt i närheten av 2 procent. Denna prognos är i allt väsentligt i linje med den bedömning som Konjunkturinstitutet gör av utvecklingen under hösten.

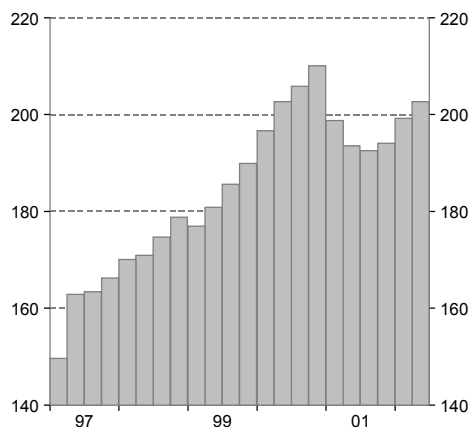
Diagram 56 Indikatorindex och BNP-tillväxten
Procentuell förändring jämfört med samma kvartal året före respektive skaljusterat indexvärde, kvartalsvärden

Anm. Indikatorserierna visas med heldragna linjer. Den tjocka linjen speglar utfall medan den tunna linjen speglar förväntan. Den streckade linjen är BNP-tillväxten. Indikatorserierna har skaljusterats så att de har samma medelvärde och varians som BNP-tillväxten.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 Export av varor
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 58 Export av personbilar och läkemedel
Miljarder kronor, löpande priser, säsongrensade månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 12 BNP-tillväxt enligt indikatorindex

Procentuell förändring jämfört med samma kvartal året före

	Med NR snabbinformation		Utan NR snabbinformation	
	Utfall	Förv.	Utfall	Förv.
Kvartal 1 2002	0,4	0,4	0,4	0,4
Kvartal 2 2002	2,6	2,6	1,7	2,3
Kvartal 3 2002	2,1	2,2	2,0	2,2

Anm. Prognoser är markerade med fet stil

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

I denna fördjupningsruta har två nya barometerbaserade konjunkturindikatorer presenterats. Dessa ger en rimlig beskrivning av den ekonomiska utvecklingen under de senaste två decennierna. En prognosjämförelse visar också att de ger kortsiktiga BNP-prognoser som har högre träffsäkerhet än makrovariabler och andra ofta använda indikatorer. BNP-tillväxten i svensk ekonomi just nu spås vara förhållandevis snabb vilket ger stöd åt hypotesen att ekonomin befinner sig i en återhämtningsfas.

Starkare varuexport kompenserar svag tjänstehandel första halvåret

Varuexporten fortsatte att stiga även andra kvartalet efter den oväntat kraftiga ökningen första kvartalet (se diagram 57). Hittills i år har exporten ökat i en takt som klart överstiger marknadstillväxten. En förklaring är att efterfrågan på såväl personbilar som läkemedel har varit fortsatt stark (se diagram 58). Dessutom har försäljningen av teleprodukter, trots den svaga underliggande efterfrågan, ökat jämfört med de mycket små volymerna i slutet av förra året (se diagram 59). En viktig förklaring till detta är den fortsatta utbyggnaden av GSM-näten i USA. Den svaga svenska kronan har också stimulerat exporten, bl.a. har exporten för övriga delar av maskinindustrin hållits uppe trots en generellt svag internationell investeringskonjunktur. Även råvarubranscherna har gått bättre än väntat under det första halvåret. Däremot visar preliminär statistik på en kraftig minskning för tjänsteexporten.

Tabell 13 Export av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

	Volymutveckling				Prisutveckling			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Varuexport	-4,5	4,5	6,9	6,6	2,2	-1,8	-0,5	-1,1
Bearbetade varor	-5,3	5,0	7,7	7,4	2,5	-1,6	-1,0	-1,2
Råvaror	0,7	2,8	2,3	1,6	0,8	-3,6	2,5	-0,7
Tjänsteexport	11,0	-4,5	6,8	6,9	6,4	4,3	0,2	-0,3
Summa export	-1,4	2,5	6,9	6,7	3,2	-0,5	-0,4	-0,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Om man ser till olika marknader är det liksom tidigare exporten till Nordamerika som ökar starkt. Även försäljningen till de nordiska länderna har haft en fortsatt god utveckling (se diagram 60). Dessutom tycks exporten till viktiga mottagarländer som Tyskland, Storbritannien och Frankrike ha ökat under årets inledning (se diagram 61).

En fortsatt förbättring av världskonjunkturen innebär goda förutsättningar för att exporten ska kunna växa förhållandevis starkt under prognosperioden, trots den förstärkning av kronan som väntas. Mot ovanstående bakgrund görs prognosen att exporttillväxten 2002 kommer att uppgå till 2,5 procent, vilket är marginellt lägre än Konjunkturinstitutets bedömning i juni till följd av den svagare tjänsteexporten. Nästa år och 2004 förväntas exporten växa med 6,9 respektive 6,7 procent (se diagram 62).

Efterfrågan på teleprodukter tar fart först 2004

Efterfrågan på teleprodukter väntas bli svagare än vad som var bedömningen i föregående prognos (se diagram 63). Utgångspunkten var tidigare att försäljningen skulle ta fart under senare delen av 2003. Bedömningen är nu att en mer markerad efterfrågetillväxt för teleprodukter dröjer till åtminstone början av 2004.

Efterfrågeutvecklingen för övriga bearbetade varor väntas bli betydligt gynnsammare. Under 2003 och 2004 förväntas marknadstillväxten till följd av den internationella konjunkturförbättringen uppgå till 7,6 respektive 7,2 procent (se diagram 64). Inte minst torde efterfrågan på investeringsvaror stiga när investeringarna i bl.a. USA och euroområdet tar fart nästa år. Denna utveckling gynnar svensk exportindustri och maskinindustrin i synnerhet. Efterfrågan på motorfordon bedöms bli fortsatt god till följd av att hushållen i utlandet ökar konsumtionen och att investeringsbehoven i åkerinäringarna väntas stiga. Samtidigt förväntas dock förstärkningen av kronan sätta viss press på de svenska företagens konkurrensförmåga.

Diagram 59 Export av teleprodukter
Miljarder kronor, löpande priser, säsongsrensade
månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

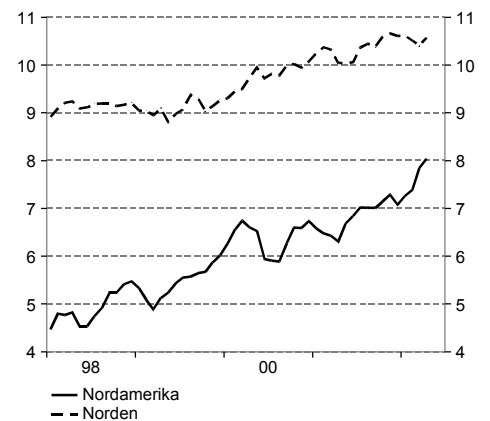
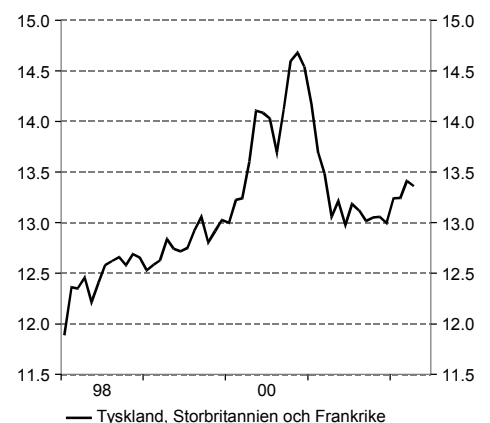
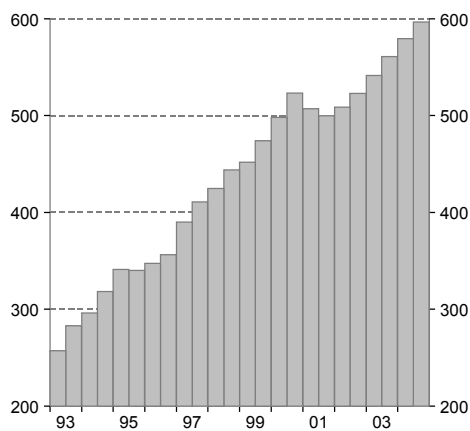
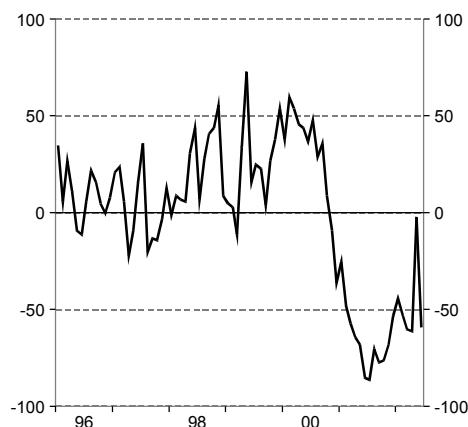
Diagram 60 Export av bearbetade varor
Miljarder kronor, löpande priser, säsongsrensadeAnm. Tremånaders glidande medelvärde.
Källa: Statistiska centralbyrån.Diagram 61 Export av bearbetade varor
Miljarder kronor, löpande priser, säsongsrensadeAnm. Tremånaders glidande medelvärde.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 62 Export av varor och tjänster
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade
halvårsvärden

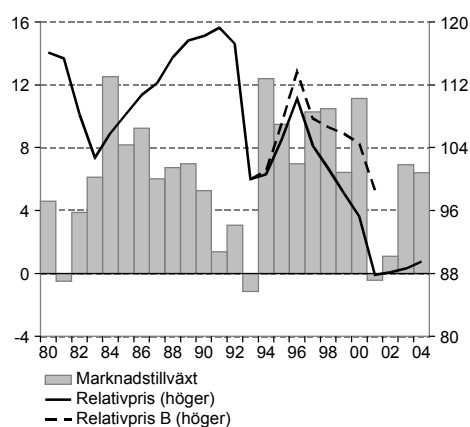
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Konfidensindikator för teleproduktindustrin. Medelvärde 1996–2001 = 0.
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme – omdöme om färdigvarulager + förväntad produktion.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Export av bearbetade varor till 14 OECD-länder
Procent respektive index 1993=100

Anm. I relativpris B exkluderas priser på teleprodukter.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt ökning av råvaruexporten

Det preliminära utfallet för första halvåret i år visar på betydligt större råvaruexport än väntat. Detta är t.ex. fallet för trävaror, avsalumassa, petroleumprodukter och livsmedel. En bidragande orsak till exportframgångarna har sannolikt varit den svaga kronkursen. Exporten av råvaror väntas öka med 2,8 procent 2002. Exportutvecklingen bedöms i år bli särskilt gynnsam för petroleumprodukter, järnmalm och avsalumassa. Sågverksindustrin kommer emellertid sannolikt att få vidkännas en viss avmattning av efterfrågan från utlandet. För 2003 prognostiseras en god råvarukonjunktur som fortsätter in i 2004, om än med försvagad styrka (se diagram 65). Exporten av samtliga stora råvarugrupper samt papper och stål kommer att öka.

Vad gäller papper och papp har efterfrågan allmänt sett varit svag, främst för tidnings- och journalpapper. Viktiga skäl är den svaga utvecklingen på reklammarknaden och reduceringen av tidningarnas sidantal. För andra pappersslag är konjunkturbilden mer gynnsam.

De i mars i år införda amerikanska importtullarna på stål (Section 201) innebar tullsats på mellan 8 och 30 procent för 14 produktgrupper under en period om tre år. EU har som svar annonserat att man eventuellt kommer att införa mottullar på en rad olika produkter. Amerikanska myndigheter har successivt infört lättnader och undantag i regelsystemet. EU hävdar emellertid att dessa undantag är otillräckliga, men beslut om eventuella motaktioner har skjutits upp till den 30 september.

Första halvåret i år kännetecknades av ett fortsatt internationellt överutbud av råvaror och pressade priser. De internationella råvarupriserna exkl. petroleum bedöms emellertid vända uppåt under loppet av andra halvåret i år. En fortsatt ökning av råvarupriserna är prognostiserad för 2003 och 2004. Den internationella prisutvecklingen på stål och papper följer i stort sett denna prisrörelse. De senaste månaderna har visserligen flera stålproducenter i USA och Europa annonserat prishöjningar. Det är emellertid osäkert om höjningarna verkligen kommer att hålla i sig eftersom efterfrågan på stål globalt sett inte har ökat påtagligt. Prishöjningarna kan till största delen ses som ett resultat av de protektionistiska åtgärderna i USA.

Tjänsteexporten svag i år

Tjänsteexporten ökade med 11 procent förra året. Bortsett från frakttjänsterna som hämmades av en svag konjunktur rörde det sig om en bred uppgång. Turistnettot förbättrades kraftigt när utlänningars turistande i Sverige ökade rejält till följd av den svaga kronan.

I år väntas en betydligt svagare utveckling. Den förhållandevis dämpade världshandeln har begränsat tillväxten för transporttjänsterna. Även utlänningars turistande i Sverige tycks ha minskat under första halvåret. Skälen torde vara dels en starkare krona och dels en allmänt mer avvaktande inställning till att flyga efter terrorattackerna i fjol. Även för övriga tjänster blir utvecklingen svag innan konjunkturen åter tar fart. Tjänsteexporten bedöms därför minska med ca 4,5 procent i år.

Under 2003 och 2004 bedöms exporten av tjänster öka snabbt. En allt starkare världskonjunktur leder till att transport- och frakttjänsterna ökar betydligt. Visserligen kommer den fortsatta apprecieringen av kronan att verka återhållande på turistvolymen, men den starkare världskonjunkturen och successivt avklingande effekter från terrorattackerna bedöms ändå leda till att utlänningars turistande i Sverige ökar. Sammantaget förväntas tjänsteexporten öka med nära 7 procent både 2003 och 2004.

Hushållens inkomster ökar snabbt

Hushållens disponibla inkomster ökar snabbt i år. Jämfört med junirapporten har tillväxten för den reala disponibelinkomsten 2002 reviderats upp med 0,7 procentenheter till 5,2 procent, bl.a. beroende på starkare sysselsättningsutveckling och större överföringar från offentlig sektor. Dessutom tycks nedgången i hushållens inbetalningar av reavinstskatt i år, som är en följd av börsfallet under fjolåret, bli mer markant än i tidigare bedömning. Detta ökar den disponibla inkomsten i år. Liksom i föregående prognos är det dock de sänkta inkomstskatterna som bidrar mest till årets höga tillväxt (se tabell 14). Det mesta talar för att ökningen av hushållens inkomster i år kommer att bli den högsta sedan 1964 (se diagram 66).

Tabell 14 Hushållens inkomster

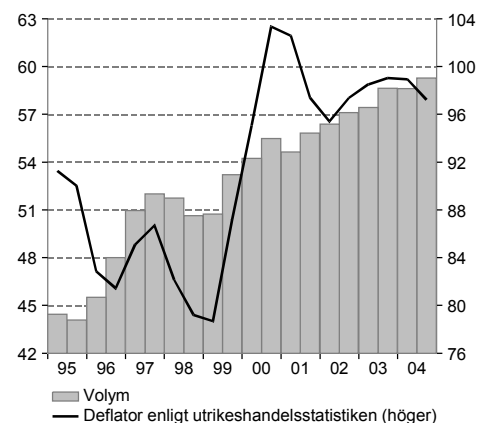
Miljarder kronor, löpande priser respektive bidrag till disponibelinkomstens tillväxt, fasta priser, procentenheter

	2001	2001	2002	2003	2004
Disponibel inkomst	1 088	3,0	5,2	2,6	2,2
Bidrag från:					
Faktorinkomster	1 145	2,9	1,4	2,8	2,9
därav löner	958	3,4	1,8	2,8	2,6
Överföringar från offentlig sektor	408	0,7	1,3	2,6	0,8
Överföringar från privat sektor	46	0,2	-0,1	-0,1	0,0
Skatter och avgifter	511	-0,7	2,5	-2,7	-1,5

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

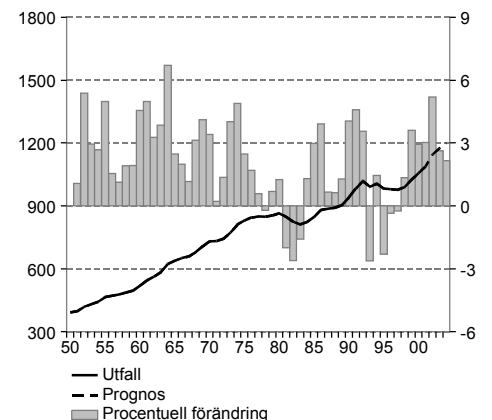
Under 2003 väntas inkomsterna växa med 2,6 procent. Det som främst bromsar inkomstutvecklingen 2003 är de höjda

Diagram 65 Export av råvaror
Miljarder kronor respektive index 2000=100, säsongrensade halvårsvärden

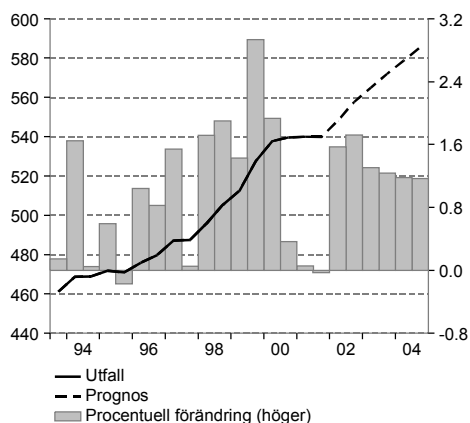
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 66 Disponibel inkomst
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

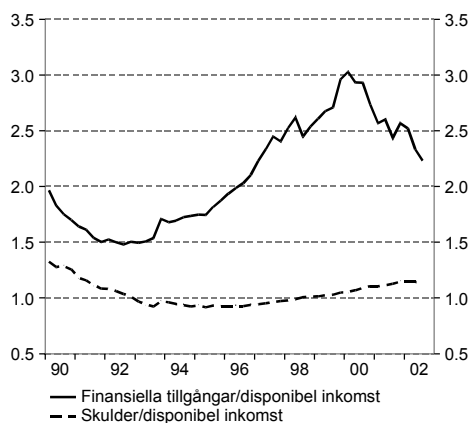
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Hushållens konsumtion
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent,
säsongrensade halvårsvärden

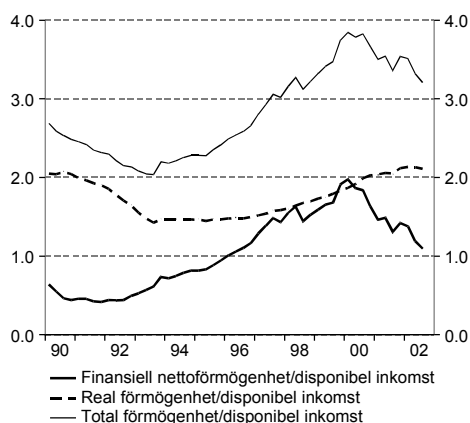
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Hushållens förmögenhetskvot
Kvot, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Hushållens förmögenhetskvot
Kvot, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

skatterna i landstingen (se avsnittet om offentliga finanser). Från och med 2003 beskattas garantipensionen, vilket ökar både skatter och överföringar från offentlig sektor. Långsammare ökning av bl.a. sjukförsäkringsersättningar och pensioner dämpar disponibelinkomstens tillväxt till 2,2 procent under 2004.

Hushållens konsumtion har vänt upp

Tillväxttakten för hushållens konsumtion fortsatte att öka under det andra kvartalet. Enligt snabbversionen av nationalräkenskaperna steg den årliga tillväxttakten från 0,8 procent under första kvartalet till 2,3 under andra kvartalet i år. Den säsongrensade konsumtionstillväxten jämfört med föregående halvår ökade markant från 0 procent andra halvåret i fjol till 1,6 procent första halvåret i år (se diagram 67). Denna utveckling ligger väl i linje med den kraftiga ökningen av disponibelinkomsten. Trots att hushållens finansiella förmögenhetsposition har försämrats under året (se diagram 68 och 69) är hushållens inställning till både den ekonomiska utvecklingen i allmänhet och den egna ekonomin påtagligt mer optimistisk än under fjolåret enligt enkätundersökningen Hushållens inköpsplaner (se diagram 70).¹⁷

Konsumtionen väntas öka något långsammare under resten av året än vad som förutsågs i föregående prognos. Detta är främst en följd av de fallande aktiekurserna (se faktaruta om förmögenhetseffekter på konsumtionen). Dessutom finns det indikationer på att fastighetspriserna kommer att öka långsammare framöver. Omsättningen på fastighetsmarknaden har sjunkit under hela 2002 (se diagram 71) och lokalhyrorna har fallit i storstadsregionerna. Hittills har dock inte uppgången i fastighetspriserna planat ut. Trots de fallande aktiekurserna revideras konsumtionstillväxten för helåret 2002 upp med 0,3 procentenheter till 2,4 procent eftersom nivån på konsumtionen var högre än väntat under första halvåret.

¹⁷ Mikro- och makroindex är en sammanvägning av svaren på ett antal frågor i HIP:en. De speglar hushållens förväntningar om den egna ekonomin respektive Sveriges ekonomi.

Tabell 15 Hushållens utgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Konsumtionsutgifter	1 080	0,2	2,4	2,8	2,4
Därav: Varaktiga varor	189	-0,5	6,6	6,3	5,1
Livsmedel	132	1,7	2,6	1,2	0,6
Konsumtion i utlandet	48	-10,5	-0,9	7,3	6,0
Tjänster exkl. bostad	273	1,4	1,3	3,0	3,2
Sparande¹	55	4,9	7,3	7,3	7,4
Sparande exkl. avtalspensioner ¹	8	0,8	3,4	3,2	3,0

¹ Miljarder kronor, löpande priser respektive sparkvot i procent av disponibel inkomst.

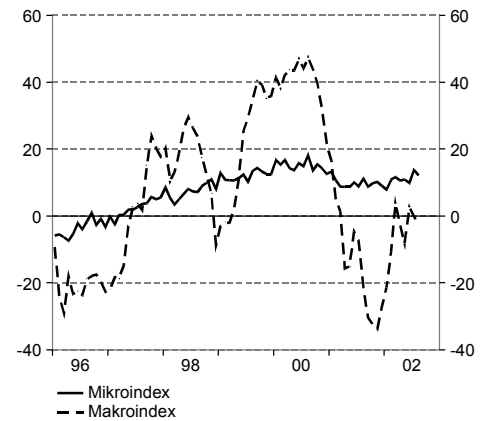
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den svaga konsumtionsutvecklingen 2001 förklaras främst av närmast oförändrad konsumtion av varaktiga varor (särskilt bilar) och fallande konsumtion i utlandet (resevaluta). Tillväxten för gruppen varaktiga varor ökade dock markant till nära 4 procent under första halvåret i år jämfört med sista halvåret i fjol, säsongrensat (se diagram 72). Hushållens registrering av nya personbilar har ökat något sedan bottennivåerna förra hösten och ökade ytterligare något i juli efter några månader med minskande nybilsregistrering (se diagram 73). Efter den starka uppgången under första halvåret bedöms bilkonsumtionen fortsätta att öka något under resten av året. Tjänstekonsumtionen beräknas växa allt snabbare under loppet av 2002 med en återhämtning för kommunikations-, fritids- och rekreationstjänster.

Efter en något svagare avslutning av 2002 jämfört med det andra kvartalet, väntas konsumtionen åter öka något snabbare under inledningen av 2003. Det medför att konsumtionstillväxten blir som högst under helåret 2003 då den bedöms bli 2,8 procent för att under 2004 bromsa upp till 2,4 procent. Sparkvoten väntas på så sätt stabiliseras runt 7,5 procent (se diagram 74). Jämfört med junirapporten bedöms sparkvoten bli något högre, vilket beror på lägre finansiell förmögenhet. Det förhållandevis stora antalet personer i övre medelåldern väntas öka sitt sparande när värdet av besparingarna faller.

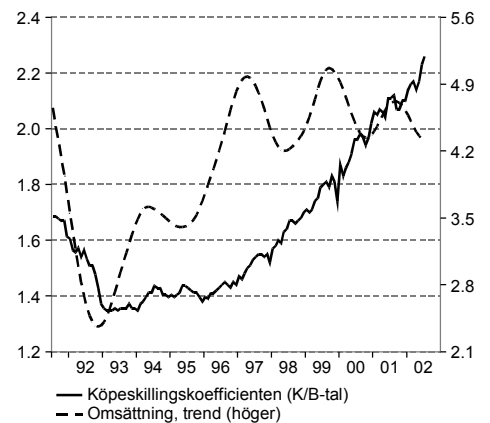
Sammanfattningsvis har hushållens konsumtionsutgifter ökat snabbt under första halvåret 2002, vilket delvis är en återgång till en mer normal nivå efter den svaga utvecklingen i fjol. Den kraftigt ökande disponibelinkomsten ger utrymme både för god konsumtionstillväxt och markant ökad sparkvot under 2002. Under resten av perioden fram till 2004 väntas konsumtionstillväxten ligga relativt nära den långsiktiga trenden.

Diagram 70 HIP – Mikro- och makroindex
Nettotal, månadsvärden

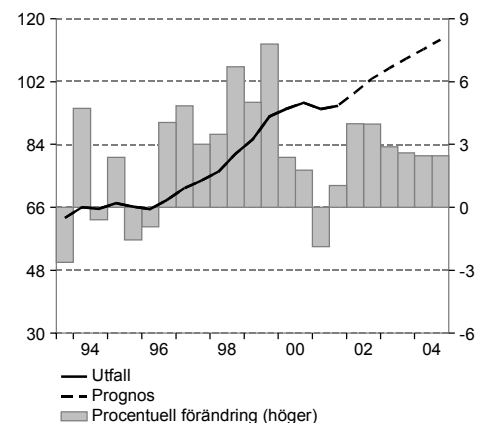
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Fastighetsmarknaden
Kvot respektive tusental

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 72 Konsumtion av varaktiga varor
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade halvårsvärden

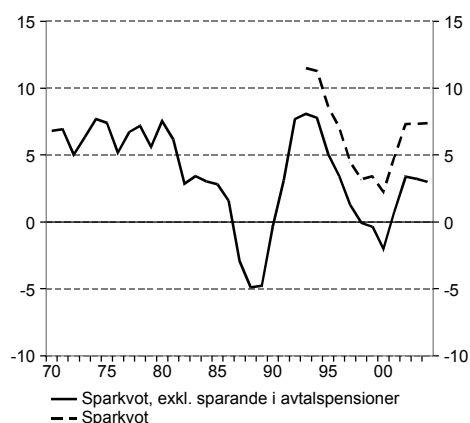
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Nyregistrerade personbilar, hushåll
Tusental, säsongrensade månadsvärden

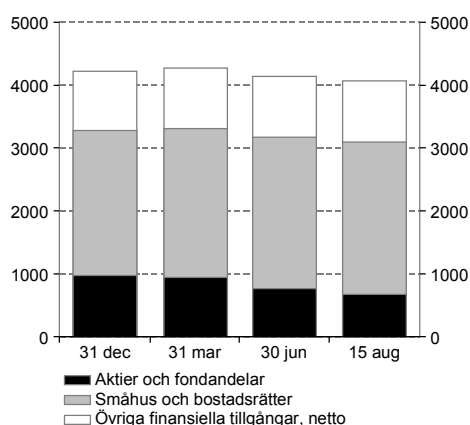
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 74 Hushållens sparkvot
Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Hushållens förmögenhet 2001–02
Miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Hur mycket påverkas konsumtionen av fallande aktiekurser?

Hushållens finansiella förmögenhet har minskat relativt kraftigt sedan början av 2000, men från en historiskt sett hög nivå (se diagram 68 och 69). Under de senaste månaderna har de fallande börskurserna runt om i världen ytterligare minskat hushållens finansiella förmögenhet. Innehavet av aktier och fondandelar är dock inte den dominerande posten i hushållens förmögenhet. I slutet av 2001 var andelen aktier och fondandelar knappt 25 procent av den totala nettoförmögenheten (se tabell 14 och diagram 75). Från den 31 mars till den 15 augusti bedöms värdet av hushållens aktier och fondandelar ha minskat med ca 270 miljarder kronor. De stigande fastighetspriserna har dock ökat marknadsvärdet av hushållens innehav av bostadsrättsandelar och småhus med drygt 50 miljarder kronor under samma period. Hushållens totala förmögenhet har därmed minskat med ca 220 miljarder kronor på grund av förändrade tillgångspriser. Tillsammans med ett beräknat nysparande om 20 miljarder kronor netto, bedöms den totala nettoförmögenheten ha minskat med ca 200 miljarder kronor. Eftersom disponibelinkomsten har ökat förhållandevis mycket har förmögenhetskvoten fallit kraftigt (se diagram 68).

Tabell 16 Hushållens förmögenhet

Miljarder kronor. Löpande priser

	31 dec. 2001	31 mars 2002	Kalkyl 15 aug. 2002
Sedlar, mynt och inlåning	581	593	613
Obligationer	97	88	88
Aktier och fondandelar	973	945	673
Försäkringssparande	1 235	1 261	1 298
Bostadsrättsandelar	430	440	454
Övriga finansiella tillgångar	282	283	278
Skulder	-1 248	-1 267	-1 305
Finansiell nettoförmögenhet	2 348	2 343	2 099
Marknadsvärde småhus	1 875	1 926	1 968
Total nettoförmögenhet	4 223	4 269	4 067
Börsindex, AFGX	231,4	224,7	153,6

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Effekten på hushållens konsumtion av förändrad förmögenhet är svår att skatta med statistiska metoder. Be-

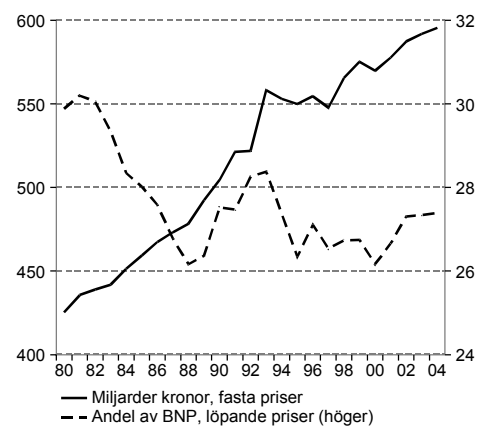
roende på tidsperiod, variabeldefinitioner, kontrollvariabler och statistisk metod varierar skattningarna kraftigt. Ett vanligt, men svårtolkat, resultat när svenska data används är att förändrad real förmögenhet (småhus och bostadsrätter) har större effekt på konsumtionen än förändrad finansiell förmögenhet. Internationella studier indikerar en minskande förmögenhetseffekt när de senaste årens data inkluderas i urvalet. En tumregel som bygger på den samlade erfarenheten av dessa studier är att förmögenhetseffekten uppgår till ca 3 procent, dvs. 100 kronor högre total förmögenhet medför 3 kronor ökad hushållskonsumtion, allt annat lika. Givetvis är inte allt annat lika i verkligheten. Fallande aktiepriser motiverar exempelvis ofta sänkta räntor. Därmed ökar värdet på hushållens obligationsinnehav och minskar räntekostnaderna för lån, vilket stimulerar konsumtionen. Skattningen på 3 procent avser dessutom effekten på lång sikt, med vilken vanligen menas genomslaget på en tidshorisont överstigande ett år.

Värdeminskningen om 220 miljarder kronor sedan 31 mars skulle med tumregeln 3 procent innebära knappt 7 miljarder kronor lägre konsumtion under perioden augusti 2002 till juli 2003. Drygt hälften av värdet hade dock redan ägt rum i början av juni, då föregående prognos beräknades. Om hela konsumtionseffekten av fallande förmögenhet sedan juni (dryga 3 miljarder kronor) sker under innevarande år skulle prognosen för konsumtionstillväxten behöva revideras ned med 0,3 procentenheter. Jämfört med junirapporten har dock prognosen för 2002 reviderats upp med 0,3 procentenheter beroende på starkare konsumtionstillväxt än väntat under det andra kvartalet och upprevideringen av prognosen för disponibelinkomstens tillväxt med 0,7 procentenheter.

Offentlig konsumtion fortsatt stark

Den offentliga konsumtionen beräknas öka med 1,7 procent i år och med i genomsnitt 0,7 procent per år 2003–2004 (se tabell 1 och diagram 76). Tillväxten i år har skrivits upp med 0,6 procentenheter jämfört med juniprognosen.

Diagram 76 Offentlig konsumtion
Miljarder kronor respektive procent av BNP

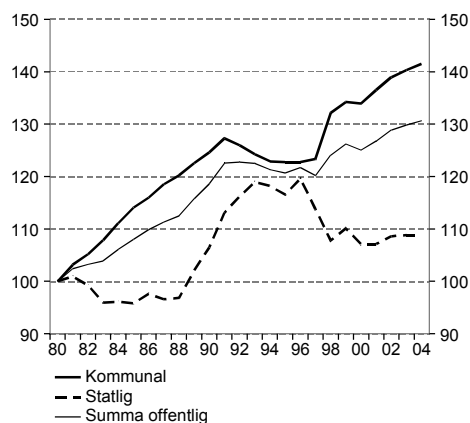
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 17 Offentlig konsumtion och sysselsättning

Miljarder kronor, löpande priser samt tusentals personer respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Offentlig konsumtion	578	1,4	1,7	0,8	0,6
Stat	163	0,0	1,4	0,2	0,0
Primärkommuner	273	1,9	2,0	1,1	0,7
Landstingskommuner	142	1,9	1,3	0,8	1,1
Offentlig sysselsättning	1 306	1,4	0,9	-0,3	0,2
Stat	235	0,1	1,4	0,4	0,0
Primärkommuner	813	2,3	1,4	0,8	0,3
Landstingskommuner	259	-0,2	-1,1	-4,4	0,0

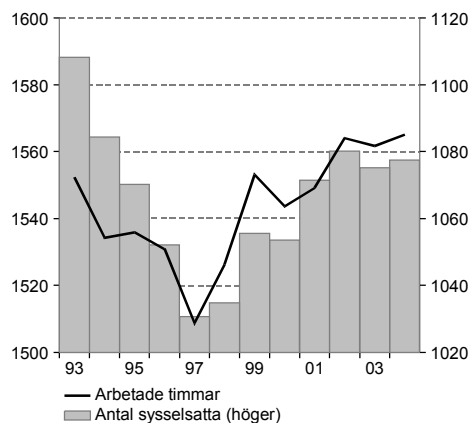
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Offentlig konsumtion
Index 1980=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Sysselsättningen i primärkommuner och landsting

Miljoner timmar respektive tusentals sysselsatta

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna ökade den offentliga konsumtionen med 2,2 procent första halvåret i år jämfört med motsvarande period förra året. Underlaget till det starka första halvåret bygger på en påtaglig ökning av sysselsättningen i den offentliga sektorn och därmed arbetade timmar. Sysselsättningsökningen uppgick till 1,3 procent och antalet arbetade timmar ökade med 1,0 procent. Sysselsättningen bedöms dock inte kunna utvecklas lika starkt under andra halvåret bl.a. till följd av brist på utbildad arbetskraft.

Statens konsumtion bedöms i år öka med 1,4 procent. Den underliggande konsumtionen, exklusive huvudmannaskapsförändringen av vårdhögskolorna, väntas dock i stort vara oförändrad under prognosperioden (se diagram 77). Den statliga konsumtionen kan komma att bli lägre än i prognosen för 2003 och 2004, till följd av den restriktion som utgiftstaken utgör (se även avsnittet om de offentliga finanserna).

Primärkommunernas konsumtion väntas i år öka med 2,0 procent vilket är en uppjustering med 0,9 procentenheter sedan juniprognosen. Den förändrade synen beror på ett högre utfall av antalet arbetade timmar än förväntat. Enligt Kommunförbundet finns det en tendens i kommunerna att de som har deltid erbjuds heltid, vilket SCB:s statistik i viss mån tyder på.

Sysselsättningen var relativt stark under första halvåret, men beräknas avta under det andra, dels till följd av brister på utbildad arbetskraft men också på grund av de restriktioner som balanskravet innebär (se diagram 78). Till följd av något sämre finanser beräknas primärkommunernas konsumtionsökning dämpas under 2003 och 2004 (se även avsnittet om de kommunala finanserna).

Konsumtionen i landstingen ökade med 1,5 procent det första halvåret i år, vilket var väl i linje med Konjunkturinstitutets juniprognos då det bedömdes att landstingens konsumtion skulle öka med 1,3 procent 2002. Nästa år väntas utvecklingen bli svagare, främst på grund av att det tillfälliga

sysselsättningsstödet då upphör. Ett något större utrymme för konsumtion finns 2004, då finanserna förbättras något (se även avsnittet om de kommunala finanserna).

Investeringarna bottnar i år

Tjänstebranschernas investeringar föll med ca 5 procent mellan andra halvåret i fjol och första halvåret i år. Det svaga utfallet kommer att medföra att tillväxten för de fasta bruttoinvesteringarna totalt sett kommer att hamna på en mycket låg nivå 2002. Nedgången bör ses i ljuset av bl.a. den svaga konjunkturen och börsutvecklingen. Snabbare tillväxt och stigande resursutnyttjande kommer troligtvis att innebära en ökning av investeringarna både 2003 och 2004. För nästa år kan ökningen främst hänföras till högre investeringar inom tjänstesektorn medan den fortsatt starka utvecklingen 2004 beror på en snabbare investeringsuppgång inom industrin (se diagram 79).

Tabell 18 Fasta bruttoinvesteringar

Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Industrin	80	-4,3	-3,8	4,0	7,7
Övriga varubranscher	36	-2,0	0,2	2,6	1,6
Tjänstebranscher	214	4,4	-3,4	6,2	1,7
Nybyggnad av bostäder	27	15,9	13,2	9,3	4,3
Ombyggnad av bostäder	20	-0,2	2,0	2,3	2,4
Offentliga myndigheter	49	1,4	-0,3	4,6	6,2
Summa	379	1,5	-2,8	5,2	3,6
<i>Summa exklusive UMTS</i>	<i>376</i>	<i>0,8</i>	<i>-3,4</i>	<i>3,0</i>	<i>4,5</i>

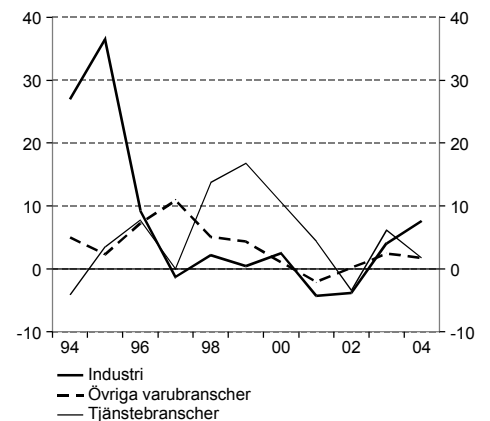
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Industriinvesteringarna fortsätter att falla

Orderingången till industrin ökade under andra kvartalet i år från såväl hemma- som exportmarknaderna enligt Konjunkturbarometern. Utfallet blev dock svagare än väntat och en stor andel av företagen rapporterar missnöje med ordreläget.

SCB:s investeringsenkät som redovisades i maj visade att industriföretagen planerade en svag uppdragning av investeringarna för innevarande år. Majenkätens svar beträffande planerade investeringar brukar dock regelmässigt överskatta den faktiska investeringsnivån och det finns skäl att tro att detta skulle vara fallet även i den senaste majenkäten. Tar man hänsyn till den regelmässiga differensen mellan plan och utfall som karakteriserar majenkäten indikerar den att

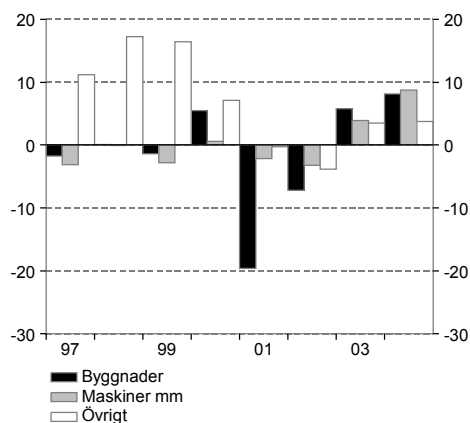
Diagram 79 Investeringar i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 81 Industriinvesteringar
Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

industriföretagen även i år kommer att dra ned på sina investeringar, ungefär i den grad som förutsågs i juniprognosen.

Den svaga efterfrågeutvecklingen under fjolåret har resulterat i ett sjunkande kapacitetsutnyttjande (se diagram 80), vilket hämmar industrins investeringsplaner. De största investeringsminskningarna 2002 väntas ske inom skogs- och metallvaruindustrin. Bygg- och anläggningsinvesteringarna kan förväntas vända svagt uppåt under andra halvåret i år under det att maskininvesteringarna fortsätter att minska. Industrins investeringsplaner torde successivt bli mer positiva i takt med att exporten och hushållens konsumtion ökar. Förutsatt att industriproduktionen fortsätter att öka bedöms därför industriinvesteringarna expandera 2003 och 2004 (se diagram 81).

Tjänsteinvesteringarna har vänt upp från bottennivå

Minskningen av tjänstebranschernas investeringar under första kvartalet drar ned investeringsnivån för innevarande år, trots att en uppgång påbörjades redan andra kvartalet. Nedgången hänföde sig till samtliga tjänstebranscher, men var särskilt kraftig inom handel, transport och kommunikationer. Det är främst maskininvesteringar som minskat, med en nedgång på drygt 9 procent sammantaget under det första halvåret i år jämfört med andra halvåret i fjol. Investeringarna väntas emellertid vända uppåt under andra halvåret, och för helåret 2002 begränsas därför fallet till 3,4 procent. Den höga nivån 2003 är främst en följd av att UMTS-projektet (utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefoninät) då bedöms komma igång på allvar. Ökningstakten mattas under 2004 i samband med att UMTS-investeringarna minskar. Den kraftfulla uppgången av de offentliga investeringarna som prognostiserades i juni till följd av infrastruktursatsningen har hittills inte inletts. Upphandlingsförfarandet har visat sig dra ut på tiden och investeringarna för vägar m.m. har därmed blivit försenade. De offentliga investeringarna väntas därför komma igång först under slutet av detta år.

Osäkra UMTS-investeringar

De stora investeringsvolymerna som UMTS-projektet förmodas föra med sig har ännu inte börjat realiseras i någon större omfattning. Samtliga delområden, både nät, telefoner och tjänster är i nuläget försenade. Enligt avtalen för erhållandet av licens skulle nätet vara tillgängligt för hela Sveriges befolkning (99,98 procent) i slutet av nästa år. En av licensinnehavarna, Orange, har ansökt om uppskov, och anser att ovanstående villkor inte är möjligt att uppnå. Något formellt beslut har ännu inte delgetts.

Redan i samband med prognosen i juni, antogs att utbyggnaden skulle bli försenad och någon revidering har därför inte gjorts. Projektets investeringsprofil bedöms komma att se ut på följande sätt: 5 miljarder kronor kommer att investeras i år, 13 miljarder 2003 och 10 miljarder kronor 2004. Däremot har prognosen för andra post- och telekominvesteringar, t.ex. bredband, reviderats ned 2003 och upp 2004.

Bostadsinvesteringarna fortsätter uppåt

Bostadsbyggandet fortsätter att öka och prognosen för i år är 21 800 igångsatta lägenheter. Med hänsyn till de negativa signalerna från byggsektorn i Konjunkturinstitutets senaste barometerundersökning har dock prognosen justerats ned en aning. Det nya bidraget för byggandet av hyresbostäder har haft effekt. Det totala antalet igångsatta flerbostadshus blev 11 873 i fjol, vilket kan jämföras med 8 764 året innan. För småhusbyggandet går det fortfarande trögt men de uppressade småhuspriserna bedöms bidra till att byggandet ökar 2004.

Tabell 19 Antal påbörjade lägenheter

	2000	2001	2002	2003	2004
Flerbostadshus	8 764	11 873	15 176	15 200	16 000
Småhus	7 936	6 496	6 624	6 600	7 240
Summa	16 700	18 369	21 800	21 800	23 240

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

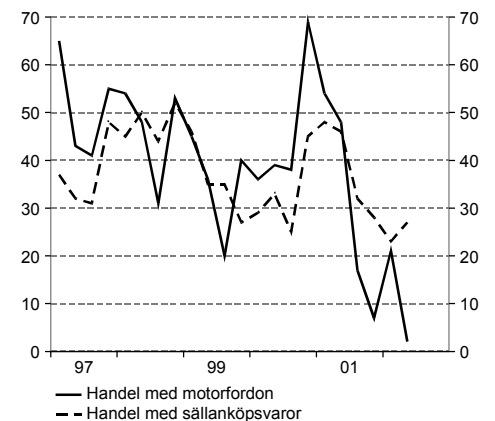
Lagerutvecklingen spår på efterfrågan

Lageravvecklingen inom handeln bedöms nu vara avslutad (se diagram 82), men inom industrin tycks det fortfarande finns kvar ett behov av viss ytterligare anpassning. Framför allt gäller detta för insatsvarulagren (se diagram 83), men även för vissa branschers färdigvarulager.

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna bromsade lagerinvesteringarna efterfrågans tillväxt första halvåret med motsvarande 1,2 procentenheter av BNP. Företagens svar i konjunkturbarometern antyder att lageravvecklingen kan ha varit något mindre. Den allt starkare efterfrågeutvecklingen bör dock leda till att industrin redan under hösten kan anpassa sina lager till önskad storlek.

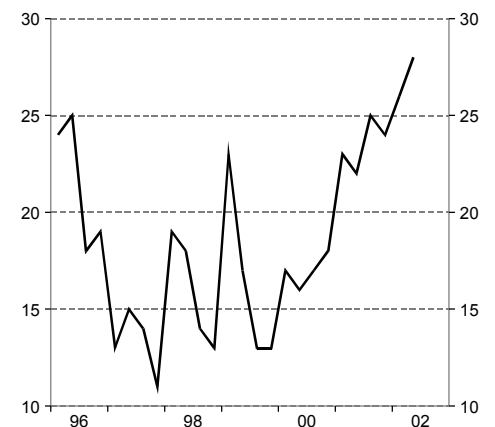
Även om det sker en smärre förskjutning framåt av industrins lagercykel är det fortfarande rimligt att räkna med en utveckling för helåret i linje med junirapporten. Således kvarstår bedömningen att lagerinvesteringarna detta halvår kommer att ge ett relativt betydande bidrag till den inhemska efterfrågeutvecklingen (se diagram 84). För helåret skulle

Diagram 82 Handelslager, nulägesomdöme
Nettotal, kvartalsvärden

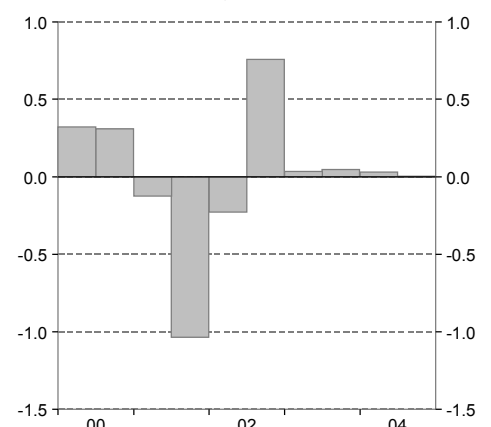
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Industrins insatsvarulager, nulägesomdöme
Nettotal, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten
Procentenheter, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

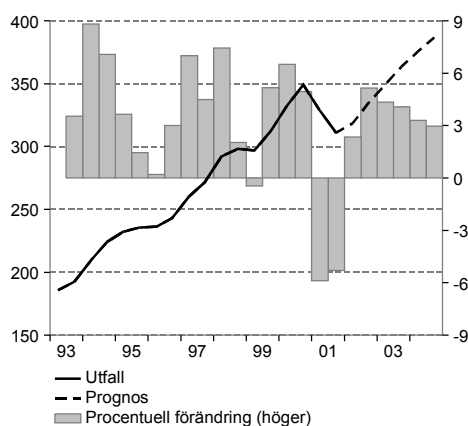
därmed lagerinvesteringarna ge ett negativt bidrag motsvarande 0,4 procentenheter av BNP. Under 2003 och 2004 förväntas företagen, som en konsekvens av den allt starkare produktions- och efterfrågeutvecklingen, öka sin lagerhållning. Lagerinvesteringarna bedöms då bidra positivt till efterfrågeutvecklingen med 0,4 respektive 0,1 procentenheter av BNP.

Import av varor

Under det senast året har importen varit svag i förhållande till den totala efterfrågan i ekonomin. Detta hänger samman med stora lagerneddragningar både inom industri och handel samt svag utveckling för fasta investeringar. Sammansättningen av exporten torde inte ha varit lika importintensiv som tidigare samtidigt som importen i viss utsträckning ersatts med inhemsk produktion. Prissituationen med svag krona och höga importpriser har verkat i denna riktning. Importen av varor fortsatte att utvecklas svagt under andra kvartalet i år. Det preliminära utfallet från nationalräkenskaperna är dock mindre negativt än vad som antogs i juni-rapporten. Importprognosen har därför skrivits upp för både bearbetade varor och råvaror, främst jordbruksprodukter och livsmedel.

Under andra halvåret i år beräknas efterfrågan på importvaror öka kraftigt. Hushållens konsumtion växer snabbt och exporten ökar samtidigt som lageravvecklingen sannolikt avslutas, i synnerhet vad gäller handelslagren. Importen bedöms därför ta fart under hösten och öka med drygt 5 procent mellan första och andra halvåret (se diagram 85).

Diagram 85 Import av varor
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 20 Import av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

	Volymutveckling				Prisutveckling			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Varuimport	-6,2	2,1	9,1	6,9	3,3	-0,1	-0,6	-1,0
Bearbetade varor	-7,4	2,3	11,0	8,2	4,0	0,3	-0,7	-0,9
Råvaror	-3,1	1,5	2,3	2,0	2,2	-1,7	-0,5	-1,2
Tjänsteimport	2,8	-4,8	7,2	6,6	6,7	3,4	-0,3	-0,8
Summa import	-3,9	0,3	8,6	6,8	4,2	0,8	-0,6	-0,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Nästa år beräknas importen av varor öka med över 9 procent. Både export och hushållens konsumtion fortsätter att öka starkt och bör, tillsammans med lageruppbyggnaden och ökningen av de fasta investeringarna, komma att kräva en rejäl ökning av importen. Den starkare kronan bidrar dessutom till fallande importpriser.

Under 2004 fortsätter importen att öka i avsevärd takt, om än inte lika snabbt som året innan. Importefterfrågan från både hushållen och industrin utvecklas något svagare, samtidigt som lagren bedöms vara mer anpassade till den önskade nivån.

Aterhämtning för tjänsteimporten

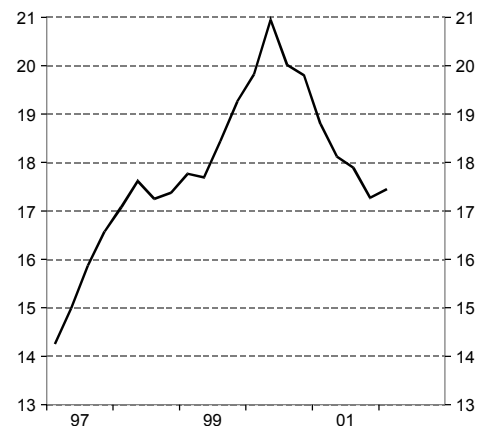
Efter en följd av år med betydande tillväxt började tjänsteimporten minska förra våren. Redan sommaren 2000 hade svenskars utlandskonsumtion börjat avta som en följd av den svaga kronan (se diagram 86). Förra året bidrog dessutom hushållens minskade direktimport av bilar till dämpningen (se diagram 87). När konjunkturen mattades i början av 2001 började även affärsresandet att minska. Dessutom innebar terrorattackerna den 11 september en mer restriktiv hållning till flygresande i allmänhet.

Tjänsteimporten bedöms ha bottnat under första halvåret. När den ekonomiska utvecklingen nu successivt tar fart, samtidigt som kronan stärks, förväntas importen av tjänster att åter börja öka i hög takt. Den svaga utvecklingen första halvåret gör dock att tjänsteimporten sedd över året bedöms minska med närmare 5 procent. Under 2003 och 2004 beräknas den mer gynnsamma ekonomiska utvecklingen leda till att tjänsteimporten ökar med omkring 7 procent per år.

Tillväxten i näringslivet tar fart

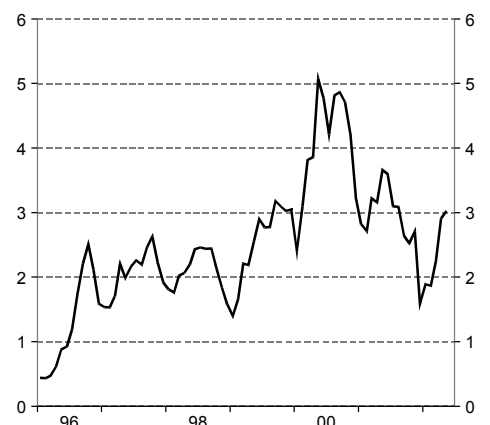
Tillväxten i den svenska ekonomin blev oväntat stark under första halvåret. Konsumtion och varuexport bidrog positivt till ökad efterfrågan, medan investeringarna fortfarande var svaga. Ökningen av efterfrågan möttes med anpassning av lagren, ökad import och en märkbar ökning av inhemsk produktion, främst inom industrin. Under andra halvåret förutses även investeringarna öka och företagen väntas bygga upp sina lager, samtidigt som exporten och konsumtionen fortsätter att stiga påtagligt. Detta bedöms innebära att importen stiger kraftigt, men också att produktionens tillväxttakt ökar. För helåret i år beräknas BNP öka med 1,9 procent, jämfört med 1,2 procent i fjol. Näringslivets produktion beräknas öka med 2,1 procent och de offentliga myndigheternas produktion med 1,2 procent (se tabell 21).

Diagram 86 Svenskars konsumtion i utlandet
Miljarder kronor, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 87 Hushållens direktimport av personbilar
Tusental, månadsvärden

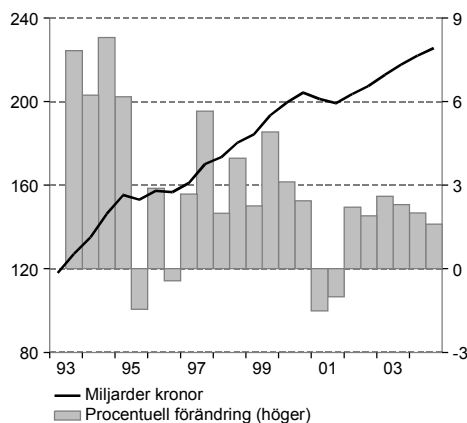
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 88 Konfidensindikator för industrin.
Medelvärde 1996–2001 = 0.
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

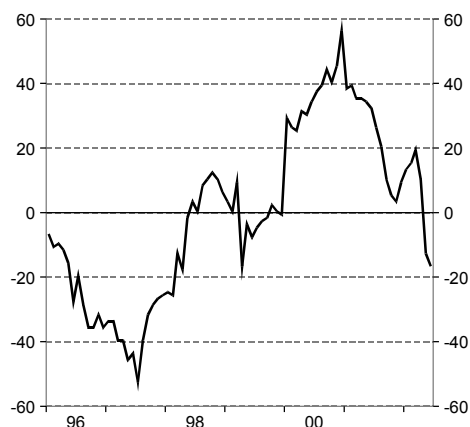

Anm. Orderstocksomdöme – omdöme om färdigvarulager + förväntad produktion.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Industriproduktion
Säsongrensade halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

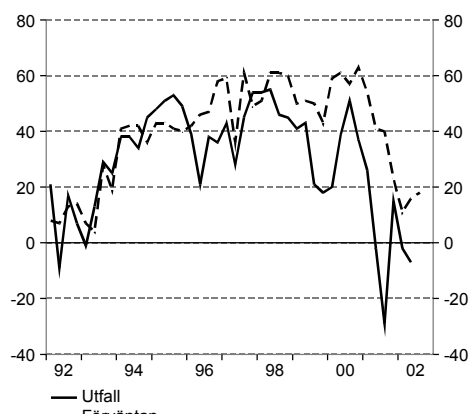
Diagram 90 Konfidensindikator för byggverksamhet. Medelvärde 1996-2001 = 0.
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme + förväntad förändring antal sysselsatta.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Fakturering för datakonsulter och dataservice

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 21 Produktion och arbetade timmar i näringslivet

Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Industri	400	-0,8	2,6	4,8	4,0
Övriga varubranscher	163	3,5	0,4	1,2	1,9
Tjänstebanscher	974	1,7	2,2	3,1	2,5
Summa produktion¹	1486	1,0	2,1	3,4	2,8
<i>Näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet¹</i>					
Produktion	1197	1,4	2,3	3,8	3,1
Arbetade timmar		0,7	-1,0	0,6	0,2
Produktivitet		0,7	3,4	3,2	2,9

¹ Indirekt mätta finansiella tjänster har subtraherats.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Produktionen i industrin vände upp oväntat starkt under första halvåret (se diagram 88 och diagram 89). Så gott som samtliga branscher ökade sin produktion. Starkast var expansionen för konsumtionsvaruindustrin, främst läkemedelsindustrin. Även i insatsvaruindustrin ökade produktionen påtagligt, t.ex. av metaller och skogsprodukter. Inom investeringsvaruindustrin var bilden mer splittrad. Maskin- och motorfordonsindustrierna ökade produktionen starkt, medan ökningen blev mer dämpad för bl.a. producenter av kontorsmaskiner och datorer. Byggkonjunkturen, som hållits uppe av i första hand bostadsbyggandet, har försvagats något under de senaste månaderna (se diagram 90). Tillväxten i tjänstebanscher har varit i linje med Konjunkturinstitutets juniprognos. För handelsföretagen har utvecklingen i allmänhet varit gynnsam, med ökad omsättning. För bilhandeln och handeln med datorer och telekommunikationsutrustning har omsättningen förbättrats något. Den emottedda förbättringen för datakonsulter och dataservice har dock uteblivit (se diagram 91).

I Konjunkturinstitutets barometerundersökning i juni rapporterade industriföretagen i det närmaste samfällt om optimistiska produktionsplaner för andra halvåret. För producenter av kontorsmaskiner, datorer och teleprodukter är dock orderläget fortfarande svagt och produktionsplanerna återhållsamma. Byggföretagen emotsåg en viss förstärkning de närmaste månaderna, men är pessimistiska på ett års sikt. Tjänsteföretagen var i allmänhet optimistiska om konjunkturutvecklingen. Endast arkitekterna var direkt pessimistiska. Det statliga programmet för utbyggnad av infrastruktur tycks ännu inte ha påverkat företagen i byggsektorn nämnvärt. För 2003 och 2004 förutses emellertid en viss positiv påverkan på anläggningsinvesteringarna från infrastrukturprogrammet. Barometerundersökningen i juli, som är av mindre omfattning än den i juni, indikerade en något svagare utveckling för industrin. Orsaken angavs främst vara en försämring av situationen inom teleproduktindustrin.

Nästa år väntas en fortsatt betydande tillväxt i efterfrågan. Den internationella konjunkturen förstärks och exporten samt investeringarna ökar snabbt. Hela näringslivet, men i synnerhet industrin, företagstjänsterna och partihandeln, gynnas av denna utveckling. Produktionen i näringslivet beräknas öka med 3,4 procent. Den gynnsamma utvecklingen väntas fortsätta 2004 om än i något lugnare takt. Produktionsökningen i näringslivet beräknas då bli 2,8 procent. Tillväxttakten hos de offentliga myndigheterna väntas bli klart lägre 2003–2004 jämfört med i år. Bland annat verkar balanskravet för kommunerna dämpande på den kommunala expansionen. BNP kan därmed beräknas stiga med 2,7 procent respektive 2,4 procent de närmaste två åren.

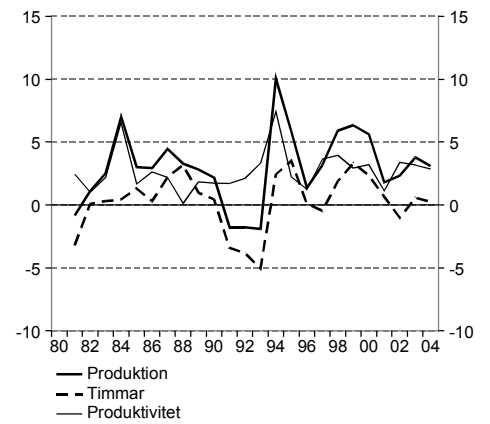
Stark produktivitetstillväxt i år

Efter den mycket svaga produktivitetsutvecklingen första halvåret i fjol kunde företagen, trots en måttlig produktionsökning, höja produktiviteten påtagligt under andra halvåret. Antalet arbetade timmar sjönk i åtskilliga branscher, främst varubranscher. Under första halvåret i år har antalet arbetade timmar minskat ytterligare trots en betydande produktionsökning. Därmed har produktiviteten stigit ytterligare. Antalet arbetade timmar har minskat främst till följd av reducerad övertid och ökad sjukfrånvaro, och endast till mindre del till följd av att antalet anställda minskat. Ofta skapar företagen en produktivitetsreserv genom att behålla undersysselsatt personal under en lågkonjunktur, för att vara väl rustade när konjunkturen vänder uppåt. Den ökade sjukfrånvaron, och den stora produktivitetsökningen under andra halvåret i fjol och första halvåret i år, tyder på att produktivitetsreserven redan har börjat tas i anspråk. Produktiviteten i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet beräknas därför öka med 3,4 procent i år (se diagram 92 och diagram 93). Nästa år väntas produktivitetsökningen bli något lägre eller 3,2 procent, för att 2004 minska till 2,9 procent.

Lönsamheten i näringslivet jämförelsevis god

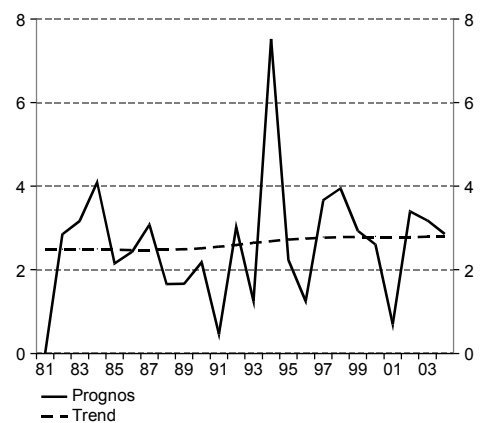
Lönsamheten i näringslivet, som sjunkit successivt sedan 1995, förutses plana ut under prognosperioden. Den genomsnittliga vinstandelen i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet stabiliseras på den relativt höga nivå som rådde under mitten av 1980-talet (se diagram 94). När bruttoöverskottet sätts i relation till kapitalstocken istället för till förädlingsvärdet, erhålls ungefär samma bild. Jämfört med bedömningen i junirapporten har vinstandelen reviderats upp något i år, och ned något 2003–2004. Detta förkla-

Diagram 92 Produktion och arbetade timmar i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

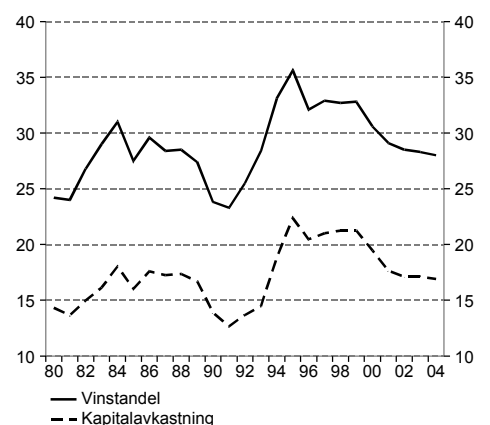
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Produktivitet i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

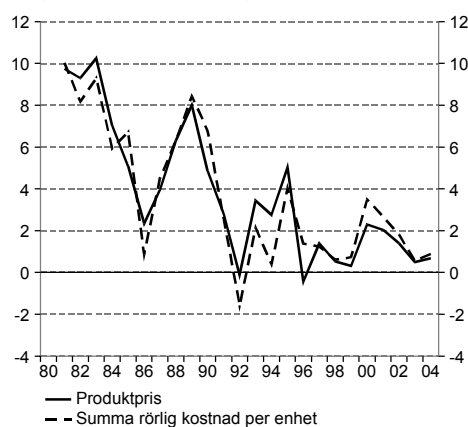
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Vinstandel och kapitalavkastning i näringslivet¹
Andel i procent

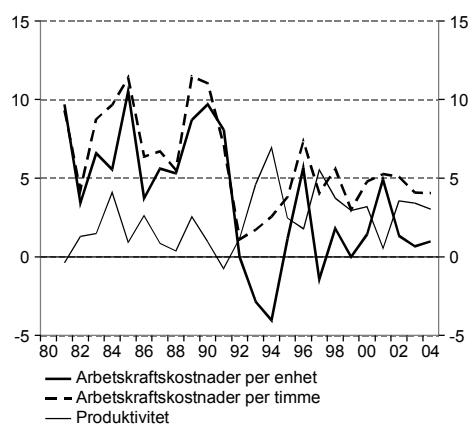
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Produktpris och produktionskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

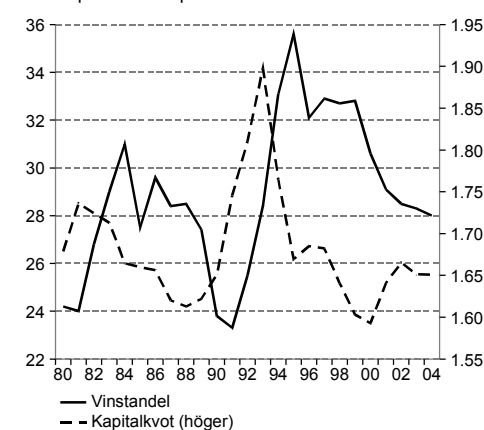
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Arbetskraftskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Vinstandel och kapitalkvot i näringslivet¹
Andel i procent respektive kvot

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

ras i huvudsak av det ändrade produktivetsförlopp som beskrivits ovan¹⁸.

Under prognosperioden väntas en tämligen stark produktivitetstillväxt och en svag prisutveckling för importerade insatsvaror hålla tillbaka kostnadsökningarna för företagen (se tabell 22, diagram 95 och diagram 96). I viss mån motverkas detta av ökad sjukfrånvaro, som ökar företagets arbetskraftskostnader. En appreciering av kronan och en fortsatt hård konkurrenssituation, främst för teleprodukter, torde dessutom göra det svårt för industriföretagen att höja priserna på bearbetade varor. För basindustrin förutses sjunkande priser på produkterna pressa ned den jämförelsevis höga vinstandelen i år. För industrin i dess helhet innebär detta att den genomsnittliga vinstandelen minskar ytterligare något i år, och sedan i stort sett ligger stilla under 2003–2004. För tjänstebranscherna exklusive finans- och fastighetsverksamhet, där vinstandelen legat på en mycket hög nivå sedan 1995, beräknas vinstandelen öka ytterligare i år, för att därefter minska något under prognosåren.

Tabell 22 Vinstmarginal och vinstandel i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet

Per producerad enhet. Procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
Förbrukningskostnad	1,7	1,2	0,5	0,7
Arbetskraftskostnad	4,9	1,3	0,7	1,0
Arbetskraftskostnad per timme	5,3	5,0	4,1	4,1
Produktivitet	0,5	3,6	3,4	3,0
Summa rörlig kostnad	2,7	1,8	0,6	0,9
Produktpris	2,0	1,4	0,5	0,7
Vinstmarginal	-0,6	-0,3	-0,1	-0,1
Vinstandel	-1,5	-0,6	-0,2	-0,3

Anm. Produktiviteten beräknas här på bruttoproduktionen till skillnad från i produktivitetstabellen ovan där den beräknas på förädlingsvärdet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Även om lönsamheten i industrin är förhållandevis god, väntas det relativt låga kapacitetsutnyttjandet inverka negativt på kapacitetsutbyggnaden i år, vilket också bekräftas av investeringsenkäten. Under åren 2003–2004 väntas dock industriinvesteringarna öka igen. En bättre investeringsutveckling väntas inom tjänstebranscherna där utbyggnaden av UMTS-näten för tredje generationens mobiltelefoni stimulerar investeringsaktiviteten. För näringslivet totalt sett innebär detta att vinstandelen minskar något under prognosperioden, samtidigt som kapitalkvoten (kapitalinsatsen per producerad enhet) ökar i år för att därefter sjunka något 2003–2004 (se diagram 97).

¹⁸ Näringslivet i detta avsnitt är nu definierat inklusive ofördelade poster, varför tabell 22 och vissa diagram i anslutning till detta avsnitt inte är direkt jämförbara med sina motsvarigheter i junirapporten.

Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser

Arbetsmarknaden har utvecklats något starkare under våren än väntat. Nedgången i sysselsättningen har uteblivit, delvis till följd av en stark sysselsättningsutveckling i den offentliga sektorn, samtidigt som arbetslösheten förblivit på låg nivå. Sysselsättningen bedöms vara oförändrad under hösten för att sedan börja växa försiktigt under 2003. Då arbetsutbudet väntas öka mer än sysselsättningen förutses dock arbetslösheten stiga något nästa år. Mot slutet av 2004 spås arbetslösheten åter falla till 4 procent, till följd av konjunkturuppgången.

Den reguljära sysselsättningsgraden för befolkningen i åldrarna 20–64 år förutses falla något under prognosperioden. Årsgenomsnittet för 2004 beräknas till 77,8 procent. Det återstår därmed ca 116 000 personer till regeringens sysselsättningsmål. Den lägre sysselsättningsgraden är en följd dels av en allmänt åldrande befolkning, vilket drar ner sysselsättningstalen, och dels av en fortsatt ökning av antalet långtidssjukskrivningar och förtidspensioner.

Resursutnyttjandet i ekonomin har dämpats under det gångna året men bedöms successivt öka under prognosperioden. Produktionsgapet väntas vara slutet mot slutet av 2004.

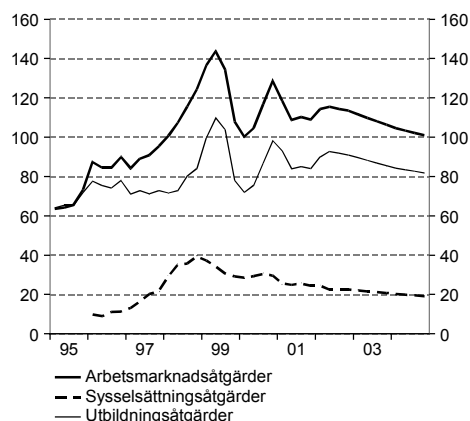
Såväl löner som priser ökade oväntat mycket under 2001. Löneökningstakten, som har dämpats under våren, beräknas successivt tillta i takt med att konjunkturen förstärks och efterfrågan på arbetskraft ökar. Inflationstakten, mätt som UNDI_X, har fallit tillbaka med omkring 1 procentenhet under våren, vilket i allt väsentligt överensstämmer med den bedömning som gjordes av Konjunkturinstitutet i början av året.

Inflationen väntas fortsätta sjunka i takt med att de tillfälliga effekterna klingar av, kronan förstärks och konjunkturförsvagningen får fullt genomslag i prisbildningen. Mot slutet av 2004 bedöms inflationen åter börja stiga framför allt till följd av ett högre resursutnyttjande.

Långsammare tillväxt i arbetsutbudet

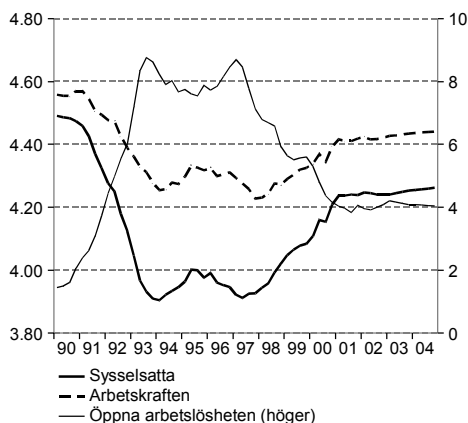
Arbetskraften har ökat betydligt under senare år. Under prognosperioden väntas arbetskraften fortsätta att växa men i långsammare takt. Befolkningen i arbetsför ålder ökar relativt mycket, men arbetskraften hålls tillbaka av ett vikande arbetskraftsdeltagande. Detta kan i huvudsak hänföras till en fortsatt uppgång i antalet förtidspensioneringar och långtidssjukskrivningar. Dessa har ökat de senaste åren och bedöms

Diagram 98 Åtgärder
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

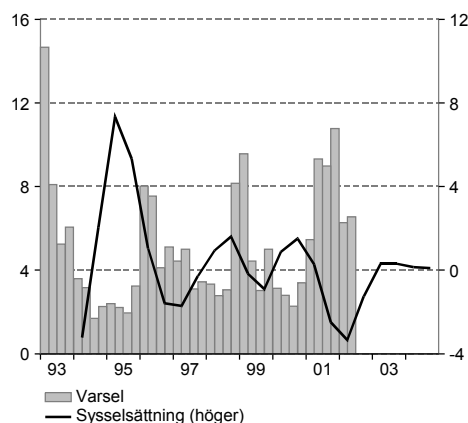
Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Sysselsatta, i arbetskraften och arbetslösa
Miljoner respektive procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Varsel och sysselsättning i industrin
Tusental respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

fortsätta att öka under prognosperioden, om än i avtagande takt.

Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska utbildningsåtgärder bedöms minska i takt med att arbetsmarknadsläget förbättras och därmed bidra till ett högre arbetsutbud de närmaste två åren (se diagram 98). Dessutom fäses Kunskapslyftet ut under 2003, vilket ökar arbetsutbudet ytterligare. Färre studerande har tidigare medfört ett positivt bidrag till arbetskraften, men under kommande år beräknas antalet studerande öka både i gymnasieskola och på högre utbildningar.

Gruppen latent arbetssökande, dvs. personer som uppger sig vilja och kunna arbeta men inte sökt arbete, samt heltidsstuderande som sökt arbete, väntas minska under prognosperioden efter att ha ökat under 2001 och 2002. Detta beror främst på att antalet personer i utbildningsåtgärder minskar, men också på att arbetsmarknadsläget förbättras och att det då blir lättare att finna sysselsättning.

Sammantaget väntas arbetskraften öka relativt svagt under hela prognosperioden (se diagram 99).

Tabell 23 Beräknat tillskott till arbetskraften från olika komponenter

Tusental personer, nivå respektive årligt procentuellt bidrag

	2001	2001	2002	2003	2004
Arbetskraften	4 414	1,2	0,1	0,3	0,2
<i>Därav nettobidrag från:</i>					
Befolkning 16–64 år	5 632	0,7	0,8	0,8	0,8
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	111	0,1	-0,1	0,0	0,1
Utbildning	485	0,6	-0,2	-0,2	-0,3
Förtidspensionärer, värnpliktiga, hemarbete m.m.	715	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4

¹ Åtgärder utanför arbetskraften enligt AKU.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

Något större efterfrågan på arbetskraft i näringslivet

Under det senaste halvåret har sysselsättningen fallit i näringslivet. I varubranscherna har dock minskningen pågått sedan sommaren ifjol. Tjänstebanschererna hade fram till årsskiftet en positiv sysselsättningsutveckling men denna har blivit negativ under våren. Under hösten förväntas sysselsättningen i tjänstebanschererna vara oförändrad.

Även i varubanschererna bedöms sysselsättningen vara oförändrad den närmaste tiden för att under återstoden av prognosperioden öka svagt. I industrin har varslen varit höga och sysselsättningen har fallit (se diagram 100). Bristtalen är fortsatt låga och industriföretagen bedöms justera ned

sin arbetsstyrka. Inom byggsektorn var sysselsättningen överraskande stark under våren och förutses bli oförändrad för helåret. Företagens framtidssyn inom denna sektor är enligt Konjunkturbarometern fortsatt negativ och sysselsättningen bedöms minska under nästa år för att under 2004 följa övriga varubranschers uppgång.

Mycket talar för att den negativa sysselsättningstrenden i tjänstesektorn kommer att vändas under hösten. Inom denna sektor har de flesta av vårens varsel redan realiserats (se diagram 101). Anställningsplanerna är, enligt Konjunkturbarometern, fortfarande avvaktande och stora personalneddragningar sker fortfarande framförallt inom kreditinstitut och uppdragsverksamhet. Flertalet av dessa varsel verkställs dock i storstadsregionerna, där möjligheten att få nya jobb är större än på mindre orter. Sysselsättningen inom företags-tjänster visade en svag uppgång första halvåret och till hösten väntas sysselsättningen vara oförändrad. Inom handeln har sysselsättningen sjunkit under det senaste året och nyanställningar väntas ske i begränsad utsträckning framöver. Livsmedel- och sällanköpsvaruhandeln är de delar av handeln som enligt Konjunkturbarometern har de mest positiva sysselsättningsutsikterna (se diagram 102). Även inom uppdragsverksamhet är man försiktigt optimistisk inför framtiden.

Sammantaget kommer sysselsättningen i näringslivet att falla något under 2002 men öka måttligt under 2003 och 2004.

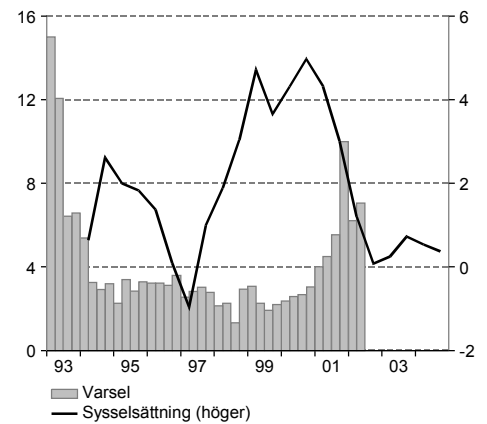
Lägre sysselsättningstillväxt i offentlig sektor

I den offentliga sektorn är det primärkommunerna som står för den stora ökningen i sysselsättningen hittills i år. Denna kan delvis förklaras av det tillfälliga sysselsättningsstödet. Sysselsättningen bedöms öka i långsammare takt under prognosperioden eftersom primärkommunernas finanser försämrats.

I landstingen har sysselsättningen däremot minskat under början av 2002. Denna sysselsättningsminskning är en följd av överflyttningen av vårdhögskolorna till den statliga sektorn och bolagiseringen av vissa sjukhus. Sysselsättningen bedöms dock öka under hösten till följd av sysselsättningsstödet. Under första halvåret 2003, då bolagiseringen fortsätter, förutses dock en minskning av sysselsättningen. 2004 bedöms sysselsättningen i landstingen däremot bli oförändrad.

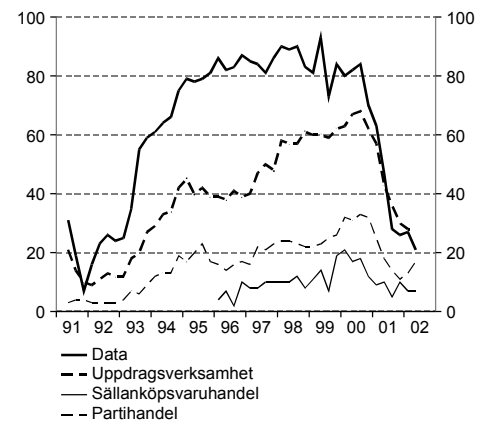
I den statliga sektorn har sysselsättningen under det senaste halvåret gynnats av den pågående utbyggnaden av högskoleplatser och statens övertagandet av ansvaret för vårdhögskolorna. Även antalet poliser har ökat. Inom försvarsmakten är dock sysselsättningsutvecklingen fortsatt svag

Diagram 101 Varsel och sysselsättning i tjänstesektorn
Tusental respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

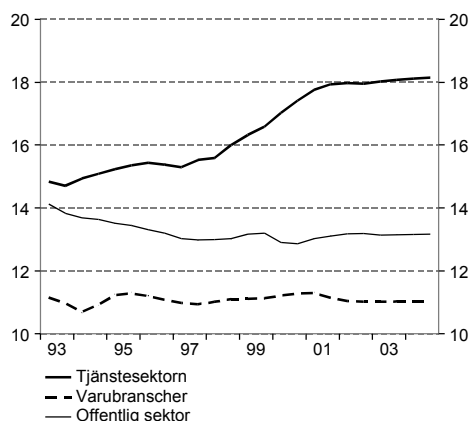
Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Bristtal i tjänstenäringarna enligt Konjunkturbarometern, kvartalsvärden
Andel företag, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Sysselsatta
Tusental, säsongrensade halvårsvärden

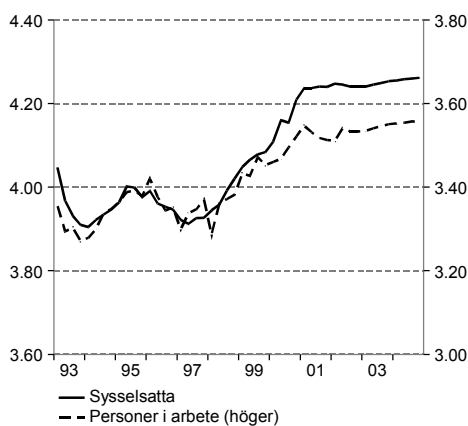
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Frånvaro
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Personer i arbete, sysselsatta
Miljoner

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt Arbetsmarknadsstyrelsen råder stor brist på personal inom sjukvårdsområdet, utbildning, barn- och äldreomsorg, vilket drabbar landsting och primärkommuner. Denna brist bedöms kvarstå den närmaste tiden då denna sektor har stora rekryteringsproblem.

Sammantaget bedöms sysselsättningen i offentlig sektor falla under 2003 för att åter ökat måttligt mot slutet av prognosperioden (se diagram 103).

Sysselsättning och frånvaro

Begreppet sysselsatta omfattar även personer som är tillfälligt frånvarande från sitt arbete, t.ex. på grund av sjukdom eller tjänstledighet. Exkluderas dessa från sysselsättningen framgår att hälften av fjolårets sysselsättningsökning bestod av en ökad frånvaro. Under våren har sysselsättningen ökat marginellt samtidigt som frånvaron har minskat något (se diagram 104). Antalet sysselsatta som faktiskt deltar i produktionen (s.k. personer i arbete) har därför ökat något mer än antalet sysselsatta hittills i år.

Tabell 24 Sammanfattning av arbetsmarknadsprognosen
Nivå, årlig procentuell förändring respektive nivå i procent

	2001	2001	2002	2003	2004
Befolkningen, 16-64 år	5 632	0,5	0,6	0,6	0,6
Arbetskraften	4 414	1,2	0,1	0,3	0,2
Sysselsatta 16-64 (enligt AKU)	4 239	1,9	0,1	0,1	0,3
Personer i arbete	3 528	1,2	0,1	0,4	0,4
Latent arbetsökande	125	-3,8	3,1	-4,5	-4,5
Öppen arbetslöshet ²	175	4,0	4,0	4,1	4,1
Utvidgad arbetslöshet ¹	300	6,6	6,7	6,7	6,5
Medelarbetstiden	16,4	-1,4	-0,6	0,3	0,0
Arbetade timmar (miljoner, enligt NR)	6 935	0,5	-0,5	0,4	0,2
Personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	111	2,5	2,5	2,4	2,3
Reguljär sysselsättningsgrad ³	4 214	78,2	78,0	77,8	77,8

¹ Nivå i procent av utvidgad arbetskraft.

² Nivå i procent av arbetskraften.

³ Andel sysselsatta av befolkningen, exklusive arbetsmarknadspolitiska program.

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Frånvaron bedöms minska under 2003 då tidigare långtids-sjukskrivna lämnar arbetskraften. Detta innebär att andelen personer i arbete ökar bland de sysselsatta. För 2003 och 2004 görs prognosen att både sysselsättningen och personer i arbete kommer att fortsätta att öka men i en relativt blygsam takt (se tabell 24 och diagram 105).

Medelarbetstiden för personer i arbete bedöms vara relativt oförändrad under prognosperioden. Medelarbetstiden beräknad utifrån antalet sysselsatta bedöms därmed minska

under 2002 för att öka under 2003 och vara oförändrad 2004. Arbetade timmar väntas sjunka under 2002 men vända uppåt under 2003 och 2004 (se diagram 106).

Produktiviteten förutses växa relativt snabbt i år, främst på grund av den arbetskraftsreserv som behållits i företagen (s.k. labour hoarding) och som möjliggör en produktionsökning utan motsvarande ökning av sysselsättningen. Under nästföljande år mattas produktivitetstillväxten av något.

Den öppna arbetslösheten har varit konstant under våren, delvis på grund av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den väntas dock öka något nästa år, främst till följd av ett ökat arbetskraftsutbud. Mot slutet av 2004 bedöms den öppna arbetslösheten åter vara 4 procent. Den utvidgade arbetslösheten, som i många sammanhang är ett bättre mått på arbetsmarknadens stramhet, bedöms uppgå till 6,5 procent 2004. I detta mått inkluderas latent arbetssökande.

Sysselsättningsgraden faller

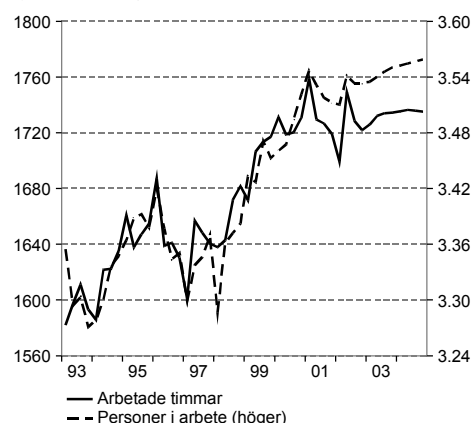
Antalet reguljärt sysselsatta i åldrarna 20-64 år ökade med 17 000 personer under det andra kvartalet i år jämfört med motsvarande period förra året. Eftersom befolkningen ökade något mer föll den reguljära sysselsättningsgraden marginellt till 78,1 procent. Regeringens mål är att den reguljära sysselsättningsgraden ska uppgå till 80 procent 2004. Under prognosperioden beräknas sysselsättningsgraden falla till 77,8 procent. Därmed fattas det 116 000 personer för att regeringens mål ska uppnås (se diagram 107). Flera faktorer ligger bakom denna utveckling. Dels ökar andelen äldre i den arbetsföra befolkningen, vilka allmänt har en lägre sysselsättningsgrad. Dels bedöms antalet sjukskrivna och för tidspensionerade fortsätta att öka under prognosperioden, om än i något lägre takt.

Resursutnyttjandet fortsatt lågt

Kapacitetsutnyttjandet i industrin är alltjämt lågt (se diagram 108). Företagen blir dock alltmer nöjda med orderläget, enligt Konjunkturbarometern för andra kvartalet. Orderin-gången på både hemma- och exportmarknaden steg första halvåret. Produktionsökningen bedöms därför leda till att bristtalen tilltar något, dock från historiskt sett låga nivåer. Personalstyrkan i industrin har visserligen minskat och bristtalen stigit något under våren, men mycket tyder på att det finns ledig kapacitet inom företagen som kan tas i anspråk framöver.

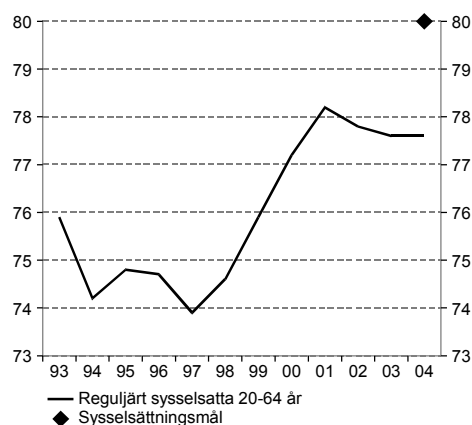
Kapacitetsutnyttjandet är lågt även i delar av tjänstenär-ingarna (se diagram 109). I fjol föll bristtalen samtidigt som

Diagram 106 Arbetade timmar och personer i arbete
Miljoner, säsongrensade kvartalsvärden

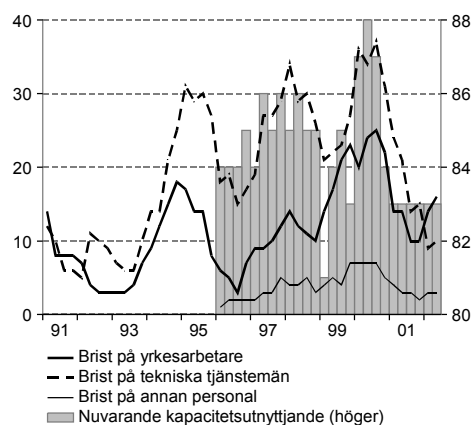
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstituet.

Diagram 107 Reguljär sysselsättningsgrad
I procent av befolkningen i åldern 20-64 år

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstituet.

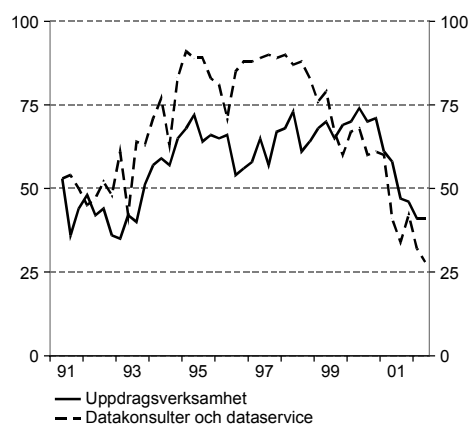
Diagram 108 Kapacitetsutnyttjande och bristtal: Tillverkningsindustri
Andel ja-svar respektive procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstituet.

Diagram 109 Kapacitetsutnyttjande: uppdragsverksamhet, datakonsulter och dataservice

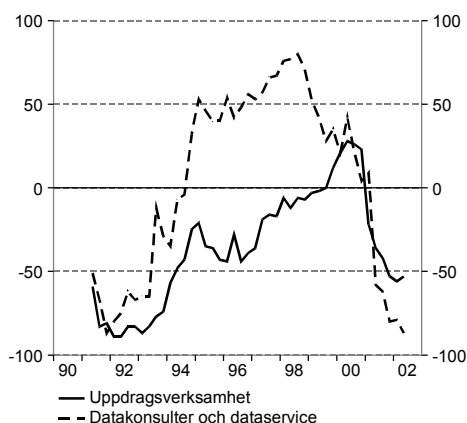
Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Trång sektor: uppdragsverksamhet och data

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

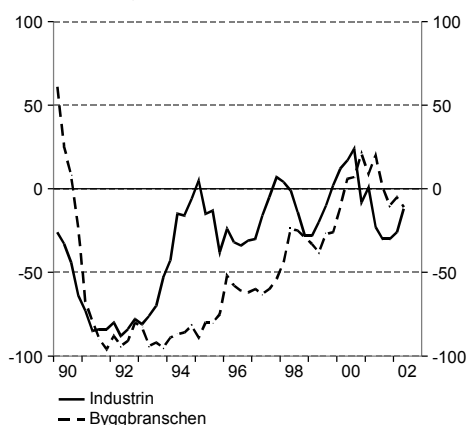

Anm. Nettotal = utbudsrestriktioner – efterfrågerestriktioner.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Trång sektor: industri och byggbranschen

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Nettotal = utbudsrestriktioner – efterfrågerestriktioner.

Källa: Konjunkturinstitutet.

företagen fortsatte att öka antalet anställda. Företagens svårigheter att förutse efterfrågan och därmed anpassa arbetsstyrkan till rådande efterfrågeläge innebar att produktivitetens utvecklingen blev mycket svag. Att bedöma resursutnyttjandet i hela tjänstesektorn är något svårare eftersom barometerundersökningen inte täcker alla branscher. I år väntas tjänstebranscherna öka sin arbetsstyrka något och bristtalen bedöms nu stiga när produktionstakten ökar.

Den låga efterfrågan på arbetskraft avspeglas också i svaren på Konjunkturbarometerns frågor om vad företagen anser vara det största hindret för ökad produktion: tillgången på produktionsfaktorer eller efterfrågan på företagets produkter. Svaren redovisas som netttotal, dvs. differensen mellan de företag som svarat att utbudet respektive efterfrågan är det största hindret. Ett lågt netttotal indikerar att efterfrågan är låg och att trycket på löner och priser kan väntas vara dämpat. I de undersökta tjänstebranscherna är det nu främst efterfrågan som är den begränsande faktorn till produktion, (se diagram 110). I industrin däremot har utbudet blivit ett något större hinder för ökad produktion (se diagram 111). Denna bild bekräftas också av den sammanvägda indikatorn för industri och byggbranscherna (se diagram 112). Sammantaget indikerar de fallande bristtalen att resursutnyttjandet i näringslivet är betydligt lägre än år 2000, trots att arbetslösheten sjunkit sedan dess. Det förefaller således finnas en arbetskraftsreserv i företagen som kan tas i bruk när efterfrågan tar fart.

I den kommunala sektorn råder dock arbetskraftsbrist. Enligt Konjunkturinstitutets kommunbarometer förekommer brist på personal inom skola, barn- och äldreomsorg. Arbetskraftsbristen bedöms också tillta det närmaste halvåret enligt enkäten.

Produktionsgapet sammanfattar synen på resursutnyttjandet

Synen på resursutnyttjandet i ekonomin kan sammanfattas med hjälp av det s.k. produktionsgapet. Produktionsgapet definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell produktion, dvs. den nivå på produktionen som är förenlig med stabil inflation. Produktionsgapets storlek kan inte mätas direkt utan måste uppskattas. Den modell som Konjunkturinstitutet använder är en variant av den s.k. produktionsfunktionsansatsen. Produktionsgapet utgör där summan av ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. Arbetsmarknadsgapet beaktar skillnaden mellan faktisk och potentiell sysselsättning, vilken speglar resursutnyttjandet på

arbetsmarknaden.¹⁹ Potentiell sysselsättning beräknas som skillnaden mellan det potentiella utvidgade arbetskraftsutbudet och jämviktsnivån på utvidgad arbetslöshet. Utvidgat arbetskraftsutbud och utvidgad arbetslöshet inkluderar även latent arbetssökande. Jämviktsnivån definieras i sin tur som den nivå på utvidgad arbetslöshet som är förenlig med stabila pris- och löneökningar. För närvarande bedöms den utvidgade jämviktsarbetslösheten uppgå till omkring 6,5 procent.

Modellen och dess produktivetsgap tar också hänsyn till skillnaden mellan faktisk och potentiell total faktorproduktivitet (se diagram 113), dvs. de konjunkturella inslagen i produktivetsutvecklingen.²⁰

Produktionsgapet sluts successivt

Såväl produktionstillväxten som efterfrågan på arbetskraft väntas tillta under kommande år. Situationen på arbetsmarknaden blir därmed något mer ansträngd, men bedömningen från i juni kvarstår att arbetsmarknaden kan möta efterfrågan i näringslivet utan att några kraftiga matchningsproblem uppstår.

Omkring 40 procent av de latent arbetssökande är heltidsstuderande som sökt arbete. När produktionen så småningom stiger och arbetsmarknadsläget förbättras bedöms delar av denna grupp successivt övergå till att vara sysselsatta. De latent arbetssökande bedöms således minska förhållandevis mer än de öppet arbetslösa (se diagram 114).

Tabell 25 Potentiell sysselsättning

Nivå, 1000-tal respektive årlig procentuell förändring

	2001	2001	2002	2003	2004
Befolkning, 16–64 år	5 632	0,5	0,6	0,6	0,6
Arbetskraft	4 414	1,2	0,1	0,3	0,2
Latent arbetssökande ¹	125	-0,2	0,1	-0,2	-0,1
Utvidgad arbetskraft	4 539	1,0	0,2	0,1	0,1
Potentiell sysselsättning	4 253	1,0	0,2	0,1	0,1
Medelarbetstid		-1,4	-0,6	0,3	0,0
Potentiellt arbetade timmar ²	6 935	0,5	-0,5	0,4	0,2

¹ Bidrag till utvidgat arbetskraft.

² Miljoner timmar.

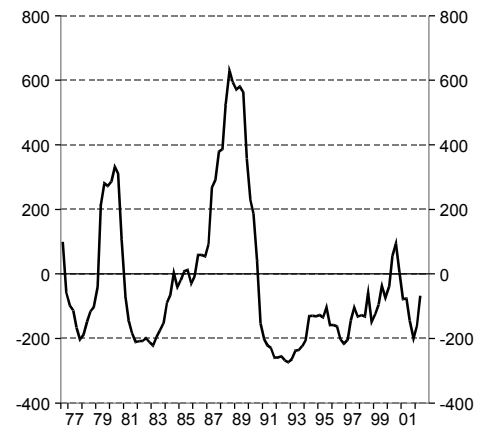
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Med en i stort sett oförändrad utvidgad arbetskraft och fallande medelarbetstid minskar antalet potentiellt arbetade

¹⁹ För en närmare analys av arbetsmarknadsgapet se Konjunkturläget november 1999.

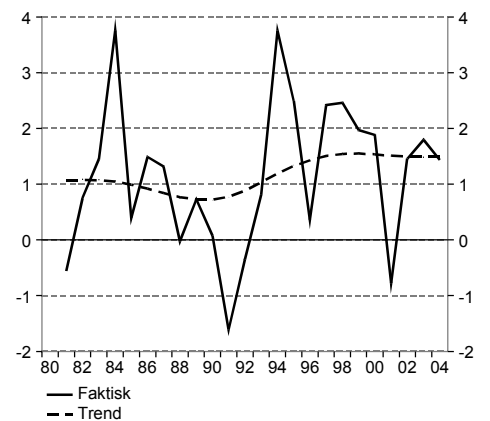
²⁰ Förändringen av total faktorproduktivitet definieras som förändringen i produktionsvolymen minus förändringen i produktionsfaktorerna arbete och kapital. Potentiell total faktorproduktivitet beräknas med hjälp av trenden i total faktorproduktivitet.

Diagram 112 Sammanvägt bristtal i industrin och byggsektorn
Index 1976 kvartal 3 = 100, kvartalsvärden

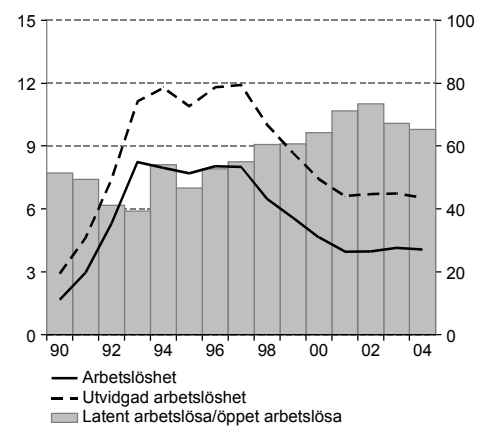
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Total faktorproduktivitet
Årlig procentuell förändring

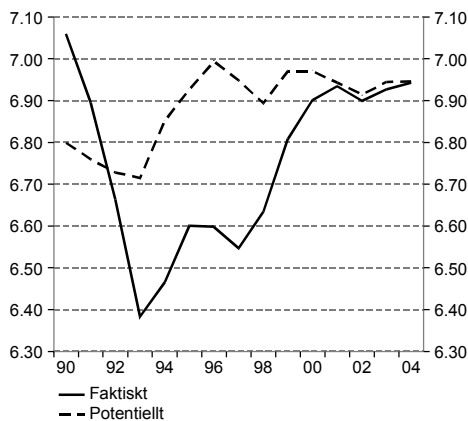

Källa: Konjunkturinstitutet.

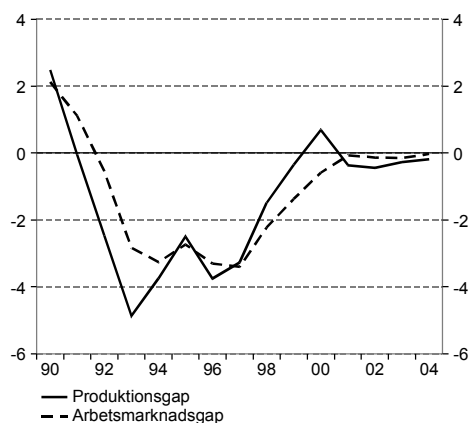
Diagram 114 Arbetslöshet
Procent respektive kvot

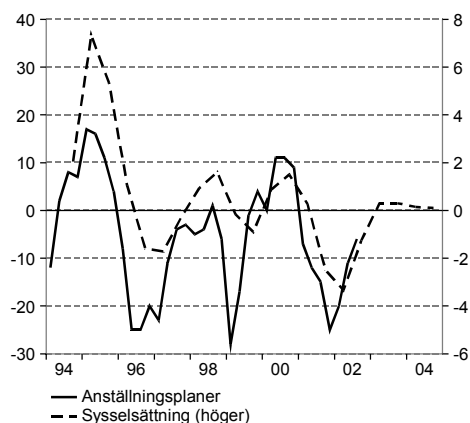
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Antal arbetade timmar
Miljarder

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 116 Produktionsgap
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Anställningsplaner och sysselsättning i industrin
Nettotala respektive procentuella förändring, kvartals- respektive halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

timmar i år. Under 2003 och 2004 ökar de något främst till följd av en ökning av medelarbetstiden (se diagram 115 och tabell 25). Den utvidgade arbetslösheten ökar något i år för att i slutet av 2004 sjunka tillbaka till 6,5 procent, vilket är den nivå som för närvarande bedöms vara förenlig med stabil inflation.

Den potentiella produktionen styrs av tillgången på arbetskraft, arbetsmarknadens funktionssätt, produktiviteten och kapitalbildningen. Antalet potentiellt arbetade timmar ger ett litet negativt bidrag till den potentiella tillväxten i år och ett litet positivt bidrag därefter. Att ekonomins potentiella tillväxtförmåga under prognosperioden ändå väntas bli förhållandevis god beror på en gynnsam utveckling av arbetsproduktiviteten till följd av bl.a. en stigande kapitalstock. I genomsnitt stiger den potentiella arbetsproduktiviteten i hela ekonomin med 2,2 procent 2002–2004.

Produktionsgapet bedöms vara negativt i nuläget. I takt med att konjunkturen återhämtar sig förbättras arbetsmarknadsläget, vilket medför att resurserna blir mer ansträngda. Arbetsmarknadsgapet sluts 2004 och produktivitetsgapet är då nära noll (se diagram 116 och tabell 26). Sammantaget gör Konjunkturinstitutet bedömningen att ekonomins lediga resurser 2002–2004 successivt kommer att tas i anspråk men att kapacitetsrestriktionerna inte blir av ett sådant slag att pris- och löneutvecklingen kommer att påverkas nämnvärt.

Tabell 26 Produktionsgap

Årlig procentuell förändring respektive procent av potentiell BNP

	2001	2002	2003	2004
Faktisk BNP	1,2	1,9	2,7	2,4
Arbetsmarknadsgap	-0,1	-0,1	-0,2	0,0
Produktivitetsgap	-0,3	-0,3	-0,1	-0,1
Produktionsgap	-0,4	-0,5	-0,3	-0,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Löneökningar i näringslivet dämpas i år

Under 2001 försämrades industrikonjunkturen med lägre sysselsättning och antal arbetade timmar som följd. Löneökningstakten i industrin var också något lägre än i näringslivet som helhet. Det preliminära utfallet för januari-maj visar att timlönerna har stigit med 3,9 procent, samtidigt som arbetade timmar, ordergång och produktionsvolym har ökat. Även förväntningarna för tredje kvartalet är positiva inom industrin, bl.a. vad gäller ordergång. Detta medför en större efterfrågan på arbetskraft, vilket bl.a. framgår av att nettotalet för företagens anställningsplaner har vänt uppåt igen (se diagram 117). Löneglidningen tenderar därmed att drivas upp i branschen. Sammantaget bedöms industrins löneökningstakt uppgå till 3,9 procent i årsgenomsnitt 2002

(se tabell 27), vilket är oförändrat jämfört med 2001. Löneutvecklingen förväntas bli ungefär lika stark under 2003 och 2004.

Tabell 27 Timlön och avtal

Årlig procentuell förändring

	2001 ¹		2002		2003		2004	
	Lön	Avtal	Lön	Avtal	Lön	Avtal	Lön	Avtal
Industri	3,9	2,7	3,9	2,4	4,0	2,2	3,9	2,2
Bygg	4,7	2,7	4,2	2,7	4,1	2,5	4,2	2,5
Tjänstenäringsar ²	4,4	2,1	3,8	2,5	3,9	2,3	4,0	2,4
Näringsliv	4,2	2,4	3,9	2,5	4,0	2,3	4,0	2,3
Kommuner	4,5	3,7	4,2	2,7	4,3	2,4	4,3	2,6
Stat	3,8	2,0	4,3	2,7	4,2	2,5	4,2	2,4
Totalt	4,3	2,8	4,0	2,6	4,1	2,3	4,1	2,5

¹ Utfallet för 2001 bygger på ett nytt viktsystem.

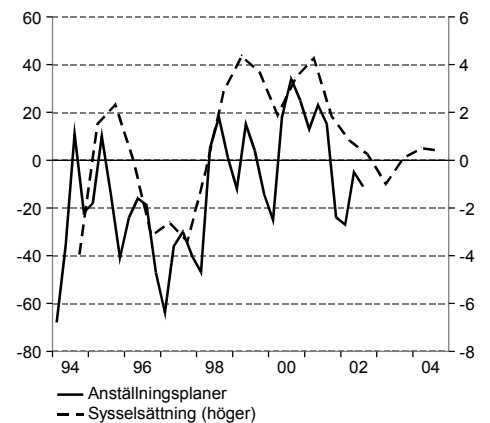
² I aggregatet tjänstenäringsar ingår handel, hotell och restaurang, transportsektorn, kreditinstitut och företagstjänster, vård, utbildning mm.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Bristen på arbetskraft bidrog till att löneökningarna inom byggbranschen blev förhållandevis höga i fjol. Sedan slutet av 2001 har dock byggmarknaden mattats av och orderin-gången har avtagit för byggföretagen. Efterfrågan på arbetskraft har minskat betydligt och företagens anställningsplaner för 2002 har vänt nedåt igen efter en kort uppgång under första kvartalet (se diagram 118). Denna utveckling har börjat ge utslag i lönestatistiken för första halvåret 2002. Under perioden januari-maj uppgick timlöneökningarna till 4,1 procent i årstakt, vilket är drygt 0,5 procentenheter lägre än under 2001. För helåret 2002 bedöms timlöneökningarna inom byggbranschen bli 4,2 procent. Framöver förväntas produktionen och därmed resursutnyttjandet avta ytterligare något, innan en långsam återhämtning i produktionstillväxten sker under andra halvan av 2003. Ökningstakten för timlönerna väntas mot den bakgrunden sjunka marginellt 2003 till 4,1 procent, och bli 4,2 procent 2004.

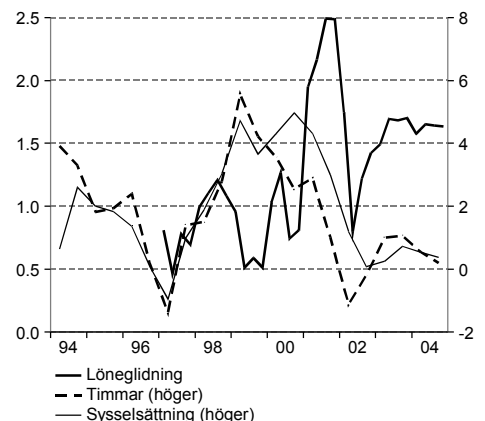
Under slutet av 2001 började sysselsättningsökningen i tjänstenäringsarna att avta, vilket har bromsat löneglidningen för branscherna som helhet (se diagram 119). För perioden januari-maj i år har timlöneökningarna uppgått till 3,7 procent, vilket är lägre än föregående år. Under 2002 förväntas sysselsättningen fortsätta att sjunka, i synnerhet inom handel, hotell, restaurang, kreditinstitut och datakon-sulter. Detta kan väntas minska trycket på lönerna inom tjänstenäringsarna ytterligare. Däremot har det skett en ökning av sysselsättningen inom transportnäringen och den privata vården, och inom dessa sektorer föreligger även brist på personal. Sammantaget bidrar detta till att löneökningstakten för helåret stannar på 3,8 procent. Till följd av den stigande produktionen väntas löneökningarna 2003 och 2004

Diagram 118 Anställningsplaner och sysselsättning i byggbranschen
Nettotala respektive procentuell förändring, kvartals- respektive halvårsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstiti-

Diagram 119 Löneglidning, sysselsättning och arbetade timmar i tjänstenäringsarna
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstiti-

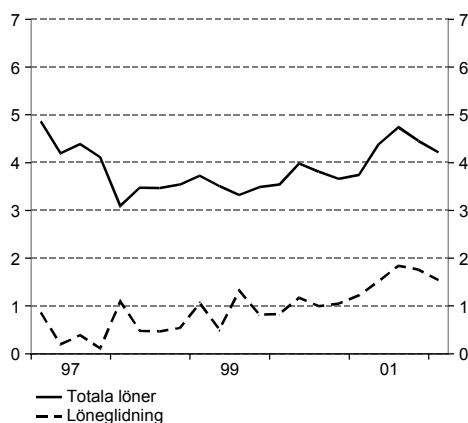
bli marginellt högre, och ökningstakten beräknas bli 3,9 respektive 4,0 procent.

För näringslivet som helhet är det preliminära utfallet för årets första fem månader 3,8 procent. För helåret 2002 beräknas timlöneökningarna uppgå till 3,9 procent. Resursutnyttjandet bedöms bli högre i näringslivet under 2003 i och med att produktionen ökar, speciellt i industrin, vilket bidrar till en något högre löneökningstakt än i år.

Fortsatt stark löneutveckling i offentlig sektor

För den offentliga sektorn uppgår det preliminära utfallet för januari–maj till 3,7 procent, men retroaktiva löneutbetalningar är att vänta. I kommuner och stat förblir efterfrågan på arbetskraft stor, vilket väntas resultera i timlöneökningar om 4,2 respektive 4,3 procent för helåret 2002. Under 2003–2004 väntas den offentliga sektorn behålla samma löneökningstakt som under 2002.

Diagram 120 Total timlöneutveckling
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Högre löneökningar 2003–2004

Det preliminära utfallet för januari–maj 2002 indikerar att ökningstakten för timlönerna har dämpats något sedan föregående år. För hela ekonomin blev löneökningstakten 3,8 procent. Nedgången hänger troligtvis samman med den låga BNP-tillväxten 2001, vilken under året medförde en avtagande sysselsättningsökning och färre arbetade timmar. Men retroaktiva löneutbetalningar kommer antagligen att påverka bilden av löneutvecklingen under våren.

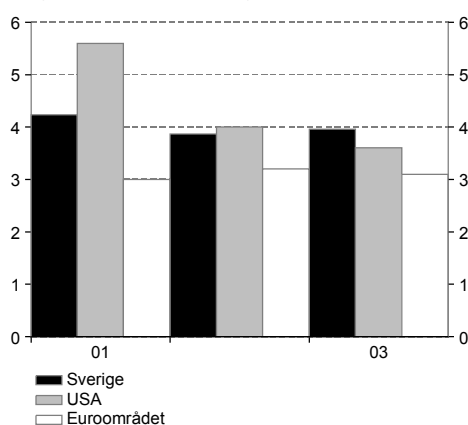
Mot denna bakgrund bedöms de totala timlöneökningarna uppgå till 4,0 procent 2002. Av dessa väntas 2,6 procent vara avtalsenliga löneökningar, medan 1,4 procent är löneglidning (se diagram 120). Under 2003 och 2004 förväntas läget på arbetsmarknaden förbättras något, och timlönerna beräknas öka med 4,1 procent per år (se tabell 27). Under 2003 bedöms de avtalsenliga löneökningarna stanna på 2,3 procent, och 2004 antas de bli 2,5 procent. Löneglidningen de bägge åren väntas uppgå till 1,7 respektive 1,6 procent.

Jämfört med euroområdet ligger den svenska löneökningstakten högt (se diagram 121). I euroområdet uppgick löneökningstakten i näringslivet till 3,0 procent under 2001, medan den i Sverige uppgick till 4,2 procent. I USA ökade näringslivets löner dock med 5,6 procent.

Reallöneutvecklingen, dvs. förändringen av den nominella lönen deflaterad med konsumentprisindex, bedöms bli 1,8 procent under året (se diagram 122). Under 2003 bedöms reallönen öka med drygt 2 procent per år.

Företagens löneutbetalningsförmåga styrs av produktreal-lönen, dvs. den nominella timlönen deflaterad med produ-

Diagram 121 Timlöneökningar i näringslivet
Årlig procentuell förändring, årsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

centprisindex (se diagram 123). I fjol ökade produktreallo-
nen i näringslivet med 3,6 procent, och innevarande år be-
räknas ökningstakten bli 3,0 procent. För 2003 och 2004
bedöms ökningstakten uppgå till 3,2 respektive 2,5 procent.
Eftersom produktiviteten väntas utvecklas i ungefär samma
takt som produktreallo-
lönen under prognosperioden hålls
löneandelen i det närmaste konstant.

Ökningstakten för enhetsarbetskostnaden i näringslivet
har sjunkit under det senaste året (se diagram 124. Under
2002 beräknas enhetsarbetskostnaden stiga med 1,7 procent.
Detta kan jämföras med en ökningstakt om 4,6 procent för
2001. För de följande åren väntas ökningen falla till omkring
1 procent. Detta indikerar att arbetskraftskostnadernas bi-
drag till inflationen är lågt under prognosperioden.

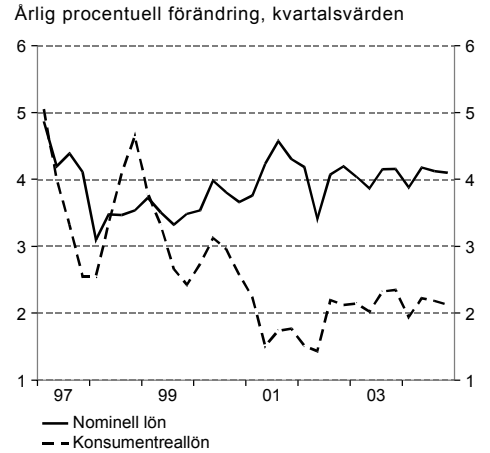
Lägre inflationstakt

Riksbankens mål är att begränsa den årliga ökningstakten
för konsumentpriserna till 2 procent, med en tolerans för
avvikelse på 1 procentenhet. Penningpolitiken utformas
vanligtvis med ambitionen att UND1X-inflationen ska vara
i linje med målet på ett till två års sikt.

I juli var KPI-inflationen 2,2 procent, beräknad som för-
ändring under de senaste 12 månaderna. Motsvarande siffra
för ett år sedan var 2,9 procent. Inflationen var måttlig fram
till i mars 2001, men därefter var prisökningarna betydande.
För ett antal varugrupper, såsom el och vissa livsmedel, be-
dömdes prisökningarna dock vara av tillfällig natur. Dessa
tillfälliga effekter har nu fallit ur tolv månaderstalet och in-
flationstakten är återigen lägre (se diagram 125). Även den
underliggande inflationen har minskat påtagligt. Sedan års-
skiftet har UND1X-inflationen fallit med ca 1 procentenhet
för att i juli uppgå till 2,4 procent. De komponenter som
inte ingår i det underliggande inflationsmättet UND1X är
räntekostnader för egnahem samt direkta effekter av ändrade
indirekta skatter och subventioner.

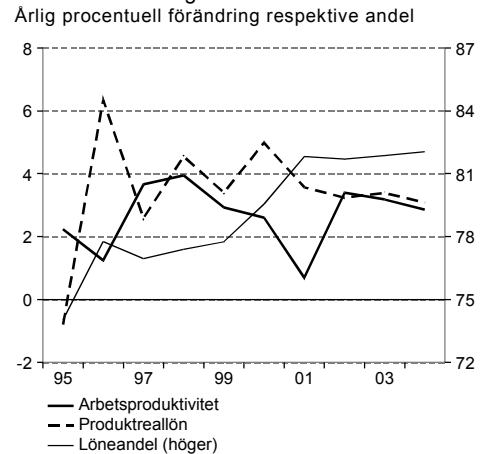
Även bortsett från varugrupper med tillfälligt snabba
prisökningar steg inflationen mer än väntat under 2001. Till
viss del bedöms den oförväntade inflationsuppgången hänga
samman med att resursutnyttjandet blev förhållandevis an-
strängt, särskilt under 2000 då tillväxten också var hög. Det-
ta tog sig uttryck i ett stigande kostnadstryck som, från vå-
ren 2001, också spillde över i betydande höjningar av kon-
sumentpriserna. Löne- och prishöjningarna var särskilt på-
tagliga inom tjänstesektorn.

Diagram 122 Nominell lön och konsumentreallo-
lönen

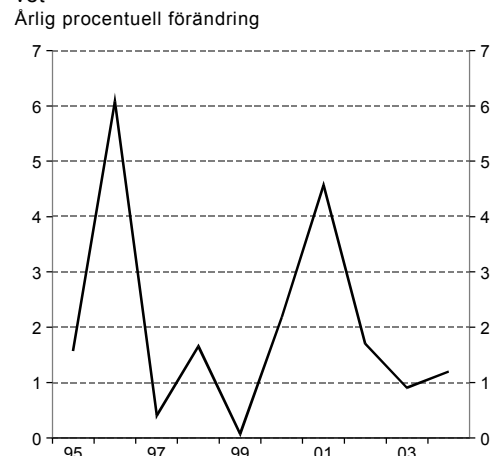
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstit-
tutet.

Diagram 123 Produktreallo- lönen, produktivitet och
löneandel i näringslivet

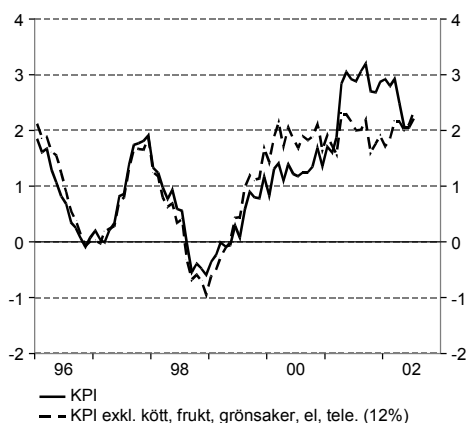
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstit-
tutet.

Diagram 124 Enhetsarbetskostnad i näringsli-
vet

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstit-
tutet

Diagram 125 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 28 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
KPI, dec-dec	2,9	2,2	2,0	2,2
UND1X, dec-dec	3,4	2,0	1,7	1,9
UNDINHX, dec-dec	4,7	2,8	2,6	2,7
HIKP, dec-dec	3,2	1,8	1,7	1,9
KPI, årsgenomsnitt	2,6	2,4	2,0	2,2
UND1X, årsgenomsnitt	2,8	2,5	1,8	1,8
UNDINHX, årsgenomsnitt	3,8	3,6	2,7	2,6
HIKP, årsgenomsnitt	2,7	2,1	2,0	1,8

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Dämpat inhemskt pristrycket

De inhemskt genererade prisökningarna, mätt enligt UNDINHX, som beräknas genom att exkludera de i huvudsak importerade varorna från UND1X-inflationen, ökade kraftigt under föregående år. Under 2002 har UNDINHX-inflationen fallit tillbaka från 5,0 procent i januari till 3,2 procent i juli.

Uppgången i den inhemska underliggande inflationen föregående år kan till en del tillskrivas tillfälliga prisökningar, exempelvis på livsmedel och el. Dessa temporära inslag har nu till stor del klingat av. De inhemska producentpriserna på livsmedel steg kraftigt under föregående år, men beräknas falla tillbaka under 2002. Bedömningen är att också prisökningstakten på el blir dämpad under prognosperioden. Tjänstepriserna, som utgör ca 35 procent av UNDINHX, antas följa utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna. Dessa ökar betydligt långsammare under prognosperioden än under 2001 (se diagram 126). Hyrorna, som utgör ca 25 procent av UNDINHX, bedöms öka med 2,0 procent per år 2002–2004.

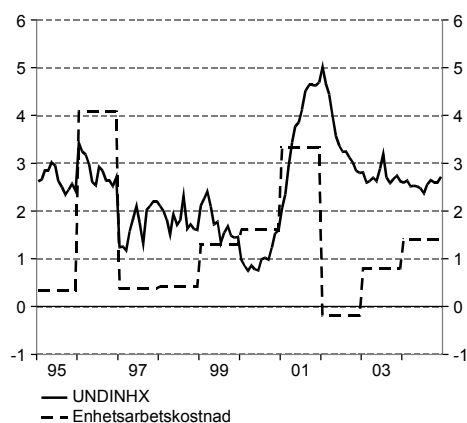
Sammantaget förväntas den inhemska inflationen falla tillbaka under prognosperioden. Produktionsgapet bedöms vara svagt negativt och slutas först mot slutet av 2004. Detta innebär att det efterfrågedrivna inflationstrycket är lågt under prognosperioden. Prishöjningarna det senaste året antas redan ha medfört att de tidigare kraftigt nedpressade vinstmarginalerna i viss mån har återhämtats. Under prognosperioden antas emellertid ytterligare justeringar av marginalerna.

Den importerade inflationen dämpas successivt

Prisökningstakten för de i huvudsak importerade varorna i KPI har varit dämpad, trots en förhållandevis svag växelkursutveckling och snabbt ökande importpriser i producent-

Diagram 126 Inhemsk inflation och kostnadsstryck

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

ledet. Det svaga genomslaget av importpriserna i konsumentledet under fjolåret tyder på att vinstmarginalerna var nedpressade. Bedömningen är att dessa nu återställs främst via en väntad appreciering av växelkursen, men även genom en något högre prisökningstakt. Under våren 2002 har prisökningarna överstigit de säsongsnormala för vissa varugrupper, som t.ex. kläder, vilket tyder på att en justering av marginalerna redan inletts.

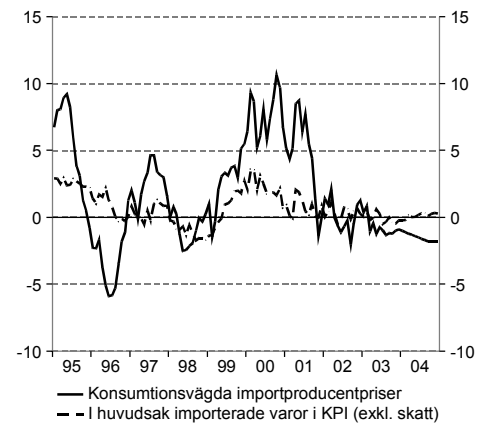
På något längre sikt bedöms lägre importpriser, till följd av en starkare krona, resultera i ungefär oförändrade priser även i konsumentledet (se diagram 127). Inflationen, för de i huvudsak importerade varorna, bedöms uppgå till 0,5 procent 2002 samt 0,1 respektive 0,3 procent 2003 och 2004.

Inflation runt 2 procent

Inflationen bedöms vara ungefär i linje med Riksbankens mål under prognosperioden (se diagram 128). Det efterfrågerelaterade inflationstrycket bedöms bli dämpat om än stigande. Inflationen hålls dock tillbaka av lägre prisökningar på i huvudsak importerade varor och tjänster, framför allt tack vare den förväntade apprecieringen av kronan. Repo-räntan bedöms behöva höjas under hösten nästa år och i början av 2004 för att då uppgå till 4,75 procent. Höjningarna bedöms vara nödvändiga med hänsyn till inflationsutsikterna 2005. Dessutom dämpar de inflationsuppgången under 2004.

KPI-inflationen bedöms bli något högre än den underliggande inflationen, vilket beror på ökade räntekostnader som inte ingår i UND1X-inflationen. De stigande räntekostnaderna är främst en följd av de antagna repo-räntehöjningarna.

Diagram 127 Importpriser i producent- och konsumentled
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 KPI och UND1X
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser

Minskande överskott i de offentliga finanserna

De senaste åren har överskotten i de offentliga finanserna varit höga och de årliga mål regeringen och Riksdagen satt för det offentliga finansiella sparandet har klarats med bred marginal. Men överskotten är nu på väg att krympa.

Det offentliga finansiella sparandet bedöms uppgå till 1,7 procent i år, 1,3 procent 2003 och 1,6 procent 2004. Det är lägre än överskottsmålen för just dessa år, vilket delvis hänger samman med kvardröjande effekter av konjunkturedgången i fjol. Sammantaget kan det finansiella sparandet dock framstå som något lågt i förhållande till målet om ett överskott på två procent i genomsnitt över konjunkturcykeln. Utsikterna att nå detta mål är dock goda om åtgärder vidtas som bromsar utgiftsutvecklingen och håller tillbaka kostnaderna för transfereringarna.

De senaste årens expansiva finanspolitik med stora skattesänkningar, utgiftsreformer samt ökande kostnader för sjukskrivningar och förtidspensioner är förklaringen till de sjunkande överskotten. Den under första halvåret i år starkt ökande offentlig konsumtionen bidrar också till försämringen av det offentliga finansiella sparandet. En starkare sysselsättning än väntat medför något högre inkomstskatter. Detta motverkas dock av att kapitalinkomstskatten nu nedrevideras till följd av lägre reavinster och högre reaförluster, vilket är en följd av börsutvecklingen. (Se tabell 29 samt diagram 129 och 130).

Tabell 29 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

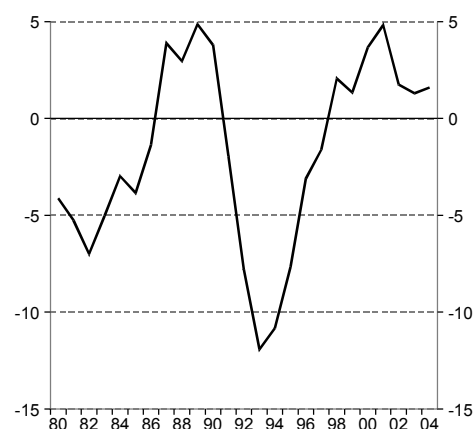
	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	1 225	1 284	1 271	1 334	1 400
Procent av BNP	58,4	59,2	56,5	56,7	57,1
därav skatter ¹	1 101	1 174	1 152	1 213	1 269
procent av BNP	52,5	54,2	51,2	51,5	51,7
Utgifter	1 148	1 179	1 231	1 303	1 361
Procent av BNP	54,7	54,4	54,7	55,4	55,5
Finansiellt sparande	77	105	39	31	39
Procent av BNP	3,7	4,8	1,7	1,3	1,6
Överskottsmål, procent av BNP	2,0	2,5	2,0	2,0	2,0
Miljarder kronor över målet	35	50	-6	-16	-10

¹ Inklusiv skatt till EU.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

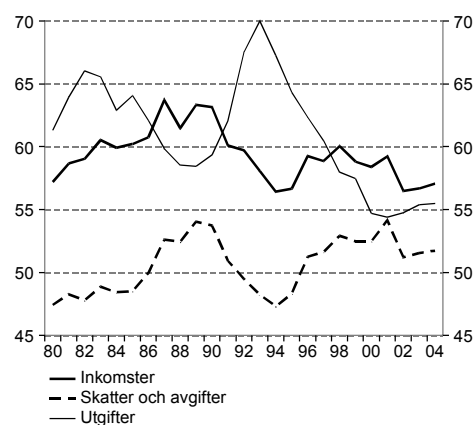
De senaste årens överskott i statens budget bedöms vändas till underskott både 2003 och 2004. Bidragande till detta är de stigande kostnaderna för sjukskrivningar och förtidspen-

Diagram 129 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

sioner, men även ett flertal utgiftsreformer. I denna prognos har medtagits de reformer som aviserades i vårpropositionen. I tabell 30 är de största utgiftsökningarna specificerade.

Tabell 30 Utgiftsökningar

Beslutade och aviserade utgiftsökningar. Budgeteffekt jämfört med föregående år.

Miljarder kronor, löpande priser

	2002	2003	2004
Bistånd	0,2	1,9	1,6
Läkemedel	1,8	0,8	0,9
Studiestöd	3,5	0,9	
Maxtaxa	3,9		
Utbildning/forskning	2,4	2,1	1,0
Infrastruktur	2,0	1,5	2,6
Bidrag kommuner	3,8	3,7	2,0
Höjt tak föräldra- och sjukförsäkring		1,1	1,1
Övrigt	3,9	5,1	2,7
Summa	21,5	17,1	11,9

Källa: 2002 års vårproposition (prop 2001/02:100).

En del utgiftsökningar i ovanstående tabell är nya reformer, medan andra poster, som t.ex. högre läkemedelssubvention, är en följd av nya kostnadsberäkningar. Studiestödsreformen, maxtaxa i barnomsorgen samt de ökade utbildningsanslagen står för de största enskilda utgiftsökningarna. De ökade bidragen till kommunerna beror huvudsakligen på den nationella handlingsplanen för vård och omsorg, ökade statsbidrag för ökad tillgänglighet i vården samt allmän förskola 2003. Vidare har regeringen aviserat en höjning av taket i sjuk- och föräldraförsäkringen från 7,5 till 10 prisbasbelopp (motsvarar en månadslön på ca 24 000 respektive ca 31 500 kronor) från 1 juli nästa år. Utgiftshöjningen uppgår till drygt 2 miljarder kronor per helår. Nettokostnaden sedan ökade skatteintäkter tagits i beaktande blir dock väsentligt lägre, knappt hälften, eftersom denna reform främst berör inkomsttagare med en marginalskatt på drygt 50 procent.

Utan nya besparingsåtgärder förväntas statens utgiftstak överskridas med 5 miljarder i år samt 20 respektive 13 miljarder kronor 2003 och 2004.

Något utrymme i förhållande till överskottsmålen för det "fjärde steget" i den inkomstskattereform, som innebär kompensation för den allmänna egenavgiften till pensionssystemet, beräknas inte finnas vare sig 2003 eller 2004. Detta gäller även om besparingar genomförs för att klara utgiftstaket. Det finansiella sparandet 2003 och 2004 beräknas bli 1,6 procent av BNP om både dessa besparingar och "fjärde steget" genomförs.

I Konjunkturläget november 2001 gjordes långsiktiga kalkyler fram till 2008 för det finansiella sparandet. Bilden

av den ekonomiska utvecklingen har förändrats sedan dess, men de två prognoserna har det gemensamt att produktionsgapet är i stort sett slutet 2004. I novemberberäkningen förväntades det finansiella sparandet bli 2,1 procent 2004 och därefter förbättras det med några tiondelar per år under åren 2005 till 2008. Detta medgav, givet överskottsmål om två procent, ett utrymme för skattesänkningar eller för ökade utgifter på 25 miljarder kronor 2004–2006. I nuläget är prognosen 1,6 procent för det finansiella sparandet 2004. Alltså en skillnad på 0,5 procent eller ca 13 miljarder kronor. Överslagsvis är slutsatsen att utrymmet är halverat till 12 miljarder kronor och uppstår först 2006. Det finns således inte något utrymme för ofinansierade skattesänkningar eller utgiftsreformer 2004–2005. Bilden skulle dock bli en annan om besparingar genomförs för att undvika överskridanden av utgiftstaken.

Som framgår av tabell 31, kommer de kommande årens överskott i offentliga sektorn att huvudsakligen härröra från ålderspensionssystemet. Primärkommunernas sammantagna sparande blir svagt negativt för första gången sedan 1998, medan staten får betydande underskott.

Tabell 31 Finansiellt sparande i offentliga delsektorer
Procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004
Konsoliderad offentlig sektor	3,7	4,8	1,7	1,3	1,6
Staten	1,1	9,5	-0,5	-1,6	-1,1
Primärkommuner	0,3	0,2	0,2	0,1	-0,1
Landstingskommuner	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,1
Ålderspensionssystemet	2,3	-4,7	2,2	2,6	2,7

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

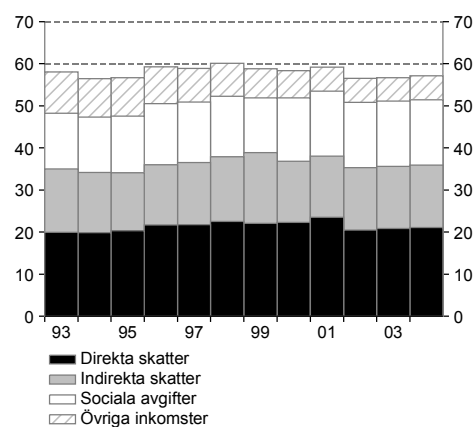
De lägre inkomsterna framgår i diagram 131 och de stigande transfereringarna till hushållen av diagram 132.

Liksom i juniprognosen prognosticeras några landsting höja skatten nästa år för att klara balanskravet, vilket ger en genomsnittlig höjning av skatten i landstingen med 25 öre. I primärkommunerna förväntas den genomsnittliga skatten vara oförändrad under prognosåren.

Expansiv finanspolitik utan skattesänkningar

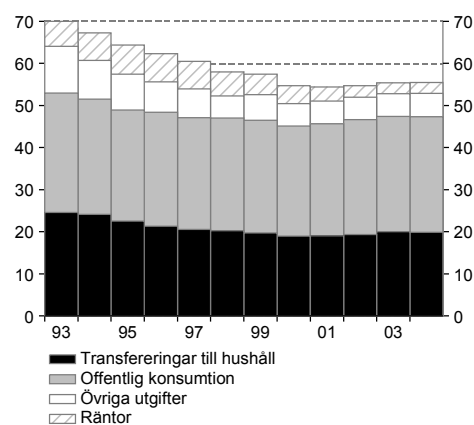
Skattesänkningar och starkt ökad offentlig konsumtion bidrar till en expansiv finanspolitik i år. Konjunkturinstitutets indikator över finanspolitikens inriktning visar en lika stark expansiv finanspolitik nästa år som i år (den "politikberoende" förändringen i finansiellt sparande i tabell 32). Hälften av denna effekt kan förklaras av en fortsatt stark utveckling av offentlig konsumtion och transfereringar till

Diagram 131 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

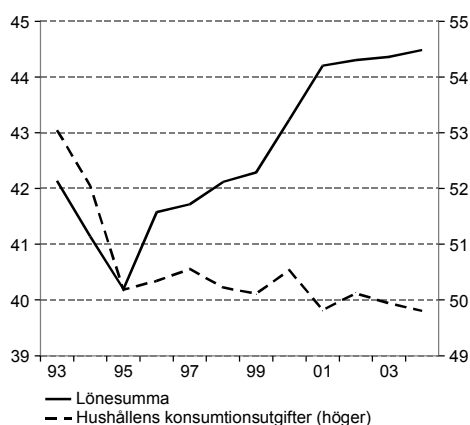
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

hushållen. Utgifterna för ohälsa stiger även i förhållande till antalet ersatta sjukdagar, bland annat beroende på höjt inkomsttak i sjuk- och föräldraförsäkringen. Resten av effekten beror bland annat på att företagsskatterna väntas minska. Finanspolitiken är således expansiv nästa år även om inga ytterligare skattesänkningar genomförs. År 2004 är finanspolitiken mer neutral.

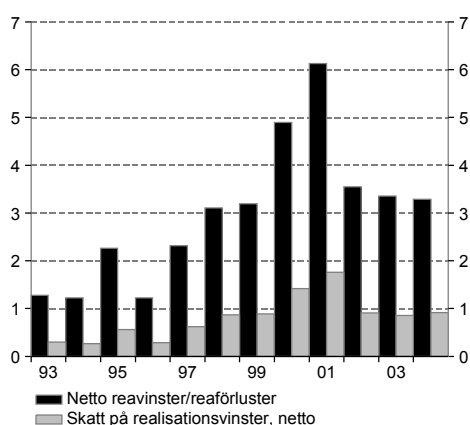
Tabell 32 Finanspolitikens inriktning

Procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Finansiellt sparande, nivå	3,7	4,8	1,7	1,3	1,6
Förändring, procentenheter	2,3	1,1	-3,1	-0,4	0,3
Justerad förändring ¹	2,6	-0,1	-1,8	-0,5	0,3
Därav:					
Ekonomiberoende	2,2	0,3	-0,9	0,3	0,2
Politikberoende	0,4	-0,4	-0,8	-0,8	0,1
Därav Inkomster	-0,7	-0,6	-0,4	-0,3	0,3
Utgifter ²	1,1	0,2	-0,5	-0,4	-0,2

Diagram 133 Viktiga skattebaser
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Hushållens reavinster och skatter
Procent av BNP

Anm. Reavinsterna redovisas på det år de debiteras för skatt, dvs. året efter de realiserats.

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹ Justering för att Svenska kyrkan ingår i hushållssektorn fr.o.m. 2000, tillfälligt höga företagsskatter 2001 samt kommunernas avsättning av medel till avtalspensioner.

² Mäter effekten på saldot. Ett negativt tal innebär ökade utgifter vilket har en expansiv effekt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Lägre skattekvot i år

Den offentliga sektorns skatteinkomster minskar med drygt 20 miljarder kronor i år och med ytterligare 5 miljarder kronor nästa år, som en följd av beslutade skattesänkningar. Samtidigt väntas lägre inkomster från företagsbeskattningen och hushållens realisationsvinster.

Jämfört med juniprognosen har skattekvoten 2002–2004 reviderats ned något. Det är dock stora revideringar på enskilda poster, som till viss del motverkar varandra. Lönesumman (se diagram 133) och beskattade transfereringar till hushållen har skrivits upp, vilket beräknas ge 3 miljarder kronor högre inkomstskatter i år. Samtidigt revideras kapitalskatterna ned med drygt 5 miljarder kronor då det preliminära taxeringsutfallet för inkomståret 2001 indikerar betydligt lägre realisationsvinster och högre realisationsförluster än i tidigare prognos. Osäkerheten är dock fortfarande stor och säkert besked fås först i slutet av november då det definitiva taxeringsutfallet blir klart. Den svaga borsutvecklingen i år innebär att prognosen för skatten på realisationsvinster sänks även för följande år. Det innebär att bidraget till skattekvoten från denna skatt snabbt faller tillbaka till en mer normal nivå, se diagram 134.

Nästa år ökar de direkta skatterna från hushållen som andel av BNP (se tabell 33), dels beroende på att landstings-

skattesatsen bedöms öka motsvarande 3 miljarder kronor mer i intäkter, dels beroende på att pensionärerna från och med detta år omfattas av samma inkomstskatteregler som löntagarna. Pensionerna blir beskattningsbara i högre grad, men pensionärerna blir kompenserade genom införandet av en högre garantipension. Inkomsterna från företagsbeskattningen bedöms bli lägre i år jämfört med 2001, då tillfälliga effekter gav stora skatteinkomster, och därefter utvecklas ungefär i takt med BNP. Även denna prognos är förhållandevis osäker. Taxeringsutfallet i november kommer även att påverka bedömningen av företagets direkta skatter i år.

Revideringarna av prognosen innebär att kommunerna får starkare skatteinkomster 2003 och 2004. Prognosen för statens skatteinkomster är i stort sett oförändrad för i år men lägre följande år jämfört med juniprognosen.

Tabell 33 Skatter och avgifter till offentlig sektor och EU
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Skatter och avgifter ¹	1 101	1 174	1 152	1 213	1 269
<i>Procent av BNP</i> ¹	52,5	54,2	51,2	51,5	51,7
Direkta skatter, hushåll	403	414	391	423	444
<i>Procent av BNP</i>	19,2	19,1	17,4	18,0	18,1
Direkta skatter, företag	66	95	71	68	75
<i>Procent av BNP</i>	3,1	4,4	3,2	2,9	3,0
Produkt- och produktionsskatter	304	316	334	348	363
<i>Procent av BNP</i>	14,5	14,6	14,8	14,8	14,8
Sociala avgifter	315	335	349	365	381
<i>Procent av BNP</i>	15,0	15,4	15,5	15,5	15,5

¹ Inklusivt skatt till EU.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Konjunkturinstitutets definition av skattekvoten

Ett av flera mått på skattetrycket i en ekonomi är den så kallade skattekvoten. Den kan definieras som den offentliga sektorns totala inkomster från skatter och sociala avgifter, i procent av BNP. Användningen som indikator (på finanspolitiken till exempel) försvåras bland annat av att förhållandet mellan transfereringar och skatter skiljer sig åt. Detta gäller både jämförelser mellan länder och jämförelser mellan olika år för ett visst land. Pensionsreformen i Sverige innebär till exempel att pensionerna höjs samtidigt som skatten. Nettotransfereringen till pensionärerna blir ungefär densamma, men skattekvoten blir ca 0,5 procentenheter högre.

Transfereringar till hushållen i allmänhet är också beskattningsbara i större utsträckning i Sverige jämfört med andra länder.

För ett givet skattesystem kan skattekvoten mätas på olika sätt. Olika definitioner skiljer sig åt beträffande valet av periodisering och vilka skatter som ska ingå.

Val av periodisering

Det kanske enklaste sättet att mäta skatteinkomster ett visst år är det kassamässiga. Det utgår från hur mycket skatt som har betalats in under ett år och motsvarar effekter på statsbudgeten.

Den bokföringsmässiga principen innebär att skatter hänförs till ekonomisk aktivitet ett visst år. Denna periodisering bygger på skattemyndigheternas statistik över bland annat taxerad inkomst och slutskatt.

Den bokföringsmässiga principen kan tyckas vara mest relevant för att analysera skattekvotens påverkan på ekonomin. Skattemåttet bör ju också vara ett mått som stämmer med avgränsningarna i nämnaren – BNP. Ett problem är att utfallet för slutskatten kommer sent. För hushållen är det normalt klart i november året efter inkomståret. Rättsprocesser kan fördröja det definitiva utfallet flera år, vilket gäller för företag i än högre grad.

Nationalräkenskapernas (NR:s) mått på skatteinkomster är en kompromiss mellan att följa en bokföringsmässig princip och att utfallet ska kunna fastställas relativt snabbt. OECD och vissa andra institutioner redovisar en skattekvot för Sverige som tas fram av Ekonomistyrningsverket med utgångspunkt från taxeringsstatistik och är närmare det bokföringsmässiga än NR. IMF redovisar ett mått som bygger på Finansdepartementets beräkningar. Konjunkturinstitutet använder samma periodisering som NR.

Vilka skatter och avgifter ska ingå?

En del av EU-avgiften baseras på statens momsinkomster. En motsvarande del av momsen samt tullinkomster finns inte med i nationalräkenskapernas mått på offentliga sektorns skatteinkomster, utan räknas in i utlandssektorns inkomster (90 procent av tullinkomsterna tillfaller EU, resten går till staten för att täcka kostnader). Om hela momsen inräknas fås en högre skattekvot, se tabell 34. Konjunkturinstitutet inkluderar från och med denna rapport tullinkomster och moms till EU i totala skatter och avgifter.

I NR räknas arvs- och gåvoskatt som en kapitaltransferering och är därmed inte med i skatteinkoms-

terna. I Konjunkturinstitutets beräkningar ingår den däremot i statens skatteinkomster och ses som en direkt skatt på hushållen. Det ger ca 3 miljarder kronor högre redovisade skatter, vilket motsvarar drygt 0,1 procentenheter högre skattekvot.

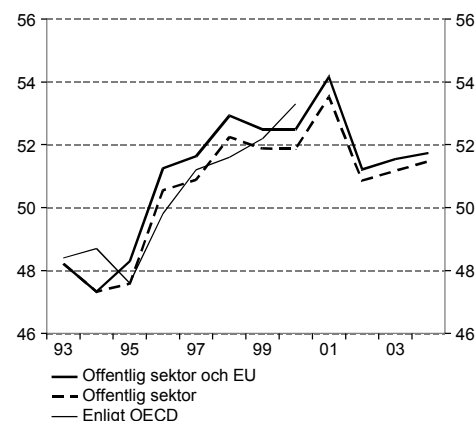
Tabell 34 Skattekvot
Procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004
Offentlig sektor	51,9	53,5	50,9	51,2	51,5
Offentlig sektor och EU	52,5	54,2	51,2	51,5	51,7

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

I diagram 135 framgår att skattekvoten ökat under 1990-talet. Ökningen beror främst på att konsolideringsprogrammet för de offentliga finanserna innebar höjda skatter och avgifter. De senaste årens skattesänkningar, framför allt sänkta inkomstskatter som kompensation för den allmänna egenavgiften till pensionsystemet, har lett till en sjunkande skattekvot. Skattekvoten var tillfälligt hög 2001 då både kapital- och bolagsskatteinkomsterna var exceptionellt höga. Bokföringsmässigt avser dessa skatter egentligen år 2000, varför en skattekvot som beaktar detta skulle förskjuta toppen i kurvan till detta år (jämför skattekvoten enligt OECD i diagram 135).

Diagram 135 Skattekvot
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån, OECD och Konjunkturinstitutet.

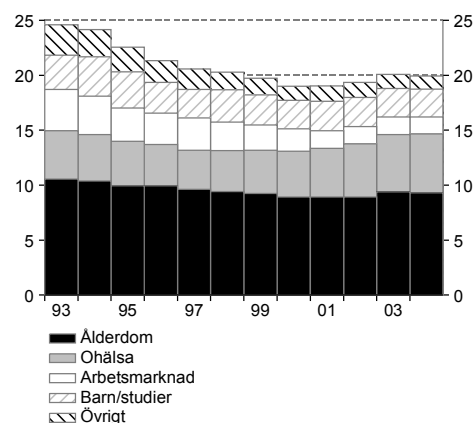
Statens transfereringar till hushållen fortsätter att öka

Statens transfereringar till hushållen ökar som andel av BNP under prognosperioden (se diagram 136, 137 och tabell 35). Det beror framförallt på de alltjämt ökande kostnaderna för ohälsa. För 2004 bedöms enbart kostnaderna för förtidspensioner och sjukförsäkringen uppgå till 109 miljarder kronor. År 1999 var motsvarande kostnad 64 miljarder. Beräkningen beaktar den av regeringen aviserade höjningen av inkomst-taken för sjuk- och föräldraförsäkringen från 7,5 till 10 prisbasbelopp per år (månadslönen från 24 000 till ca 31 500). Kostnaden är beräknad till 2,2 miljarder kronor per år och förändringen antas ske den första juli 2003.

Ökningstakten i kostnaderna för sjukpenningen kommer dock att avta under kommande år, eftersom ökningen av antalet sjukdagar bedöms halveras mellan 2002 och 2003 och endast styrs av demografiska faktorer 2004 (se diagram 138 och 139).

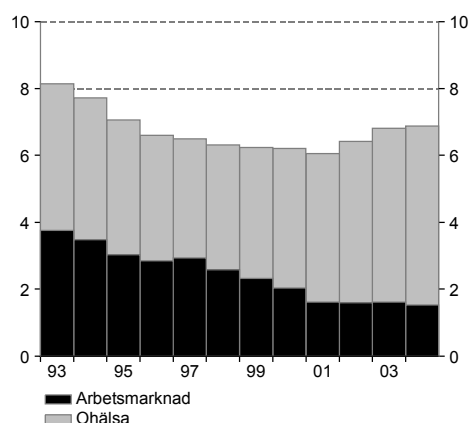
Enligt Riksförsäkringsverkets statistik svarade sjukperioderna som pågått över ett år för 35 procent av den totala

Diagram 136 Transfereringar till hushållen
Procent av BNP

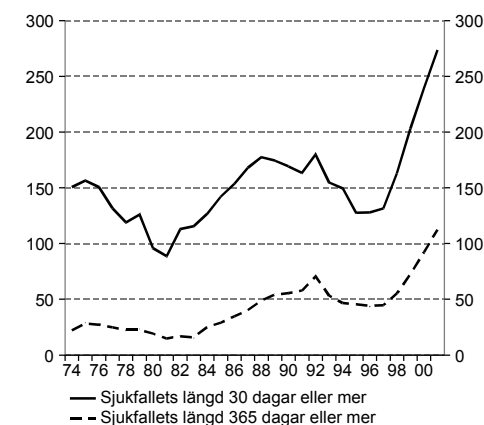
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Ohälsa- och arbetsmarknadsrelaterade transfereringar
Procent av BNP

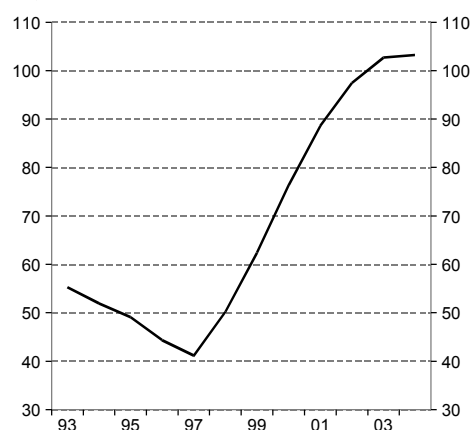
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Antal sjukskrivna vid slutet av året
Tusental

Källa: Riksförsäkringsverket.

Diagram 139 Av försäkringskassan ersatta sjukpenningdagar
Miljoner

Anm. Deltidsdagar är omräknade till heltid.
Källor: Riksförsäkringsverket och Konjunkturinstitutet.

utgiften under första halvåret i år. För sjukperioder kortare än ett år har ökningstakten avtagit, medan ökningstakten fortsätter att stiga för sjukperioder längre än två år. Arbete pågår på försäkringskassorna med att se över de långa sjukskrivningarna, vilket ofta leder till en övergång från sjukpenning till förtidspension. Kostnaderna för förtidspensioner har också skrivits upp sedan föregående prognos till följd av en ökning av antalet bidragstagare. Från och med 2003 kommer förtidspension att ersättas med sjuk- respektive aktivitetsersättning. Kostnaderna kommer då att öka med 3 miljarder på grund av att bruttoersättningen till bidragstagarna höjs som kompensation för att garantipensionen beskattas fullt ut.

Kostnaderna för föräldraförsäkringen bedöms öka med närmare 5 miljarder mellan 2001 och 2004 till följd av bl.a. ökande antal dagar med ersättning och höjt inkomsttak till 10 prisbasbelopp.

Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen är höjd från och med 1 juli i år och kostnaderna ökar kommande år både som en följd av en högre ersättningsnivå och en något högre arbetslöshet.

Sammantaget innebär prognosen att statens transfereringar till hushållen ökar med 60 miljarder mellan 2001 och 2004, där 16 miljarder sammanhänger med övergången till beskattad garantipension.

Tabell 35 Offentliga transfereringar till hushållen
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Transfereringar till hushållen	398	412	435	472	489
Andel av BNP	19,0	19,0	19,3	20,1	19,9
Ålderdom	187	193	201	221	228
Arbetsmarknad	43	35	36	38	38
Ohälsa	88	96	109	122	131
Barn/studier	55	57	59	61	62
Övrigt	27	31	31	29	29

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning samt lönegaranti. Ohälsa = sjuk- och arbetskadeförsäkringarna, förtidspension och assistansersättning. Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag.

Källor: Statistiska Centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Pensionärerna vinner på ny uppräkningsmetod

Inkomstindex används för uppräkningsmetod av ATP-delen av ålderspensionerna genom så kallad följsamhetsindexering. Med nuvarande prognos bedöms dessa pensioner öka med 2,7 procent nästa år. Detta kan jämföras med det gamla pensionssystemet, där pensionerna hade räknats upp med pris-

basbeloppet (1,8 procent). Jämfört med juniprognosen är det en nedrevidering med 0,1 procentenheter i år då utfallet för KPI i juni blev lägre än väntat. Den uppreviderade prognosen för lönesumman och KPI 2003 medför en upprevidering av ökningen av följsamhetsindex med 0,3 procentenheter 2004. För en pensionär som hade 100 000 kronor i ATP-baserad pension 2001 innebär uppräknningen med inkomstindex i stället för med prisbasbeloppet ca 2 000 kronor högre pension 2004.

Tabell 36 Inkomstindex

Procentuell förändring respektive index

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomst ¹	4,6	4,7	3,9	4,7	4,2
KPI juni	1,0	2,7	1,8	1,9	2,0
Prisbasbelopp	36 600	36 900	37 900	38 600	39 400
Inkomstindex	101,73	103,20	106,16	110,79	115,38
Följsamhetsindex			3,3	2,7	2,5

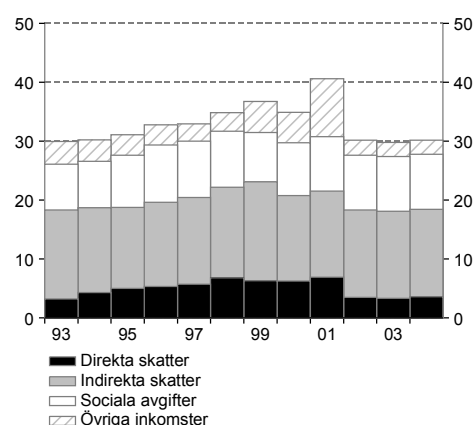
¹ Genomsnittlig inkomst för alla personer 16–64 år med pensionsgrundande inkomst eller förtidspension.

Anm. Fet stil markerar fastställda värden.

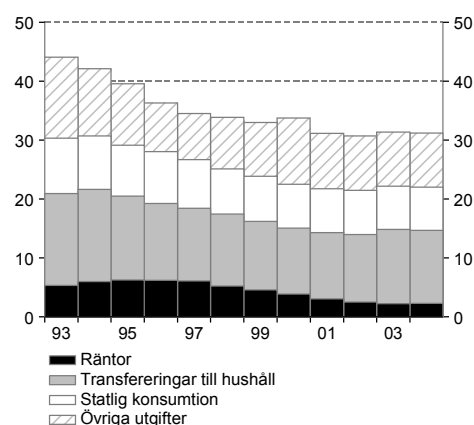
Källa: Konjunkturinstitutet.

Negativt finansiellt sparande i staten

I år försämras det finansiella sparandet i staten markant (se tabell 37). Sparandet var tillfälligt högt förra året som en följd av överföringarna från ålderspensionssystemet. Inkomsterna som andel av BNP faller därmed i år med drygt 10 procentenheter (se diagram 140). Skattereformen och minskade företagsskatter svarar för ca 2 procentenheter. Samtidigt ökar utgifterna med 2,4 procent, vilket innebär en något minskande andel av BNP (se diagram 141). För kommande år är inkomsterna oförändrade som andel av BNP, medan utgifterna ökar något. Huvudorsaken är de ökande transfereringarna till hushållen. Högre beskattade pensioner svarar för knappt hälften av utgiftsökningen i transfereringarna mellan 2002 och 2003. EU-avgiften och det internationella biståndet som andel av BNP ökar med 0,4 procentenheter. Den statliga konsumtionens andel av BNP är ungefär oförändrad under prognosperioden. Statens ränteutgifter bedöms fortsätta att minska. Överföringen från AP-fonden reducerade statsskulden 2001 och medförde väsentligt lägre ränteutgifter. Det är både ränteutgifter för lån i svenska kronor och ränteutgifter på valutaskulden som, till följd av lägre räntor utomlands, bidrar till de lägre ränteutgifterna under kommande år. Som andel av BNP minskar ränteutgifterna från 3,0 procent 2001 till 2,3 procent 2004.

Diagram 140 Statens inkomster
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 141 Statens utgifter
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 37 Statens finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	732	880	679	700	739
<i>Procent av BNP</i>	34,9	40,6	30,2	29,8	30,1
Skatter och avgifter	623	666	622	645	681
Övrigt	109	214	57	56	58
Utgifter	708	675	691	739	765
<i>Procent av BNP</i>	33,7	31,2	30,7	31,4	31,2
Transfereringar till hushåll	235	244	258	296	304
Konsumtionsutgifter	156	161	169	174	180
Ränteutgifter	81	66	56	53	57
Övrigt	236	204	208	216	224
Finansiellt sparande	24	205	-12	-38	-26
<i>Procent av BNP</i>	1,1	9,5	-0,5	-1,6	-1,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet

Offentliga sektorns överskott återfinns i ålderspensionssystemet

Det reformerade pensionssystemet består av AP-fonderna, som fungerar som en buffertfond i det nya pensionssystemet, och premiepensionssystemet. Vid sidan av AP-fonderna sker en förmögenhetsuppbyggnad i premiepensionssystemet. Premiépensionsavgifterna placeras först i Riksgäldskontoret och därefter hos valda fondförvaltare. Då den statliga Premiépensionsmyndigheten (PPM) formellt är ägare av fondandelarna inräknas premiépensionssparandet i den offentliga sektorns sparande.

Tabell 38 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	236	199	202	216	228
Skatter och avgifter	147	157	160	170	177
Kapitalavkastning	32	20	23	25	29
Premiepensionsmedel	56	22	20	22	23
Utgifter	188	301	154	155	163
Pensioner	139	144	152	153	161
Övrigt	49	157	2	2	2
Finansiellt sparande	48	-102	49	61	65
<i>Procent av BNP</i>	2,3	-4,7	2,2	2,6	2,7
Därav AP-fonderna	-8	-124	29	39	42
PPM	56	22	20	22	23

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet

Förra året fick AP-fonderna nya placeringsregler som medförde en stor omfördelning av de finansiella tillgångarna från obligationer till aktier. Detta resulterade i att ränteinkomsterna föll tillbaka samtidigt som aktieutdelningarna stärktes.

År 2003 stiger sparandet till följd av att staten övertar pensionsutgifter på 7 miljarder kronor. Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet bedöms överstiga 2 procent alla prognosåren. Sparandet i ålderspensionssystemet överstiger således det målsatta offentliga sparandet på 2 procent av BNP, vilket innebär att resterande offentlig sektor normalt kommer att uppvisa underskott. Sparandet används till att bygga upp pensionsfonderna för kommande utbetalningar.

Stora överskridanden av utgiftstaken de kommande åren

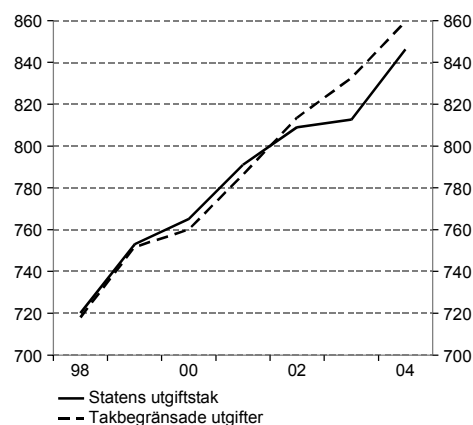
Utgiftstaken omfattar statens och ålderspensionssystemets samtliga utgifter, förutom räntor. De infördes 1997 som en åtgärd för att begränsa utgifterna. Utgiftstaket underskreds 1997 med 27 miljarder kronor. Under åren 1998-2001 har utgifterna understigit utgiftstaken med mellan 1,5 och 5 miljarder. Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar kommer utgifterna att överstiga utgiftstaken med 5 miljarder kronor i år, med 20 miljarder 2003 och 13 miljarder 2004 om inga ytterliga åtgärder vidtas (se diagram 142 och tabell 39). De förhållandevis stora utgiftsökningarna beror bl.a. på ökad sjukfrånvaro, höjda ersättningsnivåer i transfereringssystemet samt ökade lönekostnader.

De takbegränsade utgifterna bedöms öka med 9 procent eller 74 miljarder mellan 2001 och 2004, samtidigt som utgiftstaken endast ökar med 7 procent eller 55 miljarder.

Som andel av BNP minskar både utgiftstaken och de takbegränsade utgifterna särskilt år 2003. Orsaken är förändrad redovisning av kommunmomsen, som har medfört att utgiftstaken nedjusterats med 31 miljarder 2003 och 32 miljarder 2004. De generella bidragen till kommuner och landsting, som ligger under utgiftstaket, sänks samtidigt som statens nettoinkomster av moms sjunker med lika mycket.

Regeringen har enligt budgetlagen skyldighet att vidta åtgärder för att utgiftstaken ska hållas. Förra året vidtog en del åtgärder för att förhindra att utgiftstaket överskrids i år, men trots dessa bedöms taket överskridas vid frånvaro av ytterligare åtgärder. Möjligheterna att flytta betalningar mellan åren begränsas av att utgiftstaken riskeras att överskridas under alla prognosåren.

Diagram 142 Takbegränsade utgifter, utgiftstak
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Tabell 39 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2001	2002	2003	2004
Summa takbegränsade utgifter	786	814	833	860
Utgiftstak för staten ¹	791	809	813	846
Budgeteringsmarginal	5	-5	-20	-13
Offentligt finansiellt sparande efter besparingar	105	44	51	52
<i>Procent av BNP</i>	<i>4,8</i>	<i>2,0</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>

¹ Utgiftstaket är nedjusterat 2003 och 2004 för ändrad redovisning av kommunkontosystemet.

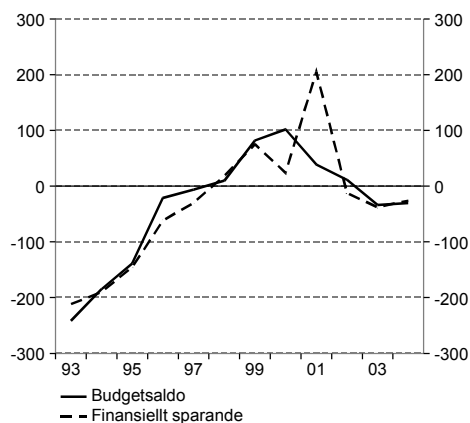
Källa: Konjunkturinstitutet.

Budgetunderskott 2003 och 2004

Konjunkturinstitutets beräkningar av statens budgetsaldo och därmed lånebehovet utgår från prognosen för statens finansiella sparande, som justeras med olika poster (se tabell 40).

För både 2000 och 2001 finns stora avvikelser mellan det finansiella sparandet och budgetsaldot (se diagram 143). För 2000 beror det på statens försäljning av Telia som inte redovisas i det finansiella sparandet. För 2001 beror skillnaden i huvudsak på att endast 46 miljarder av de 155 miljarder som överfördes från ålderspensionssystemet räknas med i budgetsaldot.

Diagram 143 Statens budgetsaldo och finansiellt sparande, staten
Miljarder kronor

Källor: Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 40 Sparande och budgetsaldo i staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Finansiellt sparande	24	205	-12	-38	-26
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,1</i>	<i>9,5</i>	<i>-0,5</i>	<i>-1,6</i>	<i>-1,1</i>
Justeringsposter					
Inleverans från Riksbanken			20		
Försäljning av aktieföretag	75	0	0	10	10
Överföring från AP-fonden		-109	9	13	4
Utlåning, återbetalning, netto	-16	-20	-4	-15	-16
Kurs- och valutaförluster	-9	-17	-8	-5	-1
Periodiseringar, övrigt	22	-20	6	1	-2
Budgetsaldo	102	39	11	-34	-31
Inleverans från Riksbanken		20			
Överföring från AP-fonden		69			
Övrig värdeförändring	-7	-8	-34	-4	-0
Statsskuld	1279	1157	1179	1209	1241
<i>Procent av BNP</i>	<i>61,0</i>	<i>53,4</i>	<i>52,4</i>	<i>51,4</i>	<i>50,6</i>
Konsoliderad bruttoskuld	1159	1213	1228	1255	1286
<i>Procent av BNP</i>	<i>55,2</i>	<i>55,9</i>	<i>54,6</i>	<i>53,3</i>	<i>52,4</i>

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksgäldskontoret.

I år är budgetsaldot positivt trots att det finansiella sparandet är negativt. Det beror på Riksbankens inleverans på 20 miljarder kronor till staten, som inte räknas med i det finansiella sparandet. Konjunkturinstitutet räknar inte längre med några försäljningsinkomster i år, vilket medför en nedjustering av budgetsaldot med 15 miljarder kronor. För 2003 och 2004 antas försäljningsintäkter på 10 miljarder kronor per år, men statsbudgeten uppvisar ändå ett underskott på över 1 procent av BNP.

Statskulden ökar

Förra året minskade statskulden med 122 miljarder kronor till följd av ett positivt budgetsaldo och överföringar från Riksbanken och ålderspensionssystemet (se diagram 144). Statskulden börjar nu återigen att öka. I år ökar skulden på grund av att vissa myndigheter omvandlar sina kontofordringar på Riksgäldskontoret till statsobligationer. Det innebär att en typ av skuld byts ut mot en annan. Transaktionen har inga kassamässiga effekter och påverkar därför inte budgetsaldot. För 2003 och 2004 ökar statsskulden som en följd av budgetunderskotten. Som andel av BNP faller dock statskulden långsamt. Den konsoliderade bruttoskulden ökade förra året som en följd av AP-fondens minskade innehav av statspapper, men bedöms återigen falla något kommande år som andel av BNP.

Underskott i primärkommunerna 2004

Primärkommunernas finansiella sparande bedöms bli positivt 2002 och 2003, men sjunka tillbaka och bli negativt 2004 (se tabell 41 och diagram 145). Konjunkturinstitutets beräkningar tyder dock på att det bokföringsmässiga resultatet, på vilket balanskravet är formulerat, kommer att bli positivt. Detta betyder i så fall att primärkommunerna som aggregat även de kommande åren uppfyller balanskravet. Omkring 10 procent av primärkommunerna, främst mindre, bedöms dock fortsatt få problem att uppfylla balanskravet.

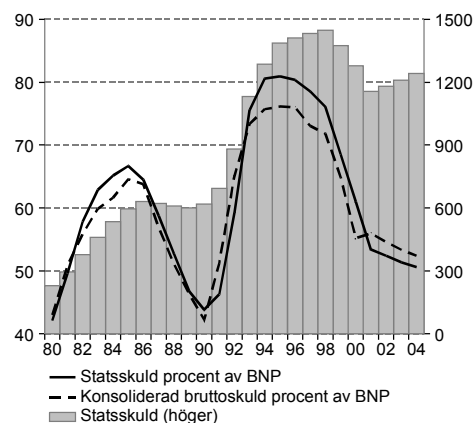
Tabell 41 Primärkommunernas finanser

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	318	332	355	371	382
Procent av BNP	15,1	15,3	15,8	15,8	15,6
Utgifter	312	327	351	368	385
Procent av BNP	14,8	15,1	15,6	15,6	15,7
Finansiellt sparande	6	5	4	3	-3
Procent av BNP	0,3	0,2	0,2	0,1	-0,1

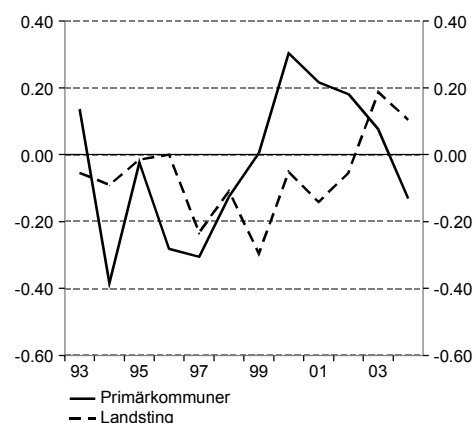
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 144 Offentlig skuldsättning
Miljarder kronor respektive procent av BNP

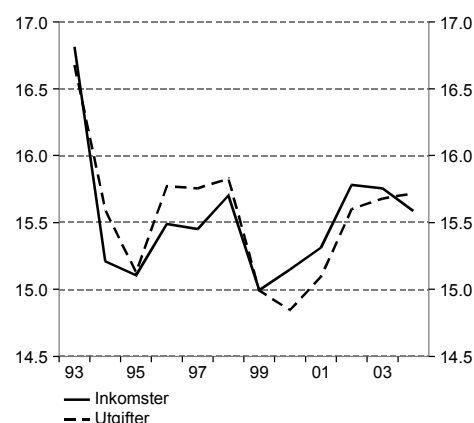
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Kommunernas finansiella sparande
Procent av BNP

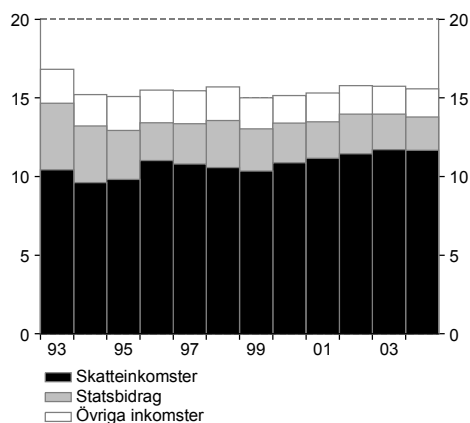

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

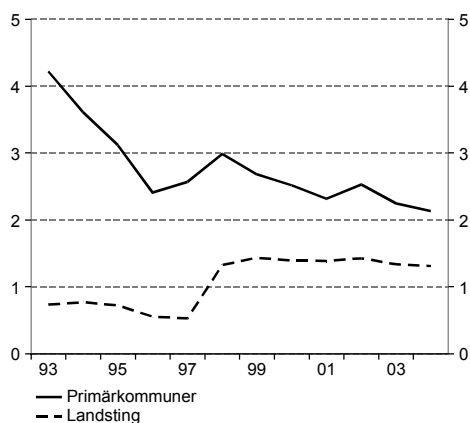
Diagram 146 Primärkommunernas inkomster och utgifter
Procent av BNP

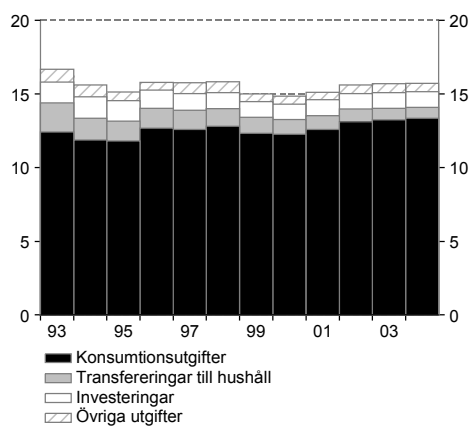
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 Primärkommunernas inkomster
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Statsbidrag till kommuner
Procent av BNP

Källa: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Primärkommunernas utgifter
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Inkomsterna i primärkommunerna ökar kraftigt i år, på grund av höga skatteinkomster och höjda statsbidrag (se diagram 146 och 147). Under 2003 och 2004 ökar inkomsterna i en lugnare takt.

Ökningen av statsbidragen avser kompensationen för införandet av maxtaxa i barn- och äldreomsorg och det tillfälliga sysselsättningsstödet (se diagram 148). De kommande två åren minskar statsbidragen. Det är en effekt av att det särskilda grundavdraget för pensionärer slopas, vilket i kombination med höjda pensioner ökar det kommunala skatteunderlaget. De ökade skatteintäkterna som detta ger upphov till regleras genom att statsbidragen sänks i motsvarande grad. Dessutom upphör den generella delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet nästa år. År 2004 minskar statsbidragen med 0,5 miljarder till följd av att den resterande delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet upphör.

Skatteinkomsterna revideras upp med 4 respektive 3 miljarder kronor 2003 och 2004 jämfört med Konjunkturinstitutets juniprognos. Detta beror på en högre lönesumma än väntat under innevarande år (se även avsnittet lägre skattekvot ovan).

Utgifterna väntas följa ungefär samma trend som inkomsterna, dock med en något starkare utveckling till följd av fortsatt expansiv konsumtion. (se diagram 146 och 149).

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna ökade primärkommunernas konsumtion med 2,6 procent första halvåret i år jämfört med motsvarande period förra året. Detta var en oväntat kraftig ökning som framförallt beror på att utvecklingen av antalet arbetade timmar var stark. Statistiken tyder på att detta är en följd av att många deltidstjänster övergått till heltid. Detta innebar en relativt kraftig upprevidering av konsumtionen i år (se även avsnittet offentlig konsumtion fortsatt stark).

Ovanligt stora kullar med gymnasieelever bidrar till en stigande kommunal konsumtion. Antalet barn i barnomsorg, förskola och grundskola väntas dock totalt sett vara ungefär oförändrat. Till detta kommer även införandet av maxtaxan i barn- och äldreomsorg, som väntas öka efterfrågan på kommunal verksamhet. Förutom de delar som redan omfattas av maxtaxareformen, införs från och med 1 januari 2003 en avgiftsfri allmän förskola om minst 525 timmar per år för fyra- och femåringar, för vilken kommunerna kompenseras med ett höjt statsbidrag på 1,2 miljarder kronor. Motverkande effekter inom den pedagogiska verksamheten är att kunskapslyftet i höst minskar med ca 40 000 platser, vilket motsvarar drygt 1 miljard kronor. Höga löne- och prisökningstakter bidrar också till utgiftsökningen.

Socialbidragen minskar med drygt 1 miljard kronor 2003, då ett statligt äldreförsörjningsstöd införs. Regleringen görs enligt finansieringsprincipen, vilket innebär att statsbidragen justeras i motsvarande grad.

Landstingen höjer skatterna 2003

Det finansiella sparandet i den aggregerade landstingssektorn bedöms bli negativt i år, men positivt 2003 och 2004 (se tabell 42 och diagram 145). Överskottet är en följd av en höjning av landstingsskatten med i genomsnitt 25 öre 2003, vilket motsvarar drygt 3 miljarder kronor. Den prognosticerade skatthöjningen är en följd av en relativt stark konsumtionsutveckling i kombination med balanskravet. Det bokföringsmässiga resultatet förväntas bli negativt i år, men positivt de kommande två åren. De större landstingen förväntas dock inte alltid uppfylla balanskravet.

Tabell 42 Landstingens finanser

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

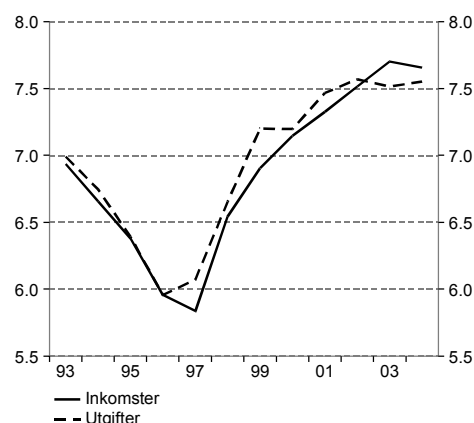
	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	150	159	169	181	188
Procent av BNP	7,1	7,3	7,5	7,7	7,7
Utgifter	151	162	170	177	185
Procent av BNP	7,2	7,5	7,6	7,5	7,6
Finansiellt sparande	-1	-3	-1	4	3
Procent av BNP	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,1

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Inkomsterna ökar kraftigt i år (se diagram 150 och 151). Det förklaras bl.a. av tillskottet på 2,8 miljarder kronor genom höjda statsbidrag. Tillskottet avser den nationella handlingsplanen, ökad tillgänglighet i vården och det tillfälliga sysselsättningsstödet. Den nationella handlingsplanen är ett avtal som slutits mellan regering, kommun- och landstingsförbund för att öka kapacitet och kvalitet inom vård och omsorg. Nästa år minskar inkomsterna från staten på grund av att den generella delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet upphör, medan skatteinkomsterna ökar kraftigt på grund av den höjda utdebiteringen. Under 2004 ökar skatte- och bidragsinkomsterna i en mer normal takt. För 2003 och 2004 justeras skatteinkomsterna upp med 2 respektive 1,5 miljarder kronor jämfört med Konjunkturinstitutets juniprognos. Detta beror på att lönesummorna har reviderats upp.

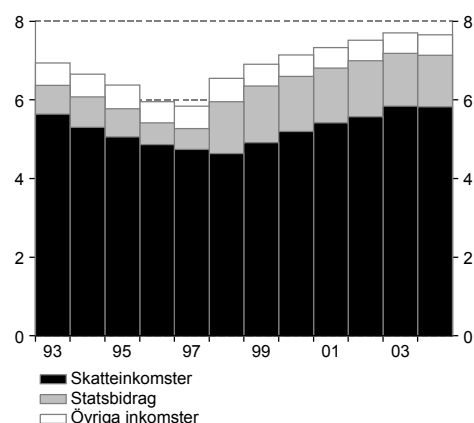
Utgifterna fortsätter att öka i landstingen, främst på grund av höga pris- och löneökningar. Som andel av BNP väntas dock utgifterna vara ungefär oförändrade under prognosåren (se diagram 150 och 152). Landstingen väntas utnyttja de extra tillskott som statsbidragen ger i år till en ökad konsumtionsvolym, delvis genom att tidigarelägga anställningar som var planerade till 2003 och delvis genom att öka kvalitet, service och tillgänglighet. Enligt de preliminära nationalräkenskaperna ökade landstingens konsumtion med 1,5 procent första halvåret i år jämfört med motsvarande period förra året, vilket är väl i linje med Konjunkturinstitutets juniprognos. Sysselsättningen och antalet arbetade

Diagram 150 Landstingens inkomster och utgifter
Procent av BNP

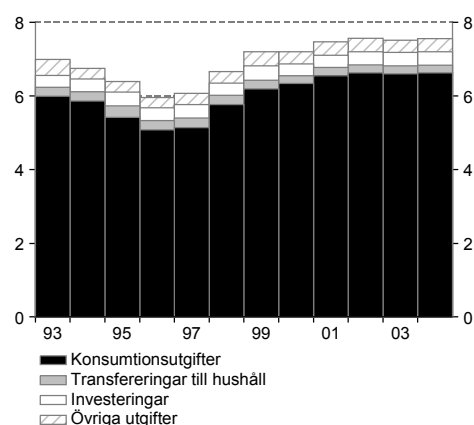
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Landstingens inkomster
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Landstingens utgifter
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

timmar minskade första halvåret, vilket i huvudsak beror på huvudmannaskapsförändringen av vårdhögskolorna till staten samt bolagisering av Norrtälje sjukhus och Södersjukhuset. Den underliggande trenden är dock en ökande sysselsättning i landstingen.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt jämförs den nuvarande prognosen med den som publicerades i Konjunkturinstitutets junirapport. Den typ av jämförelse är sedan mars 1997 ett permanent inslag i Konjunkturläget. Vid varje prognostillfälle görs på detta sätt en analys av hur prognoserna förändrats sedan föregående tillfälle.

Den internationella utvecklingen har varit marginellt svagare än vad Konjunkturinstitutet räknade med i föregående prognos. Ekonomin i USA återhämtar sig successivt men långsammare än väntat samtidigt som tillväxten i Euro-länderna alltså är förhållandevis låg. I Japan väntas en blygsam återhämtning vara på väg under 2002 (se tabell 1). Sammantaget bedöms den internationella konjunkturen successivt förbättras men i förhållandevis långsam takt.

Tabell 1 Prognosjämförelse 2002–2004: internationell BNP

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	2002		2003		2004	
	Aug.-02	Diff.	Aug.-02	Diff.	Aug.-02	Diff.
USA	2,3	-0,2	3,0	-0,4	3,7	-0,2
Japan	-0,2	0,2	1,0	-0,1	1,4	0,0
Euroområdet	1,1	-0,2	2,6	-0,2	2,7	-0,1
Tyskland	0,7	-0,2	2,4	-0,2	2,4	-0,1
Frankrike	1,3	0,0	2,8	-0,1	2,8	0,0
Storbritannien	1,8	0,0	2,8	-0,0	2,7	0,1
OECD	1,7	-0,1	2,8	-0,2	3,1	-0,1

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2002. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Prognosen för BNP-tillväxten i Sverige har sedan föregående prognos skrivits upp marginellt för innevarande år. För nästa år är bedömningen dock oförändrad och 2004 väntas tillväxten bli marginellt högre. Bakgrunden till upprevideringen 2002 är en starkare utveckling än väntat av såväl hushållens och den offentliga sektorns konsumtionsutgifter som utrikesnettot. Orsaken till att utrikeshandeln nu ger ett större positivt bidrag till BNP-utvecklingen är att importen har nedreviderats.

Upprevideringen av hushållens konsumtion 2002 hänger samman med högre omsättning i detaljhandeln. Trots den svaga utvecklingen på börsen har hushållens situation stärkts till följd av bl.a. skattesänkningar, löneökningar och den stabila arbetsmarknaden. Dessutom har fastighetspriserna hållit sig på en stabil och hög nivå. De svenska hushållens uppfattning om den egna ekonomin är därtill mer optimistisk än under fjolåret. Förklaringen till optimismen tycks vara att inkomstutvecklingen under året har varit relativt god, delvis tack vare sänkt inkomstskatt och införandet av maxtaxa i barnomsorgen. Konsumtionsökningen 2003 har

däremot nedreviderats, till följd av bl.a. den ogynnsamma utvecklingen av hushållens finansiella tillgångar.

Den offentliga konsumtionen är uppskriven för både innevarande och nästkommande år. Upprevideringen beror på en oväntat stark sysselsättningsutveckling.

De fasta bruttoinvesteringarna har sedan juniprognosen nedreviderats för såväl i år som 2003. Nedrevideringen för i år beror framförallt på de svaga tjänsteinvesteringarna under andra kvartalet. Telekommunikationsindustrin befinner sig i ett svårt läge, efter en påtaglig exportminskning under 2001. Dessutom finns risken att utbyggnaden av UMTS-näten försenas ytterligare. 2004 förutses investeringstillväxten dock bli något snabbare, framför allt tack vare ett förbättrat konjunkturläge i industrin. Bedömningen av lagerinvesteringarna är i stort sett densamma som i juniprognosen.

Tabell 2 Prognosjämförelse 2002–2004: svensk ekonomi

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter (när annat inte anges)

	2002		2003		2004	
	Aug.-02	Diff.	Aug.-02	Diff.	Aug.-02	Diff.
TCW-index ¹	134,2	1,8	129,8	1,2	125,4	0,5
Reporänta ¹ , procent	4,25	0,0	4,50	0,0	4,75	0,0
Statsobligationer, 10 år ¹	5,29	-0,41	5,58	-0,2	5,70	-0,1
BNP	1,9	0,2	2,7	0,0	2,4	0,1
Hushållens konsumtion	2,4	0,3	2,8	-0,2	2,4	0,0
Offentlig konsumtion	1,7	0,6	0,8	0,4	0,6	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	-2,8	-3,1	5,2	-0,2	3,6	0,8
Lagerinvesteringar	-0,4	0,0	0,4	0,0	0,1	0,0
Export	2,5	-0,1	6,9	-0,1	6,7	-0,1
Import	0,3	-1,1	8,6	0,0	6,8	0,0
Sysselsättning, antal	0,1	0,3	0,1	0,0	0,3	0,1
Öppen arbetslöshet ²	4,0	-0,2	4,1	0,0	4,1	0,1
Kontantlön per timme	4,0	0,1	4,1	0,1	4,1	0,1
KPI, årsgenomsnitt	2,4	0,0	2,0	0,0	2,2	0,0
UND1X, årsgenomsnitt	2,5	-0,1	1,8	0,0	1,8	0,0
Real disponibel inkomst	5,2	0,7	2,6	0,1	2,2	-0,1
Industriproduktion	2,6	0,7	4,8	0,7	4,0	0,6
Bytesbalans ³	3,6	0,6	3,2	0,6	3,3	0,5
Statens budgetsaldo ⁴	11,0	-15,0	-34,0	-7,0	-31,0	-6,0
Offentligt finansiellt sparande ³	1,7	0,1	1,3	-0,4	1,6	-0,4

¹ December respektive år.

² I procent av arbetskraften.

³ I procent av BNP.

⁴ Miljarder kronor.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2002. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Exportutvecklingen har nedreviderats marginellt för prognosperiodens samtliga år. Revideringen är framförallt en följd av försämrade efterfrågeutsikter för tjänsteexporten. Under 2003 och 2004 väntas dock exporttillväxten alltjämt bli förhållandevis snabb.

Som tidigare nämnts har importprognosen justerats ned påtagligt för 2002. Bakgrunden till justeringen är tjänsteimportens svaga utveckling under första halvåret. Prognosen för importutvecklingen 2003 och 2004 är oförändrad.

Kronans effektiva växelkurs (TCW-index) bedöms bli något svagare än i junirapporten. Prognosen baseras bl.a. på hur den reala effektiva växelkursen förhåller sig till sin kortsiktiga jämvikt.²¹ På lång sikt är dock bedömningen för kronans jämviktskurs densamma som tidigare.

Löneökningarna spås bli marginellt högre än i juniprognosen. Det nyligen presenterade preliminära utfallet för maj visar att timlönerna utvecklas ungefär som väntat, med undantag för industri och transport där lönerna stiger något snabbare än beräknat.

Som en följd av bl.a. AKU-utfallet bedöms sysselsättningen bli något högre innevarande år än enligt juniprognosen. Under 2003 och 2004 är bilden av sysselsättningsutvecklingen oförändrad. Arbetslösheten skrivs upp marginellt till följd av ett något större arbetsutbud. Sammantaget är revideringarna små för såväl sysselsättning, arbetslöshet som timlön.

Inflationsbedömningen, i termer av UNDI_X, är marginellt lägre 2002. Revideringen är i huvudsak en följd av att prognosen har anpassats till utfall. För både 2003 och 2004 är inflationsutsikterna i huvudsak oförändrade. Mot denna bakgrund ligger även bedömningen av reporäntan fast.

Prognosen för den 10-åriga obligationsräntan är nedskrivnen för i år och nästa år. Nedrevideringen beror delvis på den fallande börsen.

Prognosen för det offentliga finansiella sparandet är i stort sett oförändrad innevarande år men har justerats ned för 2003 och 2004. Nedrevideringarna förklaras bl.a. av högre kostnader för sjukskrivningar och förtidspensioner. Prognosen för statens budgetsaldo är nedreviderad för i år och nästa år. Bakgrunden är bl.a. lägre inkomster från försäljning av statliga bolag.

---

²¹ Se fördjupningsruta "Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen" i Konjunkturläget mars 2002.